

2018

XLVI Міжнародна науково-практична інтернет-конференція

30 – 31 січня 2018 р.

Секції:

Біологічні науки

Географія та геологія

Державне управління

Екологія

Економіка

Історія

Математика

Мистецтво

Педагогіка

Політологія

Право

Психологія

Соціологія

Сучасні інформаційні технології

Соціальні комунікації. Медіа.

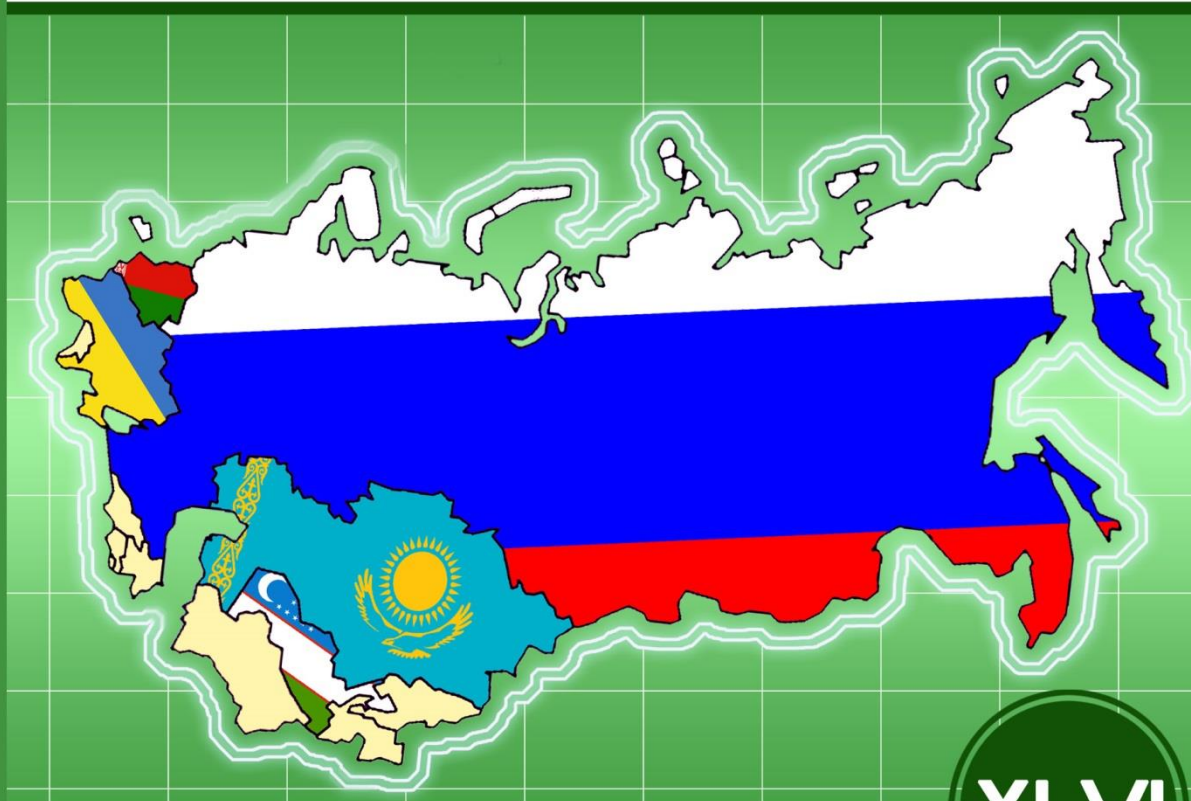
Технічні науки

Фізична культура та спорт

Філологічні науки

Філософія

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ НА ПОЧАТКУ ТРЕТЬОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ
У КРАЇНАХ ЄВРОПИ ТА АЗІЇ

Переяслав-Хмельницький
2018

XLVI

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»

молодіжна громадська організація
«НЕЗАЛЕЖНА АСОЦІАЦІЯ МОЛОДІ»

студентське наукове товариство історичного факультету
«КОМІТЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ТА СУЧАСНОСТІ»

МАТЕРІАЛИ

XLVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у
країнах Європи та Азії»**

30 – 31 січня 2018 р.

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ УКРАИНЫ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ВЫСШЕЕ УЧЕБНОЕ ЗАВЕДЕНИЕ
«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды»

молодежная общественная организация
«НЕЗАВИСИМАЯ АССОЦИАЦИЯ МОЛОДЕЖИ»

студенческое научное общество исторического факультета
«КОМИТЕТ ИССЛЕДОВАНИЯ ИСТОРИИ И СОВРЕМЕННОСТИ»

МАТЕРИАЛЫ

XLVI Международной научно-практической интернет-конференции
**«Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в
странах Европы и Азии»**

30 – 31 января 2018 г.

СБОРНИК НАУЧНЫХ РАБОТ

Матеріали XLVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії» // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2018 р. – 74 с.

Материалы XLVI Международной научно-практической интернет-конференции «Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в странах Европы и Азии» // Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницкий, 2018 г. – 74 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України,
ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор исторических наук, профессор, действительный член НАПН Украины, ректор ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;

Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;

Н.В. Ігнатенко – к.п.н., професор;

В.В. Куйбіда – к.біол.н., доцент;

В.А. Вінс – к.псих.н.;

Ю.В. Бобровнік – к.і.н.;

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

С.М. Рик – к.ф.н., доцент;

Г.Л. Токмань – д.п.н., професор;

Н.В. Игнатенко – к.п.н., професор;

В.В. Куйбида – к.биол.н., доцент;

В.А. Винс – к.псих.н.;

Ю.В. Бобровник – к.и.н.;

Члени оргкомітету інтернет-конференції:

І.В. Тиха,

А.П. Король,

Ю.С. Табачок.

Члены оргкомитета интернет-конференции:

И.В. Тыха,

А.П. Король,

Ю.С. Табачок.

Упорядники збірника:

І.В. Тиха,

А.М. Вовкодав.

Составители сборника:

И.В. Тыха,

А.М. Вовкодав.

СЕКЦІЯ: БІОЛОГІЧНІ НАУКИ**Тетяна Замазій, Олександр Неплях
(Харків, Україна)****ПОНЯТТЯ МЕТАБОЛІЗМУ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ**

Метаболізм — набір хімічних реакцій, які виникають в живому організмі для підтримання життя. Ці процеси дозволяють організмам рости і розмножуватися, зберігати свої структури і відповідати на впливи навколишнього середовища. Метаболізм зазвичай ділять на дві стадії: катаболізм і анаболізм. В ході катаболізму складні органічні речовини розпадаються на більш прості, зазвичай виділяючи енергію. А в процесах анаболізму — із більш простих синтезуються більш складні речовини і це супроводжується витратами енергії. Серії хімічних реакцій обміну речовин називають метаболічними шляхами. В них, при участі ферментів, одні біологічно значимі молекули, послідовно перетворюються в інші. Ферменти грають важливу роль в метаболічних процесах тому, що: діють як біологічні катализатори і знижують енергію активації хімічної реакції; дозволяють регулювати метаболічні шляхи в відповідь на зміни середовища клітини або сигнали від інших клітин.

Особливості метаболізму впливають на те, чи буде певна молекула для використання організмом як джерело енергії. Так, наприклад, деякі прокариоти використовують сероводород як джерело енергії, однак цей газ отруйний для тварин. Швидкість обміну речовин також впливає на кількість їжі, необхідної організму. Основні метаболічні шляхи і їх компоненти однакові для багатьох видів, що свідчить про єдиність походження всіх живих істот. Органічні речовини, що входять до складу всіх живих істот (тварин, рослин, грибів і мікроорганізмів), представлені в основному амінокислотами, вуглеводами, ліпідами (часто звані жири) і нуклеїновими кислотами. Так як ці молекули мають важливе значення для життя, метаболічні реакції зосереджені на створенні цих молекул при будівництві клітин і тканин або руйнуванні їх з метою використання як джерела енергії. Багато важливі біохімічні реакції об'єднуються разом для синтезу ДНК і білків.

Білки є лінійними біополімерами і складаються з залишків амінокислот, з'єднаних пептидними зв'язками. Деякі білки є ферментами і катализують хімічні реакції. Інші білки виконують структурну або механічну функцію (наприклад, утворюють цитоскелет). Білки також грають важливу роль в передачі сигналу в клітині, імунних реакціях, агрегації клітин, активному транспорті через мембрани і регуляції клітинного циклу.

Ліпіди входять до складу біологічних мембран, наприклад, плазматичних мембран, є компонентами коферментів і джерелами енергії. Ліпіди є гідрофобними або амфіфільними біологічними молекулами, розчинними в органічних розчинниках таких, як бензол або хлороформ.

Жири — велика група сполучень, до складу яких входять жирні кислоти і гліцерин. Молекула трьохатомного спирта гліцерина, що утворює три складні ефірні зв'язки з трьома молекулами жирних кислот, називається тригліцеридом. Наряду з залишками жирних кислот, до складу складних ліпідів може входити, наприклад, сфінгозин (сфінголіпіди), гідрофільні групи фосфатів (в фосфоліпідах). Стероїди, наприклад холестерин, представляють собою ще один великий клас ліпідів.

Сахари можуть існувати в кільцевій або лінійній формі в вигляді альдегідів або кетонів, мають кілька гідроксильних груп. Вуглеводи є найбільш поширеними біологічними молекулами. Вуглеводи виконують наступні функції: зберігання і транспортування енергії (крахмал, глікоген), структурна (целюлоза рослин, хітин у грибів і тварин). Найбільш поширеними мономерами сахарів є гексози — глюкоза, фруктоза і галактоза. Моносахариди входять до складу більш складних лінійних або розгалужених полісахаридів. Необхідно згадати про нуклеотидах. Полімерні молекули ДНК і РНК представляють собою довгі неразгалужені ланцюжки нуклеотидів. Нуклеїнові кислоти виконують функції зберігання і реалізації генетичної інформації, які здійснюються в ході процесів реплікації, транскрипції, трансляції, і біосинтезу білка. Інформація, закодована в нуклеїнових кислотах, захищена від змін систематичними репараціями і мультипліцирується за допомогою реплікації ДНК.

Метаболізм включає широкий спектр хімічних реакцій, більшість з яких відносяться до кількох основних типів реакцій переносу функціональних груп. Для переносу функціональних груп між ферментами, каталізуючими хімічні реакції, використовуються коферменти. Кожен клас хімічних реакцій переносу функціональних груп каталізується окремими ферментами і їх кофакторами.

Аденозинтрифосфат (АТФ) — один із центральних коферментів, універсальний джерело енергії клітин. Цей нуклеотид використовується для передачі хімічної енергії, запасеної в макроорганічних зв'язках, між різними хімічними реакціями. В клітині існує невелика кількість АТФ, який постійно регенерується з АДФ і АМФ. Організм людини за добу витрачає масу АТФ,

равную массу собственного тела. АТФ выступает в качестве связующего звена между катаболизмом и анаболизмом.

Витамины — низкомолекулярные органические вещества, необходимые в небольших количествах, причём, например, у человека большинство витаминов не синтезируется, а получается с пищей или через микрофлору ЖКТ. В организме человека большинство витаминов являются кофакторами ферментов. Большинство витаминов приобретают биологическую активность в изменённом виде, например, все водорастворимые витамины в клетках фосфорилируются или соединяются с нуклеотидами. По катаболизму живые организмы можно разделить на восемь основных групп в зависимости от используемого: источника энергии, источника углерода и донора электронов (окисляемого субстрата).

В качестве источника энергии живые организмы могут использовать: энергию света (фото-) или энергию химических связей (хемо-). Дополнительно для описания паразитических организмов, использующих энергетические ресурсы хозяйской клетки, применяют термин паратроф. В качестве донора электронов (восстановителя) живые организмы могут использовать: неорганические вещества (лито-) или органические вещества (органо-). В качестве источника углерода живые организмы используют: углекислый газ (авто-) или органические вещества (гетеро-). Иногда термины авто- и гетеротроф используют в отношении других элементов, которые входят в состав биологических молекул в восстановленной форме (например, азота, серы). В таком случае «автотрофными по азоту» организмами являются виды, использующие в качестве источника азота окисленные неорганические соединения (например, растения; могут осуществлять восстановление нитратов). А «гетеротрофными по азоту» являются организмы не способные осуществлять восстановление окислённых форм азота и использующие в качестве его источника органические соединения (например, животные, для которых источником азота служат аминокислоты). Следует отметить, что некоторые виды микроорганизмов могут в зависимости от условий среды (освещение, доступность органических веществ и т. д.) и физиологического состояния осуществлять метаболизм разного типа. Такое сочетание нескольких типов метаболизма описывается как миксотрофия.

Классически, метаболизм изучается упрощённым подходом, который фокусируется на одном метаболическом пути. Особенно ценно использование меченых атомов на организменном, тканевом и клеточном уровнях, которые определяют пути от предшественников до конечных продуктов путём выявления радиоактивно меченых промежуточных продуктов. Ферменты, которые катализируют эти химические реакции, могут затем быть выделены для исследования их кинетики и ответа на ингибиторы. Параллельный подход заключается в выявлении небольших молекул в клетки или ткани; полный набор этих молекул называется метаболом. В целом, эти исследования дают хорошее представление о структуре и функциях простых путей метаболизма, но недостаточны в применении к более сложным системам, например, полной метаболизм клетки.

Открытие ферментов в начале XX века Эдуардом Бухнером разделило изучение метаболических реакций от изучения клеток и дало начало развитию биохимии как науки [1].

Человеческое тело нуждается во множестве питательных веществ, энергии для обеспечения работы всех систем организма. Все эти процессы и являются ответом на вопрос, что такое метаболизм — это все обменные процессы в организме, которые происходят круглосуточно. Чем лучше у человека происходит обмен веществ, тем лучше работает все системы. Этот процесс отвечает за здоровье, внешний вид, количество сил, которые способен генерировать организм [2].

Нужно обязательно учитывать, что помогает ускорить обмен веществ. Физическая активность, а именно силовые тренировки, направленные на развитие, увеличение и активацию мышечной массы. Аэробные длительные кардиотренировки влияют на сосудистую систему и заставляют калории сжигаться быстрее.

Ежедневный завтрак. Ночью обменные процессы замедляются. Организм необходимо вновь «завести» утренним приемом пищи. Клетки должны получить достаточно энергии и полезных питательных элементов утром, чтобы работать в течение дня эффективно, и не накапливать больше лишних жиров.

Раздельное питание. Три дневных приема еды лучше разделить на 5-6. Продолжительные промежутки времени между едой уменьшают уровень метаболизма. Подача калорий небольшими порциями в течение дня сдержит обмен веществ на определенном уровне.

Еда должна быть здоровой. Обычные закуски и фаст-фуд в качестве мини-перекусов не подойдут. Необходим полноценный источник белка, также большая порция овощей, богатых клетчаткой. На расщепление таких питательных веществ организм затрачивает много энергии. Идеальные продукты для этого — листовые и зеленые овощи, морская или речная рыба, голубика, свежие помидоры, цельное зерно и несладкие фрукты.

Достаточное количество жидкости. Обезвоженный организм замедляет обменные процессы, воздействуя на температуру организма, и он начинает запасаться жиром. Такой метаболической ловушки можно избежать, употребляя не менее 2-х литров простой воды в день.

Витамины группы В. Нехватка таких немаловажных для организма витаминов вызывает усталость, снижение работы мышц, нарушения нервной системы. Метаболизм в большей степени поддерживается работой мышц, которые впитывают глюкозу, как энергетический источник и переваривают ее. Если функция мышц нарушена из-за нехватки витаминов, обменные процессы, соответственно, замедляются.

Посещение бани или сауны. Такие тепловые процедуры способны увеличить метаболизм жиров. Повышение температуры тела активизирует жировой обмен. Ускоряется распад жировых отложений, и постепенно снижается вес тела, если посещать баню или сауну регулярно. Но чтобы восполнить потерю жидкости, которая выходит с потом, необходимо при тепловых процедурах больше пить жидкости.

Отказ от строгих диет и голодания. При резком отсутствии энергии в виде еды организм начинает ее накапливать, замедляя обменные процессы. Исследования показали, что основной метаболизм во время голодания снижается на 25-30% [3].

Література:

1. https://ru.wikipedia.org/wiki/Обмен_веществ
2. <http://sovets.net/13386-что-такое-metabolizm.html>
3. <http://domadoktor.ru/466-uskorit-metabolizm.html>

Науковий керівник:

кандидат біологічних наук Замазій Тетяна Миколаївна.

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА**Ярослава Коробейникова
(Івано-Франківськ, Україна)****СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ
(НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛ.)**

Івано-Франківщина займає одне з провідних місць в Україні за рівнем забезпеченості цінними історико-культурними та природними ресурсами, здатними генерувати значний туристичний потенціал для організації туристичних подорожей. Подієві ресурси належать до динамічних чинників формування туристичних потоків, оскільки включають мотиваційні передумови подорожі до місця, де відбувається подія чи явище. Спортивні змагання, культурно-мистецькі заходи, політичні акції, унікальні природні явища – далеко не повний перелік подій, які спонукають людину до мандрівки. Окрім вигідного географічного положення та природних і рекреаційних ресурсів краю, в регіоні збережено культурні чинники контексту європейського регіону, функціонують мистецькі осередки, що дає змогу активно розвивати подієвий туризм. Щорічно в регіоні, проводяться сотні різноманітних фестивалів та різних подієвих заходів. Привабливості регіону надає феноменальне поєднання кілька столітньої культури, збереження традицій та динаміки в пошуках новітніх форм.

Подієвий туризм має велике економічне значення. Проведення певних заходів спонукає усіх суб'єктів туристичної індустрії до активізації діяльності. В цей період розвивається найбільш динамічний і активний елемент продуктивних сил міста (регіону чи країни) і це дає поштовх підвищенню ресурсного потенціалу даної території, розвиваючи, просуваючи і рекламуючи різні види івентів для виконання наступної найважливішої функції – залучення туристів (особливо в низький туристичний сезон) [1]. Подія, як туристичний ресурс, має яскраво виражений мультиплікаційний ефект – вона запускає розвиток різних секторів туристичної індустрії країни для ефективнішого використання її власного потенціалу. Прямий вплив становить обсяг витрат туристів у країні чи регіоні перебування в результаті оплати туристичних послуг. При прямому впливі витрати туристів забезпечують формування доходів суб'єктів туристичної галузі та проявляється на національному чи регіональному рівні через формування дохідної частини державного (регіонального) бюджету, валової доданої вартості сектору туристичних послуг, частка туристичних витрат та частка податкових надходжень від туризму структурі ВВП [2]. Непрямий вплив генерує зростання попиту у суміжних галузях. Тобто організація та проведення подій (наприклад, фестивалів) залучають продукцію та послуги близько 20 галузей регіональної економіки в тому числі і рекламну галузь, заклади культури тощо. Так, Лебедево ґрунтує такі напрямки впливу туризму, в тому числі і подієвого: формування валової доданої вартості, забезпечення зайнятості населення у туризмі та суміжних з ним галузях, активізація торгівлі товарами та послугами, забезпечення притоку іноземної валюти, вирівнювання стану платіжного балансу, формування дохідної частини бюджету, сприяння економічному розвитку регіонів та підвищення рівня життя місцевого населення, забезпечення припливу інвестицій, розширення виробництва галузей, що обслуговують туристичну сферу, підвищення добробуту місцевого населення [3].

Перспективою розвитку туризму, зокрема подієвого, в регіоні – є використання сильних його сторін, зокрема, виведення на належний рівень транспортних терміналів (аеропорт, вокзал), близькість кордонів, сприятлива екологічна ситуація, велика кількість пам'яток архітектури різних епох та стилів, заповідна історична зона.

Статистика фестивалів протягом 2012-2017 рр. показує, що їх кількість знизилась з 77 до 60 відповідно, однак за цей період якість проведення фестивалів значно виросла, а також забезпечилось систематичність та щорічність їх проведення [4, 5]. Найвідоміші серед них - Міжнародний фестиваль ковальського мистецтва «Свято ковалів», Різдвяний фестиваль «Коляда на Майзлях», фестиваль духовної та естрадної пісні «Великодні дзвони», фестиваль «Довбушфест», фестиваль «Станиславівська мармуляда», фестиваль «Свято винограду та вина» та інші.

Як показує аналіз, у регіоні дослідження найбільш поширеними є фольклорні фестивалі (34% від загальної кількості), які у сучасних економіко-демографічних умовах здатні реально допомогти малим поселенням Прикарпаття вижити, адже саме малі села своєю етнокультурною специфікою притягують до себе вітчизняного і зарубіжного туриста. А запровадження низки нових фестивалів та удосконалення уже існуючих сприятиме збільшенню туристичних потоків.

Проблемним у туризмознавстві залишається збір інформації про туристичну діяльність. Недосконала система туристичної статистики зумовлює розбіжність у показниках туристичних потоків з різних джерел інформації. За даними дослідження, 2016 року на Прикарпаття приїхало понад 4,3 млн відвідувачів-абонентів Київстар з 23 областей України. В той же час, за офіційними статистичними даними, чисельність туристів і екскурсантів становила 2,1 млн ос. (без урахування гостей садиб сільського зеленого туризму) [6, 7]. Окрім того, оператором було зафіксовано 97,6 тис. осіб-абонентів закордонних мереж. Проте, на сьогодні офіційними даними є показники статистичних управлінь, які можуть бути використані у дослідженнях.

Цікавим фактом стало також те, що регіон популярний для туристичних поїздок протягом усього року: влітку це понад 1,3 млн.ос., взимку та восени – по 1,0 млн., навесні – 0,9 млн.ос. Найбільше відвідувачів приїжджає на Прикарпаття у серпні – понад 480 тис. українських (крім мешканців Івано-Франківщини) та понад 11 тис. іноземних абонентів. Практично однакові високі показники зафіксовано у грудні-січні, травні та вересні. Дані свідчать, що туристична галузь на території Івано-Франківської області стабільно розвивається.

Оцінка зв'язків між кількістю проведених фестивалів і туристичними потоками Івано-Франківської області є важливим аспектом аналізу родієвого туризму та його впливу на розвиток економіки території досліджень. Висновок можна зробити на основі коефіцієнту кореляції r , який показує близькість зв'язку між двома явищами (дані 2012-2017 років).

Абсолютна величина коефіцієнту може знаходитись в межах від 0 до 1. Чимтісніший зв'язок, тим більша абсолютна величина коефіцієнту, якщо $r=0$, то зв'язку немає. Знак «+» вказує на пряму залежність між явищами, які досліджуються, «мінус» – на обернену залежність. При $r \geq 0,7$ зв'язок вважається істотним, чим ближче до одиниці-дуже істотним, при $0,5 \leq r < 0,7$ – тісним, при $r < 0,5$ – відносно невисоким і свідчить про те, що у взаємодії бере участь ще якийсь неврахований фактор.

Для здійснення кореляційного аналізу необхідні фактичні дані кількості фестивалів, проведених на території Івано-Франківської області та показник кількості туристів. Дані потрібні для розрахунків подані в таблиці 1.

Таблиця 1 – Відомість обчислення коефіцієнта кореляції між кількістю фестивалів та кількістю туристів

Кількість років	Кількісні значення показників		Кількість фестивалів A_i^2	Кількість туристів, B_i^2	$A_i \cdot B_i$
	кількість фестивалів (одиниць), A_i	Кількість туристів (тис. чол.) B_i			
2012	77	1052,7	5929	1108177	81057,9
2013	66	948,5	4356	899652,3	62601
2014	40	1573,9	1600	2477161	62956
2015	63	1850,3	3969	3423610	116568,9
2016	71	2087,2	5041	4356404	148191,2
2017	60	2100	3600	4410000	126000
Всього	377	9612,6	24495	16675005	597375

Примітка. Кількість туристів за 2017 рік – прогнозована

Оцінка зв'язків між кількістю проведених фестивалів і туристичними потоками Івано-Франківської області показує близькість зв'язку між двома явищами. Згідно наведених розрахунків коефіцієнт кореляції між кількістю проведених фестивалів і показником кількості туристів Івано-Франківської області становить 0,6. Отже залежність між двома показниками є прямою (знак +), а кореляційний зв'язок – відносно тісним. Таким чином, збільшення кількості та якісних параметрів фестивалів збільшувати метуристичні потоки в область. Фестивалі виступають тим потужним мотиватором, які визначають мету подорожі, стають брендами дестинацій і здатні щороку залучати все більшу кількість туристів.

Література:

1. Кабушкин Н.И. Менеджмент туризма: учебник/Н.И.Кабушкин. - 7изд, стер.- Минск: Новое знание, 2007.- 408 с.
2. Менеджмент туризма: экономика туризма: учебник /В.М. Козырев, И.В. Зорин, А.И. Сурин и др.– М.: Финансы и статистика, 2001.- 320 с.
3. Лебедева О.А. Влияние сектора туристических услуг на развитие национальной экономики /О.А. Лебедева – Экономика развития.- 2010.- №4. - С. 34-37. – Режим доступа: tourlib.net/statti_ukr/lebedjeva3.htm.
4. Календар подій на 2017 рік. Режим доступа: <http://www.if.gov.ua/files/uploads>.
5. Фестивали Івано-Франківська у 2016 році. - Режим доступа: <http://www.galka.if.ua/vidomo-yaki-festivali-provedut-v-ivano-frankivsku-u-2017-rotsi-spisok/>
6. Прикарпаття – у трійці лідерів з розвитку туристичної галузі [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.if.gov.ua/news/ivano-frankivska-oblast-u-trijci-lideriv-iz-rozvitku-turistichnoyi-galuz>
7. Івано-Франківська обласна державна адміністрація [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.gov.if.ua/news/27916>

Елена Костюкевич, Інна Громова
(Барановичи, Республіка Беларусь)

ОПТИМИЗАЦИЯ СТРАТЕГИИ УПРАВЛЕНИЯ ЗАПАСАМИ КАК ЗАДАЧА МАКСИМИЗАЦИИ РЕНТАБЕЛЬНОСТИ СИСТЕМЫ

Главный механизм системы управления запасами, который необходимо внедрять в работу всех структурных элементов, определяется в реализации принципа обратной связи. Суть данного принципа

закладається в тому, що при управляючому впливі керівництва на її робочий елемент, в даній системі повинен бути «отклик», який забезпечить надходження інформації про змінений стан системи і відобразить результативність її функціонування. Така система буде в достатній ступені управляема, якщо після впливу на неї можна визначити її новий стан, оцінити його і з урахуванням отриманих нових даних про систему прийняти наступне коригувальне вплив на неї.

Оптимізація моделей управління запасами на основі максимізації рентабельності системи повинна знайти своє відображення в оптимальній стратегії. Для конкретних стратегій управління запасами, які застосовуються в даний час, необхідно грамотно оцінювати перспективи підвищення ефективності роботи системи управління запасами за рахунок оптимізації розмірів партій замовлень і тривалості періодів часу між замовленнями.

Поэтому необходимо реализовывать подход, который основан на представлении процессов, описывающих системы управления запасами, с помощью имеющихся денежных потоков. Для трансформации моделей систем управления запасами основным критерием оптимизации стратегии управления может быть максимизация показателя годовой рентабельности, либо максимизация чистого приведенного дохода.

В ситуации, если временная стоимость денег не учитывается, размер партии заказа соответствует экономичному объему заказа, при этом показатель экономической рентабельности приближается к максимуму. Разработанные модели оптимальных стратегий управления запасами могут максимизировать эффективность данных систем с помощью учета временной стоимости денег при анализе денежных потоков, характеризующих издержки и доходы.

Эффективное управление запасами на предприятии основывается на трех основных принципах: 1) запасы сырья и материалов с высокой себестоимостью должны быть минимальны; 2) страховых запасов должно быть достаточно для выполнения оперативных заказов ключевых клиентов. Можно рекомендовать ограничить число ключевых клиентов. В нашей компании из всей массы покупателей мы выделили десять ключевых клиентов; 3) создание излишних запасов оправданно, если есть уверенность, что они будут востребованы и рост цен на них позволит компенсировать стоимость кредитных ресурсов [1].

Система управления запасами должна учитывать, что важно не только создавать запасы тех товаров, которые обладают наибольшей оборачиваемостью, но и следить за тем, чтобы они не стали избыточными. Иначе говоря, предприятию необходимо избавляться не только от «мертвых» запасов, но и от любых хранящихся на складе товарно-материальных ценностей, которых с учетом существующих объемов продаж хватает больше чем на год [1].

При оптимизации систем управления запасами привычные установления задач поиска наилучших решений определяются чаще всего в виде соответствующих задач минимизации годовых издержек, относящихся к определенным звеньям цепи поставок (доставка товара, его хранение, различные накладные расходы и т.п.). В то же время управленец может определять задачи управления запасами как задачи максимизации рентабельности системы либо как задачи максимизации чистого приведенного дохода для исходящих и входящих денежных потоков.

Во избежание возникновения избыточных запасов следует руководствоваться тем, что при покупке товаров необходимо учитывать существующую потребность, а не возможность получить скидку или льготные условия поставки.

При принятии решений по управлению запасами использование показателя рентабельности товаров недостаточно. Любое предприятие создается для получения прибыли на вложенный капитал, поэтому в данном случае наиболее лучшим показателем будет ROE (Return on Stockholder's Equity) – возврат на вложенный акционерами капитал. ROE – это показатель рентабельности собственного капитала компании, который демонстрирует отношение чистой прибыли к собственному капиталу компании.

Данный показатель целесообразно использовать и при управлении запасами. Таким образом, необходимо инвестировать в запасы тех товарно-материальных ценностей, использование которых в обороте увеличивает ROE.

ROE – это ключевой показатель для собственников бизнеса. Он позволяет определить эффективность и целесообразность ведения бизнеса. Чем выше ROE, тем выше эффективность, с которой в компании работают средства акционеров. При этом, если соотнести ROE с рыночной ставкой доходности (ROE/r), то можно определить эффективность работы средств акционеров в сравнении с рыночной доходностью, которую может получить инвестор [1].

Литература:

1. Управление запасами: о чем следует знать финансовому директору / Режим доступа: <https://fd.ru/articles/16962-upravlenie-zapasami-o-chem-sleduet-znat-finansovomu-direktoru>

Анатолій Мазур, Ярослав Гонтарук
(Вінниця, Україна)

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Вінниччина є агропромисловим регіоном більшість продукції АПК якої експортується за кордон. Зовнішньоторговельні операції з товарами суб'єкти господарювання у Вінницькій області здійснювали з партнерами із 137 країн світу.

Зовнішньоторговельний оборот товарів у 2016р. склав 1282,3 млн.дол. США (рис. 1). Обсяги експорту товарів у 2016р. становили 983,0 млн.дол., обсяги імпорту склали 299,4 млн.дол. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 683,6 млн.дол.

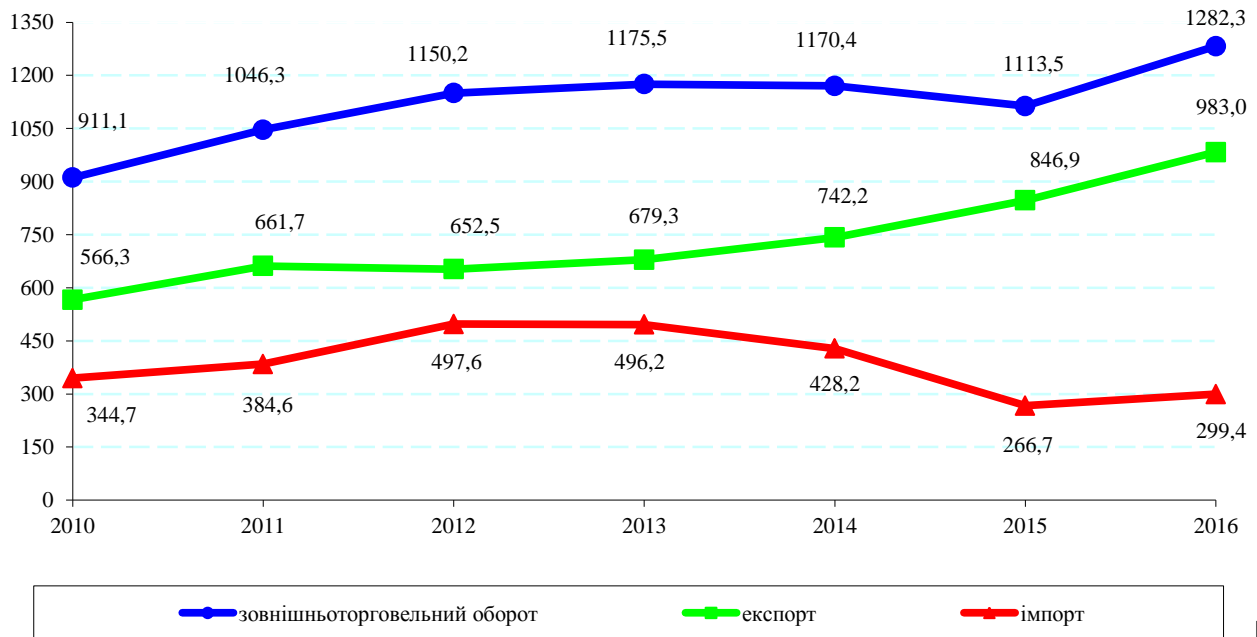

Рис.

1. Динаміка експорту–імпорту товарів, (млн.дол. США)
Джерело: [1]

Частка Вінниччини у загальнодержавному обсязі експорту та імпорту товарів складала 2,7% та 0,8%, відповідно. За обсягами експорту товарів область посідає 12 місце, за обсягами імпорту – 19.

Коефіцієнт покриття експортом імпорту товарів становив 3,28, тобто, експортовано товарів у 3,3 рази більше, ніж імпортовано. За цим показником в загальнодержавній торгівлі товарами область займає 1 місце [1].

Основними країнами експорту в 2016 році є Китай, Індонезія та Білорусь в структурі імпорту переважає продукція з Китаю та Німеччини (рис. 2).

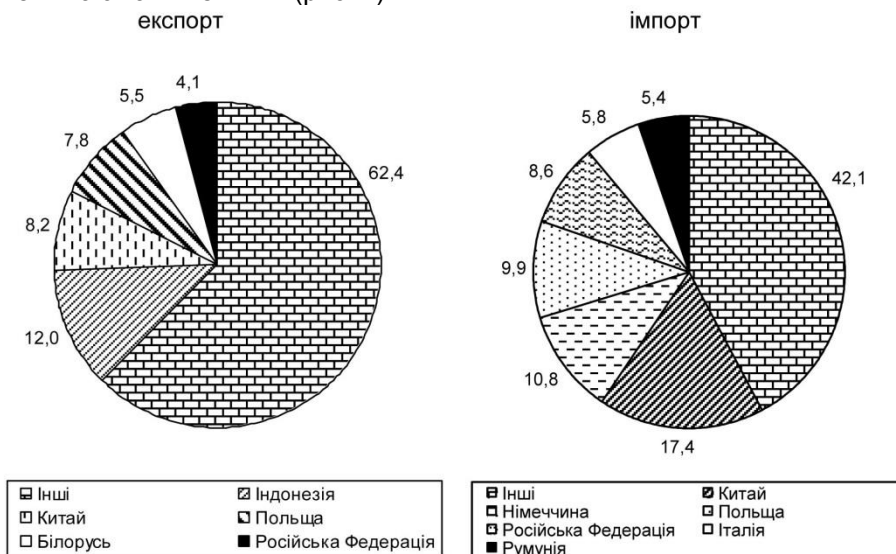

Рис. 2.1. Основні країни-партнери в експорті та імпорті товарів за 2016 рік
(до загальних обсягів; відсотків)

Джерело: [1]

В експорті товарів значні обсяги поставок належать Індії (118,3 млн.дол.), Китаю (80,5 млн.дол.), Польщі (77,2 млн.дол.), Білорусі (53,7 млн.дол.), Російській Федерації (40,5 млн.дол.), Італії (37,7 млн.дол.), Єгипту (37,6 млн.дол.), Туреччині (35,2 млн.дол.), Іспанії (34,7 млн.дол.), Німеччині (34,3 млн.дол.), Нідерландам (32,1 млн.дол.), Малайзії (30,6 млн.дол.), Румунії (24,6 млн.дол.), Молдові (23,7 млн.дол.) та Шрі-Ланці (21,2 млн.дол.) [1].

В загальному обсязі імпорту найбільші імпортні надходження здійснювались із Китаю (52,2 млн.дол.), Німеччини (32,3 млн.дол.), Польщі (29,6 млн.дол.), Російської Федерації (25,7 млн.дол.), Італії (17,3 млн.дол.), Румунії (16,2 млн.дол.), Туреччини (16,0 млн.дол.), США (12,2 млн.дол.), Білорусі (12,1 млн.дол.), Іспанії (9,2 млн.дол.) та Нідерландам (8,6 млн.дол.) [1].

В структурі експорту переважає агропромислова продукція основною з якої є олія, цукор, горілчані вироби та зернові а також продукція деревообробної промисловості (табл. 1).

Експорт товарів по товарних групах, тис.дол. США

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Вартість товару за умовами поставки ФОБ					
	2010р	2012р	2013р	2014р	2015р	2016р
Усього	566311,0	652518,3	679307,9	742207,2	846856,0	982955,8
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	12424,1	18185,2	18207,9	35041,9	45531,3	46585,3
II. Продукти рослинного походження	48631,4	95562,0	107523,0	167175,3	192753,8	171209,7
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	120388,1	159710,4	148521,4	164261,6	272579,7	381985,2
IV. Готові харчові продукти	190237,0	156525,5	148578,8	145504,6	153228,2	189136,5
V. Мінеральні продукти	15013,2	34327,2	35811,0	32107,7	24073,3	23705,4
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	14640,8	18011,1	38047,8	50245,8	22625,2	15818,2
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	1696,7	1659,3	3608,3	3248,0	1851,5	2675,8
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичищена	1895,9	991,6	898,3	752,6	343,9	439,2
IX. Деревина і вироби з деревини	67443,2	64457,6	64242,5	68946,3	68817,3	84319,4

Джерело: [1]

Характеризуючи регіональну структуру експорту та імпорту по області, можна відмітити стабільність в розподілі зовнішньої торгівлі по містах та районах Вінниччини. Традиційно найбільші обсяги експорту та імпорту товарів припадали на м.Вінницю, а саме: 63,4% загального обсягу експорту та 71,3% загального обсягу імпорту (за 2015р. – відповідно, 64,7% і 69,5%). Крім того, значні обсяги експорту та імпорту товарів припадали на м. Ладизжин (1,1% або 11,2 млн.дол. та 4,6% або 13,7 млн.дол.) [1].

У 2016р. в економіку області іноземними інвесторами вкладено 18,1 млн.дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Зменшення капіталу за цей період становить 26,0 млн.дол., у тому числі за рахунок курсової різниці 10,8 млн.дол. Інвестиції надійшли з 50 країн світу. Переважна більшість інвестицій (77,5% загального обсягу акціонерного капіталу) надійшла з країн ЄС – 139,3 млн.дол., з інших країн світу – 40,5 млн.дол. (22,5%). До п'ятірки основних країн-інвесторів, на які припадає 67,0% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 38,0 млн.дол., Австрія – 29,8 млн.дол., Франція – 26,0 млн.дол., Німеччина – 14,6 млн.дол., Польща – 11,9 млн.дол. [1].

Розвиток експортного потенціалу в сучасних умовах дасть можливість активізувати економіку області, що забезпечить додаткові робочі місця та зростання валового регіонального продукту [2].

У 2016 році Вінницька обласна державна адміністрація спрямовувала свою діяльність для розвитку співробітництва з регіонами країн-членів ЄС, країн СНД та інших держав світу.

Вінницькою ОДА у 2017 році заплановано проведення наступних заходів з метою покращення ЗЕД в регіоні:

- проведення презентації економічного та інвестиційного потенціалу Вінницької області за кордоном;
- реалізація заходів в рамках угод про співробітництво Вінницької обласної державної адміністрації та адміністративно-територіальних одиниць іноземних держав.
- робота із налагодження співпраці або укладання угод про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво обласної державної адміністрації з адміністративно-територіальними одиницями іноземних держав, зокрема країн, що входять до Вишеградської четвірки;
- проведення заходів з тематики сприяння виходу вітчизняних виробників на ринки Європейського Союзу;
- проведення візитів економічних місій до перспективних з точки зору розвитку експорту країн;
- підготовка та проведення заходів в рамках відзначення Дня Європи в Україні;
- забезпечення участі іноземних делегацій у святкових заходах, присвячених Дню незалежності України;
- відкриття пункту пропуску «Бронниця – Унгурь» для автомобільного транспорту;

- продовжувати участь у спільному з Яською повітовою радою проєкті транскордонного співробітництва «Трансагрополіс – підтримка транскордонного агробізнесу»;
- участь в ініціативі Європейської комісії LaggingRegions спільно з Сьвентокшиським та Підкарпатським воєводствами Республіки Польща та двома повітами Румунії;
- участь у проєкті «Зростання інвестиційної привабливості України та конкурентоздатності регіонів», що реалізується Міністерством економічного розвитку Республіки Польща у рамках програми «Польська допомога для розвитку»;
- участь у програмах Європейського інструменту сусідства та територіального співробітництва країн Східного партнерства [1].

Розвиток зовнішніх зв'язків дасть можливість підприємствам області для виходу на ринки близького та далекого зарубіжжя. Насамперед це залежить від розвитку міждержавного співробітництва та створення сприятливого інвестиційного клімату в межах як України так і Вінницької області зокрема.

Література:

1. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств області. За редакцією Моїсеєва Василя Борисовича. – Державна служба статистики України. Головне управління статистики у Вінницькій області. – Відповідальна за випуск Гаврилюк Наталія Миколаївна. – Вінниця 2017. – 81с.
2. Пирог О. В. Оцінка експортного потенціалу регіонів України / О. В. Пирог, А. І. Зацепило // Економічний простір. – 2009. – № 24. – С. 144-152.

Гульмира Сактаганова, Риза Есенгельдінова
(Астана, Казахстан)

СУЩНОСТЬ И КЛАССИФИКАЦИЯ ИННОВАЦИЙ В МЕНЕДЖМЕНТЕ

С созданием и развитием высокотехнологичных и наукоемких производств открывается возможность активного развития промышленного сектора и структурно-технологической сбалансированности экономики. Речь идет о создании прогрессивной структуры экономики, представленной не столько количественным наличием отраслей, сколько качественным уровнем их развития. Понятие «инновация» впервые в научных исследованиях появилось в XIX веке. Закономерности технических инноваций стали изучаться только в XX веке. Общие вопросы экономической сущности и основных признаков инноваций рассматривались многими зарубежными и отечественными учеными. Австрийский ученый И. Шумпетер одним из первых сформировал понятие «новых комбинаций» или инноваций. Введя понятие инновации, трактует его как изменения с целью внедрения и использования новых видов потребительских товаров, новых производственных и транспортных средств, рынков и форм организации в промышленности, «осуществление новых комбинаций». По его определению охватываются при этом несколько типичных изменений, таких как [1]: внедрение и использование новой для отрасли промышленности техники, технологических процессов, способа производства или рыночного обеспечения производства, в основу которого может быть положено не только научное открытие, но и новые способы их купли-продажи; создание и внедрение продукции с новыми свойствами и качествами; использование нового сырья или полуфабриката; изменение и организация производства и его материально-техническое обеспечение; появление новых рынков сбыта или освоение старых рынков, где отрасль промышленности не была ранее известна.

И. Шумпетер полагал, что получение прибыли невозможно без использования инновации и в то же время вывел четкую взаимосвязь развития инновации и прибыли. Его взгляды дали толчок другим ученым, которые проводили исследования в области инноваций. Например, авторы Д.В. Соколов, А.Б. Титов, М.М. Шабанова под инновациями (нововведением) понимают итоговый результат создания и освоения, внедрения, принципиально нового и модифицированного новшества, удовлетворяющий конкретные общественные потребности и дающие ряд эффектов (экономический, научно-технический, социальный, экологический) [2]. В то же время другие авторы считают целесообразным разграничить понятие «новшество» и «инновации». Так российский ученый исследователь Р.А. Фатхутдинов разграничивает эти понятия. На его взгляд новшество – оформленный результат фундаментальных, прикладных исследований, разработок или экспериментальных работ в какой-либо сфере деятельности по повышению ее эффективности. Новшества могут оформляться в виде открытий, изобретений, патентов, товарных знаков, рационализаторских предложений, документации на новый или усовершенствованный продукт, технологию. Главное – внедрить новшество, превратить новшество в форму инновации, то есть завершить инновационную деятельность и получить положительный результат, затем продолжить диффузию инновации. Для разработки новшества необходимо провести маркетинговые исследования, НИОКР, организационно-технологическую подготовку производства и оформить результаты [3]. Другая группа экономистов в основе инноваций видит, прежде всего, технологии. Так автор Ю.П. Морозов под инновациями в широком смысле понимает прибыльное использование новаций в виде новых технологий, видов продукции, организационно-технических и социально-экономических решений, производственного, финансового, коммерческого или иного характера [4]. Отечественные исследователи

рассматривают термины «нововведение», «инновации» как процесс или результат процесса в зависимости от контекста. Термины «инновация» и «инновационный процесс» близки, но не однозначны. Инновационный процесс связан не только с созданием и освоением инноваций, но и их распространением. Создатели инновации (новаторы) руководствуются такими критериями, как жизненный цикл изделия и экономическая эффективность. Их стратегия направлена на то, чтобы превзойти конкурентов, создав новшество, которое будет признано уникальным в определенной области промышленности. Научно-технические разработки и нововведения выступают как промежуточный результат научно-производственного цикла и по мере практического применения превращаются в научно-технические инновации – конечный результат. Научно-технические разработки и изобретения являются приложением нового знания с целью его практического применения, а научно-технические инновации (НТИ) – это материализация новых идей и знаний, открытий, изобретений и научно-технических разработок в процессе производства с целью их коммерческой реализации для удовлетворения определенных запросов потребителей. Непременными свойствами инновации являются научно-техническая новизна и производственная применимость. Коммерческая реализуемость по отношению к инновации выступает как потенциальное свойство, для достижения которого необходимы определенные усилия [5]. Из сказанного следует, что инновацию – результат – нужно рассматривать неразрывно с инновационным процессом. Инновации присущи три свойства: научно-техническая новизна, производственная применимость, коммерческая реализуемость. В новых экономических условиях назрела необходимость более глубокого осмысления инновационных процессов. Появление нового товара в производстве и на рынке является, как правило, результатом целенаправленной инновационной деятельности, главная задача которой заключается в создании инноваций. В этом контексте под инновациями понимается конечный результат инновационной деятельности в виде нового или усовершенствованного продукта, реализуемого на рынке, нового или усовершенствованного технологического процесса, используемого в практической деятельности. На проблему инноваций приводит нас к необходимости представить определенную типологию нововведений. Классификация инноваций будет зависеть от того, какой признак будет положен в ее основу (рисунок 1).

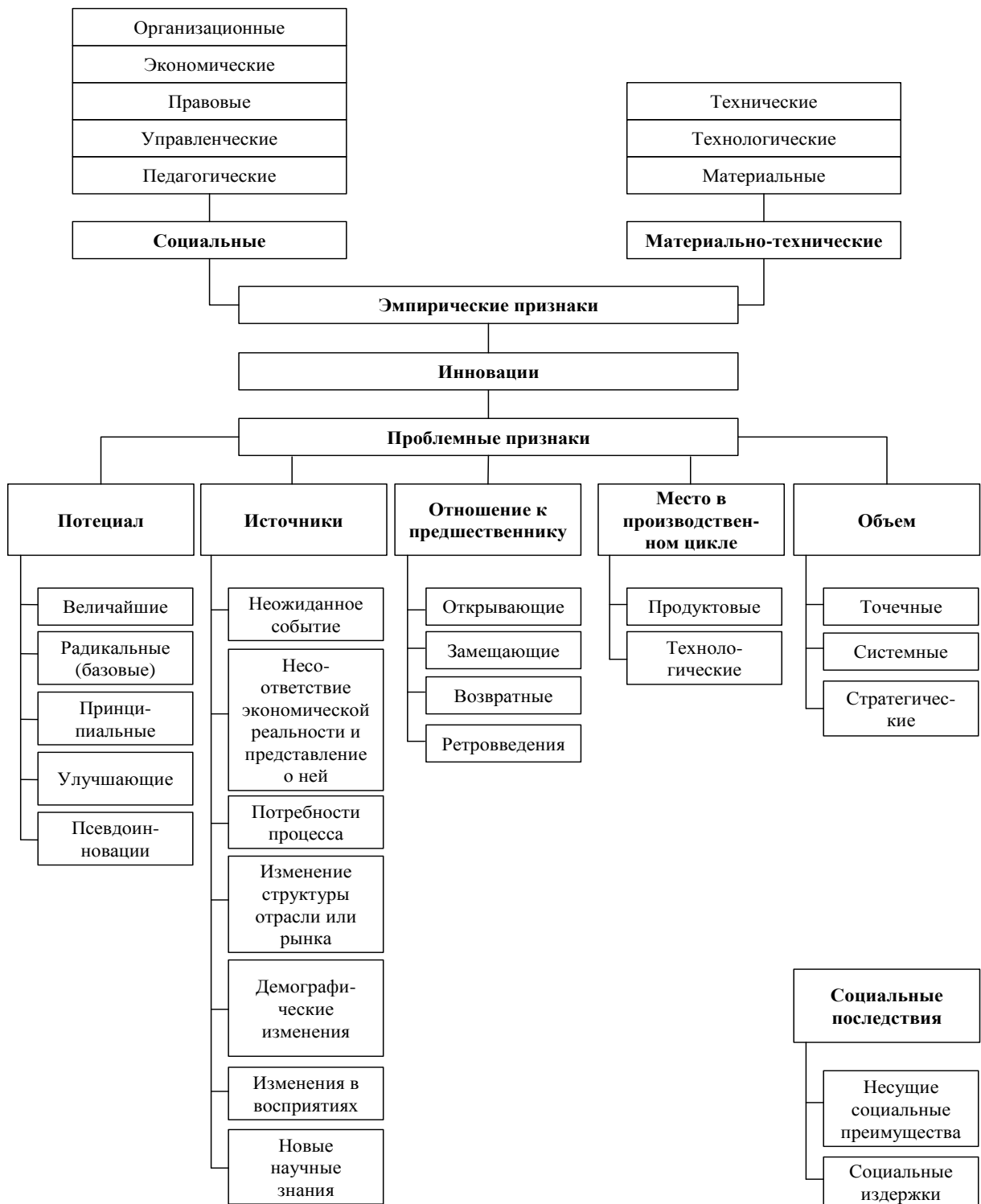

Рисунок 1 – Классификация инноваций
Примечание - Составлено автором

По типу новшества нововведения можно разбить на две основные группы: вещественные (материально-технические) и социальные. К материальным нововведениям отнесем технику (оборудование, приборы), технологию (производственные процессы), промышленные материалы (сырье и конечный продукт). С точки зрения воздействия нововведений на производство или по инновационному потенциалу могут выделяться различные виды: величайшие, радикальные, принципиальные, улучшающие и простые. Большой интерес представляют социальные инновации, которые пока мало изучены. Тем не менее, в современных процессах преобразований Казахстана в первую очередь очевидны социальные инновации, к которым можно отнести экономические, управленческие, организационные, правовые, инновации в системе образования (педагогические). Считается, что социальные инновации осуществляются трудно в силу неопределенности их параметров. У социальных нововведений в сравнении с материально-техническими: более тесная связь с конкретными общественными отношениями, деловой культурой. Одни и те же новшества могут по-разному проявить себя в различных странах и регионах; большая сфера применения, так как внедрение технических новшеств часто сопровождается необходимыми управленческими,

економічними і другими змінами, але самі по собі ці новшества далеко не завжди потребують нового технічного оснащення. І чим радикальніше технічні нововведення, тим більші зміни в організаційних зв'язках і нормах вони потребують.

В дослідженнях довгих хвиль економічної динаміки висловлюється гіпотеза про те, що поява і кластеризація різних типів продуктивних і технологічних інновацій пов'язана з різними фазами довгої хвилі.

В цій зв'язі одну з класифікацій запропонував європейський економіст Я. Ван-Дейн, згідно з якою можна виділити наступні види інновацій:

базисні продуктивні, формуючі нові ринки і лежачі в основі нових галузей; доповнючі продуктивні інновації в існуючих галузях; базисні технологічні в галузях, що складають базис великих технологічних систем; доповнючі технологічні інновації в галузях, пов'язаних в основному з видобутом і переробкою природних ресурсів.

Практично в кожному дослідженні по довгим хвилям автори опираються на ту чи іншу класифікацію нововведень, виділяючи базисні і доповнючі, радикальні і покращуючі, псевдоінновації, що представляють незначительні зміни, стосуючі, головним чином, зовнішнього виду виробів, що створюють лише видимість новизни.

В дослідженнях, присвячених проблемам інновацій і підприємництва, можна виявити кілька інших підходів до класифікації інновацій. В залежності від джерел інноваційних ідей, сучасний дослідник менеджменту Друкер П. виділяє наступні види інновацій [6]: інновації, в основі яких лежить несподіване подія (успіх, невдача або інше несподіване зовнішнє подія); інновації, в основі яких лежить невідповідність між реальністю і представленнями про неї; інновації, засновані на потребі процесу; інновації, що стали результатом змін в структурі галузі або ринку; інновації, засновані на демографічних змінах; інновації, в основі яких лежать зміни в сприйнятті, настрої і ціннісних установках; інновації, засновані на нових знаннях.

Інновації, в основі яких лежать нові знання, є об'єктом уваги і приносять великі доходи. Самі вони в очах суспільства є справжнім новшеством. При цьому знання зовсім не обов'язково повинні бути науковими або технічними. Нововведення, засновані на соціальних знаннях, можуть мати не менший, а навіть більший ефект. Нововведення, засновані на нових знаннях, відрізняються від всіх інших по своїм основним характеристикам: часовому охопленню, частоті невдач, передбачуваності і рівню вимог до людей і організацій, здійснюваним інноваціям, великою часткою ризику, тривалим часом протікання. В перших, дуже тривалий час між появою нового знання і його доведенням до рівня технологічного використання. В других, проходить певний час до того, як нова технологія матеріалізується в новому продукті, процесі або послугі. Реалізація нововведень, джерелом яких є нові знання, характеризується високою частотою ризику і непередбачуваністю. Цей ризик є ціною за заложену в цих нововведеннях велику можливість вносити радикальні зміни не тільки в матеріальне виробництво, але і в бачення оточуючого нас світу. Частота ризику в наукоємких нововведеннях може бути значно зменшена, коли вразливість до інновацій або вже зріла, або може бути виявлена з високою частотою надійності. В разі реалізації нововведень, заснованих на нових знаннях, і особливо на науково-технічних досягненнях, новатор має дуже обмежений час, впродовж якого повинен бути реалізований шанс. Це пов'язано з великими відмінностями в структурах галузей, обумовленими застосовуваною технікою і технологією, обсягами капіталовкладень і стартовими показателями, випускаємою продукцією.

Отже, в сучасному світі, провідні казахстанські вчені економісти розуміють інновацією в широкому сенсі розуміють вигідне (rentable) використання новшества в якості нових технологій, видів продукції і послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого характеру, направлених на підвищення якості і конкурентоспроможності продукції, що приносять якийсь ефект.

Література:

1. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку (дослідження підприємницької прибутку, капітала, кредиту, процентів і циклу кон'юнктури) / переклад з німецької мови – М.: Прогрес, 1982.
2. Предпосылки анализа и формирования инновационной политики / Д. В. Соколов, А. Б. Титов, М. М. Шабанова. Изд-во Санкт - Петербургский государственный университет экономики и финансов 1997.
3. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент: Учебник для вузов. – М.: ЗАО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 1998.
4. Инновационный менеджмент. Морозов Ю.П., М.: 2000. — 446 с
5. Сакенов М. Курс на инновации // Промышленность Казахстана. – 2002. – номер 12. – С. 10-11.
6. Друкер П. Энциклопедия менеджмента / пер. с англ. – М.: Вильямс, 2007

СТРАТЕГІЯ ТОРГІВЛІ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ Б. ВІЛЬЯМСА

Валютний ринок — це система стійких економічних та організаційних відносин, що виникають при здійсненні операцій з купівлі або продажу іноземної валюти, платіжних документів в іноземних валютах, а також операцій по руху капіталу іноземних інвесторів [1]. Фондовий ринок — це частина ринку капіталів, де здійснюється емісія, купівля і продаж цінних паперів [1]. Сукупність конверсійних операцій з обміну валют у світовому масштабі отримала назву форекс [2]. За словами Б. Вільямса ринок – це сума думок всіх інвесторів.

Згідно теорії Б. Вільямса ринок являється породженням хаосу і розглядається як природне явище, розвиток якого не підпорядковується ні законам класичної фізики, ні параметричної статистикою, ні лінійної математики. Хаос – це порядок більш високої форми, який відкидає лінійні принципи [3]. З Хаосу завжди народжується новий більш високий порядок, але цей порядок виникає спонтанно і непередбачувано [3].

До складу системи торгівлі Б. Вільямса входять елементи, які він називає п'ятьма вимірами:

- Фрактал (простір фази);
- Рушійна сила (енергія фази);
- Прискорення / уповільнення (сила фази);
- Зона (комбінація сили і енергії фази);
- Лінія балансу (дивні аттрактори) [3].

Кожен вимір додає додаткову інформацію до загальної картини про ринок, тому для повного його розуміння необхідно "вимірювати" ринок у всіх п'яти вимірах.

Наука Хаосу відкрила, що всіма зовнішніми явищами керують чотири сили, що отримали назву «аттрактори», які називаються:

- Точковий аттрактор;
- Циклічний аттрактор;
- Аттрактор «Торас»;
- «Дивний» аттрактор [3].

Аттрактор – це свого роду магніт, який переміщує енергію в певному напрямку [4]. Це сила, яка стоїть за переміщеннями енергії і за змінами в ринкових цінах. Він являє собою множину точок у фазовому просторі, до якої збігаються фазові траєкторії дисипативної системи.

Особливу увагу Б. Вільямса приділяє «дивному» аттрактору. Вільямс стверджує, що, коли ми знаходимося під дією перших трьох аттракторів, нами маніпулюють, і ми стаємо передбачуваними. Тільки в динаміці «дивного» аттрактора ми можемо бути дійсно вільними. Він – самоорганізується, та має підвищену чутливість до початкових умов.

Те, що сприймається як абсолютний хаос, в якому не помітно ніякого порядку, має певний порядок, який базується на «дивному» аттракторі. Чотиривимірність «дивного» аттрактора виходить за рахунок додавання пульсацій (вібрацій). Найважливішою характеристикою «дивного» аттрактора є чутливість до початкових умов. Найменше відхилення від початкових умов може привести до величезних відмінностей в кінцевому результаті [5]. При цьому поведінка детермінованої системи, в даному випадку валютного ринку, буде зовні нагадувати абсолютно випадковий процес – це і є явище динамічного, або детермінованого, хаосу. Дивний аттрактор представляє образ хаосу в фазовому просторі, має дуже складну структуру та являється фракталом [6].

Фрактали ринку є одним з індикаторів торгової системи Б. Вільямса. Вважається, що він вперше і запровадив цю назву в трейдингу. При торгівлі по фракталам, в поєднанні зі своїм індикатором, який був названий «Алігатор», автор виявляв локальні максимуми або мінімуми ринку [7].

Фрактали Вільямса з'являються на ринку досить часто і практично на всіх часових таймфреймах і є, по суті, простими локальними екстремумами на відрізку з 5 барів і практично не відповідають ідеї математичної теорії фракталів [7].

Фракталом Б. Вільямса «вгору» (на покупку), зображеного на рисунку 1, вважається комбінація мінімум з 5 послідовних свічок, в якій середня свічка має максимум, який знаходиться вище інших [7].

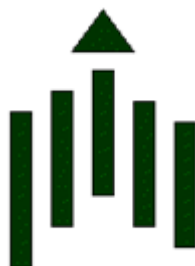

Рис. 1 Фрактал Б. Вільямса «на покупку»

Фракталом Б. Вільямса «вниз» (на продаж), зображеного на рисунку 2, вважається комбінація мінімум з 5 послідовних свічок, в якій середня свічка має мінімум, який знаходиться нижче інших [7].

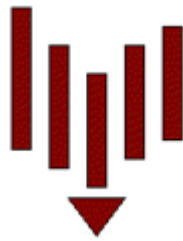

Рис. 2 Фрактал Б. Вільямса «на продаж»

Зовсім не обов'язково щоб барів було саме п'ять. П'ять барів — являє собою мінімальну кількість барів для формування фракталу на ринку. Так само необов'язковою умовою є те, що у центрального бару фракталу «вгору» мінімум, як і максимум, був вище за інші [7].

Тобто до фракталам Б. Вільямса можна віднести і комбінації барів зображені на рисунку 3.

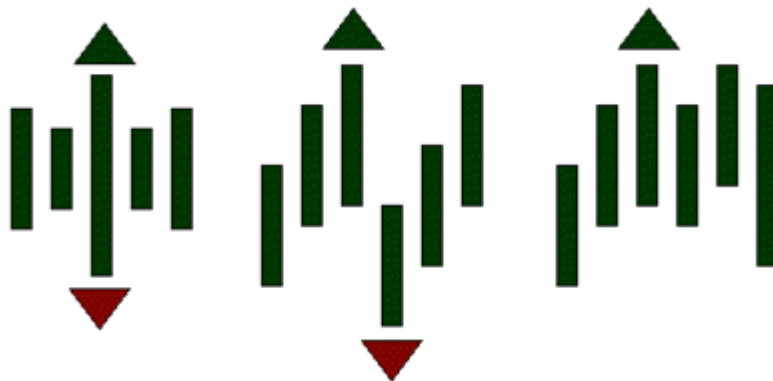

Рис. 3. Комбінації барів

Що стосується рисунку 3, то тут Б. Вільямс ввів ще одне уточнююче правило для торгівлі за допомогою фракталів. Якщо в формації два бари мають максимуми і обидва ці максимуми найвищі, то другий максимальний бар не враховується в розрахунках при торгівлі за допомогою фракталів [7]. Те ж саме стосується і мінімумів для фрактала вниз.

В системі Б. Вільямса фрактал на ринку використовується не окремо, а в поєднанні з індикатором «Алігатор». При цьому певний напрям і «Алігатора» і фрактала є обов'язковими ухваленні рішення про угоду. Таким чином, фрактал і «Алігатор» є двома підтверджують один одного індикаторами [7].

«Алігатор» Б. Вільямса – це комбінація трьох ліній балансу. Дані лінії являються не що інше, як прості ковзні середні різної довжини і з різними здвигами вперед. Вони обчислюються за допомогою медіани ціни:

$$\text{Median Price} = \frac{\text{High} + \text{Low}}{2} \quad [8]$$

Де:

High - максимальне значення даного бару (свічки)

Low – мінімальне значення даного бару (свічки)

Перше ковзне середнє, яке виділяє Б. Вільямс, він називає «Щелепою Алігатора». Це 13 – періодне ковзне середнє по центральній лінії, зміщене на 8 барів вперед, та яке обчислюється за формулою:

$$\text{Alligators Jaw} = \text{SMMA} (\text{Median Price}, 13, 8) \quad [8]$$

Де:

SMMA - згладжене ковзне середнє (Smoothed Moving Average)

Наступне ковзне середнє, яке виділяє Б. Вільямс, має називу «Зуби Алігатора». Це 8 – періодне ковзне середнє по центральній лінії, зміщене на 5 барів вперед, та яке обчислюється за формулою:

$$\text{Alligators Teeth} = \text{SMMA} (\text{Median Price}, 8, 5) \quad [8]$$

Останнє ковзне середнє має називу «Губи Алігатора». Це 5 – періодне ковзне середнє по центральній лінії, зміщене на 3 бари вперед, формула якого:

$$\text{Alligators Lips} = \text{SMMA} (\text{Median Price}, 5, 3) \quad [8]$$

Ковзне середнє, яке потрібно знайти для розрахунку індикатора «Алігатор» визначається за формулою. Для першого значення – формула простого ковзного середнього, тобто сума цін закриття. Для другого значення та наступних значень використовується наступна формула:

$$\text{SMMA}_i = \frac{(\text{SUM}_1 - \text{SMMA}_{i-1} + \text{Median Price}_i)}{N} \quad [8]$$

Де:

$SMMA_i$ – згладжене ковзне середнє поточного бару (крім першого);

SUM_1 – сума цін *Median Price* за N періодів, яка вираховується згідно попереднього бару;

$SMMA_{i-1}$ – згладжене ковзне середнє попереднього бару;

Median Price_i – медіана ціни поточного бару;

N – період.

За допомогою Алігатора можна визначити напрямок існуючого тренда або його відсутність.

Якщо всі три лінії переплетені, то Алігатор «спить». У цей час ринок торгується в невеликому ціновому діапазоні (у флеті), відбираючи у трейдера зароблене на минулому русі ціни. Чим довше спить Алігатор, тим більше «голодним» він стає, і тим сильнішим буде подальший рух ціни [7].

Якщо Алігатор не спить, на ринку існує підвищувальний або знижувальний тренд (видобуток тікає від «Алігатора»):

– якщо ціна знаходиться вище «паци Алігатора», то тренд підвищувальний;

– якщо ціна нижче «паци Алігатора», то тренд знижувальний.

Отже, фрактали в поєднанні з тоговою стратегією «Алігатора» подають наступні сигнали:

– якщо фрактал на покупку перебуває вище «Зубів Алігатора», то відкладений ордер Buy Stop на відкриття позиції потрібно розміщувати на 1 пункт вище максимуму бару, на якому утворився фрактал;

– якщо фрактал на продаж перебуває нижче «Зубів Алігатора», то відкладений ордер Sell Stop потрібно розміщувати на 1 пункт нижче мінімуму бару, на якому утворився фрактал;

– якщо фрактал на покупку утворився нижче «Зубів Алігатора» або фрактал на продаж – вище «Зубів Алігатора», то таку угоду потрібно пропустити, щоб не годувати Алігатора. Фрактали будуть активні або до моменту їх «поразки», або до появи нового фрактала в тому ж напрямку.

З вищесказаного можемо визначити, що згідно тверженню Б. Вільямса, будь-який вхід в ринок починається з подолання фрактала. Тільки після того, як був подоланий перший фрактал, можна починати приймати сигнали від інших вимірів (індикаторів Б. Вільямса) для відкриття нових позицій в напрямку першого сигналу. Сигнали від майбутніх фракталів в напрямку першої угоди також будуть служити підставою для відкриття додаткових позицій.

Література:

1. Свободная энциклопедия Википедия, стаття «Валютный рынок» - [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/> (дата звернення 29.12.2017) – Назва з екрана
2. Что такое Forex [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://www.forexua.com/ru/study/aboutforex> (дата звернення 19.01.2018) – Назва з екрана
3. Московский фондовый Центр / Теория хаоса и система торговли Б. Вильямса [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://2stocks.ru/2.0/trading/rules/300410> (дата звернення 19.01.2018) – Назва з екрана
4. Вільна енциклопедія Вікіпедія, стаття «Атрактор» - [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://ru.wikipedia.org/> (дата звернення 12.01.2018) – Назва з екрана
5. Неравновесная термодинамика. Рождение синергетики [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://www.biologyguide.ru/gbids-1271-3.html> (дата звернення 20.12.2017) – Назва з екрана
6. Дмитриев А. Хаос, фракталы и информация - [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://www.nkj.ru/archive/articles/5901/> (дата звернення 21.12.2017) – Назва з екрана
7. Фракталы (Fractals) - [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://enc.fxeuroclub.com/416/> (дата звернення 09.12.2017) – Назва з екрана
8. Аллигатор (Alligator) – описание [Електронний ресурс]: [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://fintrader.pro/indicator-analysis/alligator-indicator-description/> (дата звернення 10.01.2018) – Назва з екрана

Науковий керівник:

професор, доктор педагогічних наук, кандидат фізико-математичних наук, кандидат технічних наук,
Триус Юрій Васильович.

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКАКулимхан Байдешева
(Сатпаев, Казахстан)**МЕКТЕПКЕ ДЕЙІН БАЛАЛАРДЫҢ САНДЫҚ ТҮСІНІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІНІҢ СИПАТТАМАСЫ**

Бала өмірінің бесінші жылы естиярлық кезең деп аталады. Мұнда бала жылына 5-7 см өсіп, салмағы 1,5-2 кг артады. Естиярлар тобында баланың омыртқасы жақсы дамығанмен әлі нәзік, күш түсіретін жаттығулар берілмеуі керек. Бұлшық еттері біркелкі дамымайды. Қимыл аппаратының дамып жетілуі тұқымқуалаушылық пен сыртқы факторларға (тамақ, тұрмыс жағдайы, қозғалыс белсенділігі, т.б.) байланысты. Баланың көру, есту мүшелерін күту өте қажет, әйтпесе көздің қарашығы, қысымы, бұлшық еттері өзгеріске ұшырап алыстан немесе жақыннан көре алмау сияқты ақаулар пайда болады. Бұл кезде балаға шуда қатты әсер етеді. Орталық жүйке және баланың физиологиялық психологиялық жағынан жұмыс істеуін басқарады. Бала жүйкесінің қозуы мен тежелуі үлкен адамдардікі сияқты негізгі үш қасиетімен - күшпен, өзін-өзі ұстауымен, қозғалғыштығымен сипатталады [1]. Ойлау мен сөйлеуді қатар алып жүреді. Үлкендердің айтқанын қисынсыз қабылдайды. Олардың негізгі іс-әрекет түрлерін және жүйкені дамыту өзара байланысты. Қабылдау, қиял, ес, зейінін дамыту ойын, еңбек, оқу ісінде жүзеге асады. Ойын бала психикасында сапалық өзгерістер тудырады, олар мазмұнды ойындардың негізі адамдар арасындағы қарым-қатынастар, қоғамдық өмірмен, қызметімен (үлкендердің) танысады, қарым-қатынас ережелерін орындауға үйренеді. Баланың уақытпен (бүгін, ертең, кешке, қазір) танысуы үлкендер көрсеткен өлшеммен басталады. Ал жыл мезгілі туралы ұғымды табиғаттың маусымдық құбылыстарымен таныса отырып меңгереді. Ойлауы бейнелі сипатта болады. Ойлауды дамытуды (талдау, жинақтау, салыстыру, толықтыру, түрлендіру) баланың жалпы әрекетінен, тәрбиесінен, өмір жағдайынан бөліп қарауға болмайды. Бұл жаста бала ана тілін игеруге бейімділігі жетіліп, барлық дыбыстарды дұрыс айтады, лексиканың түрлі формаларын пайдалана алады. Сөйлеу тілінде жайылма және құрмалас сөйлемдер көрініс табады. Байланыстыра сөйлеудің элементтері қалыптаса бастайды. Естиярлардың әңгімесі 24-25 сөзден тұрады. Ойын кезінде 30 мин. ішінде 180-210 сөзге дейін артады. Баланың өз әрекетін сөзбен бекіту іскерлігі мен тілегі күшейеді. Жоғарыда аталған даму ерекшеліктеріне байланысты жағдайлар жасау, күту, үйрету, тәрбиелеу, оқыту, еңбекке баулу тәртібі бағдарламада анық, толық берілген [2].

Мамандардың педагогикалық және психологиялық зерттеулері мен үйде, балабақшада және мектептегі бақылаулары көрсеткендей мектепке дейінгі және кіші мектеп жасындағы балаларда натуралды сан түсінігінің қалыптасуы заттар жиынтығы негізінде жүреді: таяқшалар, геометриялық пішіндер, тұрмыс заттар, ойын (екі қуыршақ). Мектепке дейін балалар саны мен сандық қатынастар жайлы түрлі көздерден білім алады, оның ішінде үлкендер сөзі мен әрекеті ерекше орын алып, оны балалар белсенді қайталайды.

Баланы әртүрлі өлшем, форма, түстері, әртүрлі сандағы заттар қоршайды. Үлкендердің көмегімен бала оларды атауды ажыратады, қолдануды үйренеді. Бала дамуына сай оның қоршаған ортамен басқа қатынас формалары пайда болып, жаңа түсініктер қалыптасады [2].

Ерте балалық шақта алғашқы қарапайым сандарды тану жүреді, яғни дүниені танудың қажетті алғашқы баспалдағы. Бала өмірінің 1-ші күнінен бастап, заттар, құбылыстар әлеміне тап болады, тек заттар саны ғана емес, дыбыс, қозғалыс сандарын қабылдайды. Үлкендер бұл жерлерді жүйелеуге көмектеседі, жеке заттар мен заттар топтарымен түрлі әрекеттер жасауға үйретеді.

А.М. Леушинаның зерттеуі көрсеткендей, балаларды бірінші санға емес, салыстыруға, сандық қатынас жайлы түсінік қалыптастыруға ықпал ету керек, одан кейін сандарды пайдалана отырып, санауға үйретуі керек [2].

Алдын ала сан мен санауға үйрету сан туралы ұйымға формальды сипатқа ие болады. Баланы қоршаған шындық дискретті және дискретті емес көпшілік болып көрінеді оның біріншісі санаумен, екіншісі өлшеумен анықталады. Соған сай сан санатында екі негізгі ұғым ерекшеленеді: «Сан» және «көлем», яғни оның мәні олардың тұтастығын құрайды.

Сан - объектілер дискретті тұтастығы күшінің анықталуы нәтижесі болып табылады. Өлшем – үздіксіз сан өлшемінің нәтижесі болып табылады, оның мәні санға ие болады.

Мектеп математикасында санның екі ұғымы бар: «сандық» және «реттік».

Сан категориясы – адам ойлауының абстрактылы категориясы.

Сан, сандық қатынасты тану негізінен көрнекі-бейнелі формада, танылушы объектілер заттық қызметі үрдісінде жүзеге асырылады.

Бала ойын мен басқа әрекетте нақты заттардың санымен ұшырасады (мысалы, түрлі ойыншықтар) ол топтан жеке заттарды таңдап алады.

(Қораптан 1 қарындаш алады), топтастырады (кубоктарды жәшікке салады) заттар тобынан бір бөлігін алады. (барлық кірпіш материалдарынан кірпіштерді алады.)

Заттармен ойнай отырып, сандарды салыстырып, оны жариялайды: «Міне, менде қанша!», «Менде көп!». Көп заттарды, дыбыс, қозғалыс, олардың сандық сипаттауын үлкендердің көмегімен анықтап, сан ұғымын қалыптастыруға негіз қабылдайды.

Сандардың натуралды бағаны белгілі бір заңдылықпен сипатталады:

Түрлі өлшемдерді сандық сипаттауға қажеттілік болғанда, сан ұғымы туындайды. Бұл түсініктің дамуы санау, өлшеу, бөлу тәрізді операцияларды практикалық игеру барысында жүреді.

Сан түсінігінің дамуы басқа математикалық түсініктермен («көлем, «арифметикалық әрекеттер»!) диалектикалық байланыста жүреді. Тұтастық туралы түсінік есту, қозғалыс, көру тәрізді қабылдау негізінде қалыптасады. Балалар үлкендерден сандарды қайталап, сонан соң санауды үйренеді. Алғашқы кезде бала көпті, жалғыз заттан тез қабылдайды, бірдей заттардың көп көлемін тез байқайды. 1 ж. 10 айдағы қыз бала алдында 10 сумка, жанында 1 баранка тұр. Ол көп сумканы байқап, жалғыз баранкаға көз тоқтатпайды.

Бала жалғыз затты заттар тобынан ерте айыра бастайды. Бірақ ол сан туралы білім бар дегенді білдірмейді, себебі ол 2 затты да, 22 затты да топқа біріктіріп заттардың көпше түрін бірдей сипаттайды. Белгісіз көпше түрі жайлы әңгіме болып тұр, тек саны ғана сандық ерекшелігін білдіріп тұр.

Ерте жастағы балалар сан есімдерді пайдаланады, бірақ ол олар санды түсінеді дегенді білдірмейді. Көпше түрдегі, зат есімдерден басқа, бала көп, аз деген сөздерді пайдаланады, яғни ол заттардың сандық жағына мән беретіндігін көрсетеді. Оларды санау үшін, бір сандық топқа біріктіру үшін балаларды ол заттар болу керек, олардың атын, не үшін керектігін білуі керек, оның қасиеттерімен таныс болу керек.

Бала санауды үйренуден бұрын, оларды топтастырып, заттардың топтарын бөле білуі керек, анализ және синтез операциясы. Мысалы қуыршақтармен жаттығулар жүргізу. Оларды біріктіру, арасынан кішкентайларын, алу т.б. Егер балалар ондай анализ жасай алса, оларды салыстыруға үйретуге болады: қай қуыршақтар көп- кішкентайы ма, үлкені ме, қайсысы аз немесе тең бе? Жауап үшін сан есімдердің көмегімен санау қажет емес. Сан ұғымын қалыптастыру үшін, ерте жаста көріп, естіп, салыстырып, дыбыс, қозғалысты салыстыра алу керек. Көп түсінік болғанда, кейін кез-келген салыстыратын заттар тобының жалпы қасиетін байқай алады.

Санды қабылдаудың ерекшелігін ескере отырып, балаларды санау қызметіне үйрету керек. Қажеттілік туындағанда сандар көмегімен санау. Бұл кезеңде бала соңғы санды жинау мәнін меңгереді. Сан көмегімен санауды үйретуге де болады.

Санды түсіну үшін көпті салыстыра білу керек. Санауды үйретпестен бұрын, көптің өзі де әртүрлі болатынын түсінуі керек. Олардың әртүрлілігін анықтау үшін, элементтердің санын білу керек, яғни санау керек балаларға санау операциясының мәні анық түсінікті болған жағдайда, нақты санмен атау қажеттілігі туындайды. Салыстыру нәтижелерін түсіну, әрекеттерді саналы атқару балаларда қарапайым математикалық ойлауды дамытады.

Сан туралы түсінікті қалыптастырғанда сөздің маңызы зор. Бала ерте жас кезінен дұрыс тілдік және түсініктерді меңгеруі керек. Математика сабағында сөздік қормен жұмыс істеуді жоспарлаған жөн. Екі жастың аяғы мен үш жастың басында балалар өздері көп заттарды біріктіре жинауға деген талпыныс пайда болады. Олар заттарды бір орыннан екінші орынға ауыстырғанды, барлық ойыншықтарды қорабқа жинап, төккенді ұнатады. Ойыншықтардың шашылғанын қуана тамашалайды. Көп мөлшердегі қуыршаққа, шарларға қуанады. Екі жастың аяғында «қанша» және «сана деген сөздерге селқос қарамайды. «Қанша» деген сұраққа ойланып, кейбіреулері жеке сандарды үлкендерден қайталап айта бастайды. Балалардың ондай әрекеті сұралған сұраққа байланысты ойдың туындағанын байқатады. Үш жасқа қарай зат есімдерді жеке және көпше түрде, сын есім, етістіктерді дұрыс қолданады. Екі жастың аяғында көп сөзін қолдана бастайды, ал үш жастағы балалар «көп», «бір», «аз» түсініктерін айыра алады.

Үш жастағы балалар әртүрлі жағдайда 5 затқа дейін көп, аз, бір сөздерін дұрыс түсініп, қолданады.

Білімін өз тәжірибесінде дұрыс қолдану бала ақыл-ойы дамуы деңгейінің көрсеткіші болып табылады.

Сандық түсініктердің қалыптасуында дамудың диалектикалық заңдылықтар сипат алады. Екі жасқа дейін әртүрлі зат, дыбыс, қозғалыс, әрекет сандарын қабылдау тәжірибесі жинақталады. Сонан соң топтарды анықтау қабілеті қалыптасады. Бұл кезеңде көп сөзін меңгереді. Үлкен және кіші топтарды анықтау үшін бірдей көлемдегі заттар пайдаланылады. Бірдей емес заттарды салыстыру балаларға қиынға түседі. Балалар бірінші заттар көлемін, санынан бұрын байқайды. «Қандай матрешка көп?» деген сұраққа, «үлкендер» деп жауап береді. Үш жаста балалар жеке топтарды құра алады. «Аз» және «көп» ұғымдарын меңгере бастайды. Егер балалар үш жастың басында екі топты салыстырғанда көп-аз деген сөздермен атаса, үш жастың аяғында екі топтың теңсіздігін айыра алады. «Қайсысы көп немесе аз?» деген сұрақтарға жауап береді. Айыру және меңгеруге 1 жас және 3, 2 және 4,5, 5 және 2, 5 және 3 заттардан тұратын топтар едәуір жеңіл келеді. Балаларды жүйелі үйреткенде заттарды өзара сәйкестендірумен қатар, дыбыстарды заттар мен сәйкестендіру қабілеті деп пайда болады. Балаларға алдында қанша ит, қонжық бар, сонша рет үстелді тарсылдату ұсынылады. Олар әр ойыншық алдында тарсылдатып, «қанша?» деген сұраққа «көп» немесе «бір» деп жауап берді. Үш жасқа қарай заттар санын игеруде, едәуір саналы өзгерістер байқалады. Балалар тестімен жауап беруді үйренеді, қарапайым анализ, синтез жасайды. Олар санына қарай заттар, дыбыстарды ажыратумен қатар, әртүрлі сандық топтарды құра алады және көп, аз үстеулерін бір сөзін, «Міне қанша» сөз тіркесін қолданады. Әртүрлі заттармен балалардың әрекеті оның жалпы дамуына үлкен әсер етеді. Санауды үйрету барысында оң қолмен солдан оңға әрекет ету керектігіне назар аударылады. Бұл жаста оң, сол қол түсініктерін меңгеруі мүмкін, ол үлкендердің көп қадағалауын, балалардың көп жігерін қажет етеді.

Ерте жаста негізі қаланып, кейін бекітіледі. Себебі осы жаста оң және сол қолды белсенді меңгеру жүреді. Заттарды сол қолмен қоя отырып, оларды солдан оңға қарай орналастырады, ал оң қолмен қойса,

оннан солға қарай орналастырады. Бұндай қозғалыс стереотипі үш жасқа қарай қалыптасады, оған мән бермесе, ұзақ сақталады. Кейде ол кіші мектеп жасында да сақталады, нәтижесінде әріп, сан жазғанда қателіктер туындайды.

Әдебиеттер:

1. Жұмабекова Ф.Н. Мектепке дейінгі педагогика – Астана, 2014 ж.
2. Тарунтаева.Т.В. Формирование элементарных математических представлений у дошкольников. М.,1980.
3. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің м.а. 2016 жылғы 12 тамыздағы № 499 бұйрығы. Қазақстан Республикасының Әділет министрлігі 2016 жылы 14 қыркүйек.
4. Сатимбекова Наурызбаева Ә.Н., Әуелбаева С.С. Математика. Әдістемелік құрал. Алматы, «Алматыкітап баспасы», 2008. - 56 бет.

Айнагүл Еспенбетова
(Ақтөбе, Қазақстан)

ОСӨЖ ЖӘНЕ СӨЖ САБАҚТАРЫНДА ДЕБАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ ЖӘНЕ ОНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Қазақстан Республикасы бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына жету үшін қарқынды дамып келе жатқан мемлекет. Соған орай білім мен ғылым жаңа заман талабына жаңа идеялармен жаңа талаптар қояды міндеттейді. Елбасының жолдауында Жаңа әлемдегі-Жаңа Қазақстан атты жолдауында «Біз бүкіл елімізде әлемдік стандарттар деңгейінде сапалы білім беру қызметіне қол жеткізуге тиіспіз» делінген. Білім беру жүйесі жаңа өркениетті қоғамға қажетті білімді, қабілетті, өз ойын еркін білдіретін, ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген шәкірт тәрбиелеуге бағытталған [1, с. 23].

ҚР білім беруді және ғылымды дамытудың 2016 – 2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасында «Белсенді азаматтық ұстанымды дамыту үшін ЖОО студенттері ірі халықаралық іс-шараларға дайындыққа белсенді түрде тартылады. ЖОО студенттері арасында *дебаттық қозғалыс* дамытылады» деп көрсетілген [2].

Дебаттық бағдарлама бүгінде өмірдің түрлі салаларынан лайықты орын алуда, дегенмен де дебаттық технологияны орта мектептер мен ЖОО білім беру жүйесінде, атап айтсақ сабақ үрдістерінде кеңінен қолдану қажет деп есептеймін. Бүгінгі таңда білім берудегі басты мақсат–бәсекелестік қабілеті бар, ізденімпаз, білімді, шығармашыл, жеке тұлғаны тәрбиелеу. Осы мақсатқа жету үшін оқушылар мен студенттердің құзіреттілігін арттыру басты мақсат болып отыр. Ал, психологиялық сөздіктерде «компетенттілік», «құзіреттілік – жеке тұлғаның қоршаған ортадағы адамдармен тиімді қарым-қатынас жасай алу қабілеттері» делінген. «Competent» сөзі французша «компетентті» заңға сай, латынша «сай болу», «қабілеті», «талап қою», «жарамды», ағылшынша «қабілетті» деген мағынаны білдіреді. *Құзіреттілік* – сәйкес құзіретке ие болуда және белгілі бір аумақта табысты әрекетке жету негізінде іс-әрекетті жүзеге асыру қабілетінде байқалатын, жеке тұлғаны сипаттайтын тұлғалық қасиеттер жиынтығы (басқаша айтқанда, тұлғаның өзара байланысқан қасиеттер жиынтығы). *Құзіреттілік* – кәсіби қызметі үшін, өзінің адамдық әлеуетін жүзеге асыратын адамның (немесе маманның) қабілеттерін сипаттайды [3, с. 369].

Студенттердің құзіреттілігін арттыру, жүйелі білім, сапалы тәлім-тәрбие алуына, мәдени-рухани жағынан өсіп жетілуіне оқытудың жаңа технологияларының, соның ішінде дебат ойындарының маңызы аса зор.

Кредиттік оқыту жүйесіне сәйкес оқытушының жетекшілігімен өткізілетін студенттердің өзіндік жұмысы (ОСӨЖ) және СӨЖ студенттің аудиториялық сабақтан алған білімдерін пысықтап, бекітуде маңызды рөл атқарады. Осыған орай мен дебаттық технологияны нақ осы ОСӨЖ және СӨЖ сабақтарында қолданудағы өз тәжірибемді ұсынамын.

«Дебат» (Debate) немесе пікірталас әртүрлі контекске орай сыни тұрғыдан ойлау немесе іскер ойын ретінде ұғынылады. Дебат – дидактикалық ізденістің маңызды саласы. Дебат бағдарламасы тыңдармандарды пікірталас үрдісіне тарту арқылы интеллекттің даму технологиясын ұсынады. Пікірталасқа түсушілердің мақсаты, әдетте, даулы проблемалар бойынша қандай да бір позицияны қорғап, өзге позицияны теріске шығаруды көздейді.

Дебаттыңарнайы құрылымы, ережесі бар, тақырып аясы мен уақыты шектеулі, соған қарамастан дебат технологиясын түрлендіре қолдануға болады. Дебат технологиясын сабақтың өн бойында немесе белгілі бір кезеңдерінде қолдануға болады. Дәстүрлі дебаттарды әдетте әр топтан 2-3 спикерден болады. Мен топтың барлығының қатысуына мүмкіндік жасаймын, яғни берілген тапсырма бойынша 2 сарапшыдан басқасының барлығы қатысады. Әр критерий мен аргументті алдын-ала берілген авторлардың еңбектеріндегі үзінділер арқылы нығайтылады, фактілер арқылы дәлелдейді. Сондай-ақ, дебат өткізуді кері байланыс элементі ретінде, оқу материалдарын бекіту және танымдық қабілетті активтендіру ретінде пайдалануға болады.

Дебаттың қазіргі кезде әзірге төрт үлгісі бар. Олар:

1. Мектеп оқушыларына арналған Карл Поппер дебатының бағдарламасы;
2. Студенттерге арналған Американ Парламенттік Дебаты және Британ Парламенттік Дебаты;
3. Линкольн пікір сайысы;
4. Дуглас пікір сайысы;

Дебаттық технологияны ОСӨЖ немесе СӨЖ тапсырмаларын орындауда қолдануда студенттердің бойында мынадай дағдылар қалыптасып, дамиды:

1. дебатқа дайындалуда іздену, саралау, ұғыну және алынған ақпаратты дұрыс пайдалану дағдыларының қалыптасуы;

2. студенттердің логикалық және сыни ойлауын, өз ой-пікірлерді ұйымдастыру дағдылары;
3. ауызекі тіл дағдыларын, риторика (шешендік өнер), төзімділік, өз-өзіне сенімділік дағдылары;
4. топта жұмыс істеу қабілеттілігі, мәселелердің мәнін терең меңгеру;
5. жұрт алдында сөз сөйлеу үлгілерін қалыптастыру;
6. қатысушылардың коммуникативтік мәдениетін қалыптастыруы [4, с. 8];

Сонымен қатар мұндай сабақтар жастарды ашық қоғам құндылықтарына лайықты тәрбиелеу мен қатысушыларды әлеуметтендірудің тиімді құралы боп табылады.

Дебат технологиясын тарих пәндерінен ОСӨЖ және СӨЖ сабақтарында қолдануға қойылатын талаптарды айқындап алу шарт:

- пікір – сайыс сабағының айқын мақсаты болуы;
- дебат сабағында ойын тәртібін сақтауы;
- студенттер пікір – сайыс алдында тақырыпты толық меңгеруі;
- пікір- сайыстың тақырыбы талапқа сай, талас туғызатын болуы;
- студенттердің пікір - таласта толық қатысуы.

Пікір – талас өз мәнінде өту үшін уақыт керек. Сонымен қатар дебат өткізуге қолайлы тақырып таңдалуы тиіс және онда мыналар ескеріледі:

- жақтайтын жақ үшін жағымды тұжырымдары бар;
- нақты мәліметтері бар;
- зерттеу жұмысын жүргізуге дем беретіндей болуы;
- айтыс, дау қозғайтындай болуы;
- көкейкесті мәселелерді қамтитын, қозғау салатын болуы тиіс;

Оқыту сабақтарында аталмыш технологиясын қолдануда мынадай нәтижелерге қол жеткізуге болады:

- жан-жақты білім алуға, ізденуге жетелейді;
- деректерді саралай алуға, ең қажеттісін іріктеуге үйренеді;
- сыни тұрғыдан ойлауды дамытады;
- шығармашылық қабілеті шыңдалады, шұғыл шешім қабылдай білуге үйренеді;
- тапқырлыққа, зеректікке, аңғарымпаздыққа тәрбиелейді;
- шешендік қабілеті мен сөйлеу дағдыларын жетілдіруге көмектеседі;
- өзіндік ой-пікірін жүйелі, дәйекті айта білуге, мәдениетті сөйлеуге баулиды;
- өзін – өзі және басқаларды да бағалай алады.

Егер тарих сабақтарында дебат технологиясы тиімді қолданылса, онда студенттердің білім деңгейімен қоса, сөйлеу, ұсыну шеберлігі, интеллектуалды-логикалық ой-өрісі дамытылып, шығармашыл жеке тұлға қалыптасады». Қоғам өміріне белсене араласатын, жан-жақты жеке тұлға дамиды. Осыдан келіп студенттерді нәтижеге бағытталған әрекетке үйрету және алған білімді тәжірибеде қолдана білуге үйрету әр оқытушының міндетіне айналуы тиіс.

Дебаттық технологияны ОСӨЖ және СӨЖ сабақтарында қолдана отырып, белгілі бір нәтижелерге бағыттап отырамын: ең бастысы студенттерді бағалау, одан әрі жоғары бағаланған студенттердің жұмыстарын студенттерді ғылыми жобаларға, конференцияларға, дөңгелек үстелдерге қатысуына мүмкіндік жасау, тапсырмалар бойынша баспа беттеріне мақалалар жариялау т.б. Студенттердің жетістіктерін облыстық, қалалық семинарларда көрсету және тәжірибе алмасу мүмкіндігі артады.

Бұл технология бойынша оқушы білімін мына критерийлерге сәйкес бағалауға болады:

1. Студенттің нақты білімді, фактілерді меңгеруі
2. Қойылған тақырыпты аша білуі
3. Деректерді іріктей алу және қолдана білуі
4. Тұжырым жасау, ой қорыту шеберлігі
5. Өз көзқарасын білдіре алу және оны қорғай білу дәрежесі
6. Студенттің сөздік қорының деңгейі
7. Баяндау стилі

Дебаттық технологияны 5B011400-Тарих мамандығы студенттеріне өзін жүргізетін пәндерде кеңінен қолданамын. Нақтырақ бұл технологияны семинар және ОСӨЖ тіпті СӨЖ тапсырмаларын орындауда сонымен қатар тәрбие жұмысында да қолданудамын. Мысалы, Тарих мамандығы 1-курс Алғашқы қауымдық қоғам тарихы пәнінен «Адамзаттың адам тектес маймылдардан жаратылуы мәселесі», «Рулық қоғамның дамуында әйелдердің рөлінің басымдылығы», «Қазақстанның ежелгі тарихы» пәнінен «Ғұндардың дүние жүзілік өркениетте қосқан үлесі», «Ерте көшпелілердің өркениеттік дамудағы үлесі», «Ұлы Жібек

жолы-халықаралық сауда жолы» деген тақырыптарда пікір-сайыс өткізіліп, тақырып төңірегінде жан-жақты мәліметтер сарапталды. Барлық сабақтарда студенттер белсенді қатысты, қызу тартысты мәселелер қозғалды.

Дебат ойындарында студенттердің ой ұшқырлығы қарама-қарсы сұрақ қою сәтінде анық байқалады. Білімді, көп ізденетін оқушылардың өзіндік ой-өрісі ойын барысында көрінеді. Қойылған сұрақтары қарсы топты ойландырып, өз кейстеріне күмән тудыратындай еткен кездері болды.

Пікірсайыс бағдарламасын оқу үрдісіне енгізілуі тұлға, адамзат ретінде жетілуіне, білім алуға деген қызығушылығының артуына зор ықпал етуі сөзсіз.

Сонымен бірге пікір-сайыс бағдарламасы білім беру жүйесінің жаңа форматының идеяларымен толық үйлеседі деуге болады. Сондықтан студент-жастардың сөздік қорының кеңеюі, өз ойын жүйелі және ұтымды жеткізуі, жоспарлауға, проектилеуге, кейс құруға үйренуі, ой қорыта білуі, олардың логикалық ойлауы басты назарда болады. Сонымен бірге оқытушыға студенттерді даралап, саралап, жіктеп оқытуға көмектеседі және олардың алған білімін әділ бағалауға көмектеседі.

Өз позициясын жақтап шығуға тырысқан оқушылар бос уақытта кітапханаға барып түрлі материалдар іздестіреді. Қазіргі таңда ғаламтордың шеңберінен шырматылып шыға алмай қалған жастардыңғылыми әдебиеттерді оқуға құлшынысы арта түседі. Ойын барысында өз ойларын келелі сөз, шынайы шеберлікпен, шешен тілмен жеткізуге тырысады. Кез келген тыңдаушыға жүйелі сөз әсер етері хақ. Шешендік салтанат құрған жерде оқушылар ұлттық-рухани құндылықтарды бойына сіңіріп, алдағы күнде ел жүгін мойнымен арқалауға дайын тұрады. Жаһандану заманында білім берудің озық үлгілерін пайдалана отыра нақты нәтижелерге қол жеткізу – бүгінгі заманның басты талабы.

Бағдарламаны сабақтан тыс жұмыстарда, тәрбилік, ғылыми-әдістемелік шараларда кеңінен қолдануға болады. Биыл факультетте дебат клубы құрылып, оның мүшелері мен президентін, жылдық жұмыс жоспарын бекітіп, жүйелі жұмыстар жүргізілуде. Осы клубқа Тарих факультетінің 1-4 курс студенттері белсенді араласуда.

Қазақстан Республикасы бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына жету үшін қарқынды дамып келе жатқан мемлекет. Соған орай білім мен ғылым жаңа заман талабына сай ұлттық идеялармен ұштастыруды көздейді. Білім беру жүйесі жаңа өркениетті қоғамға қажетті білімді, қабілетті, өз ойын еркін білдіретін, ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген шәкірт тәрбиелеуге бағытталған. «Балалардың бойында ұлы мүмкіншіліктердің бәрі бар» деп Т.Фуллер айтпақшы, жас ұрпақ бойындағы қабілет-қарымын тамыршыдай тап басып бағыт берілсе, жасампаздық қасиеттерді бойына сіңіріп өскендіктен, нағыз ұлтын сүйетін азаматтар елінің тағдырына бей-жай қарамай, келешегі көркем болар еді.

Әдебиеттер:

1. ҚР Президенті Н.Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. Жаңа әлемдегі - Жаңа қазақстан.. Астана. – 28 ақпан 2007 ж.;
2. ҚР 2016-2019 жылдарға арналған білім мен ғылымды дамытудың мемлекеттік бағдарламасы (ҚР Үкіметінің 2016 жылдың 27 ақпанындағы №123 Қаулысы).
3. Ожегов С.И. Словарь русского языка. / Под общей редакцией Л.И. Скворцова. Москва: ООО Оникс: ООО Мир и Образование, 2005. – 1200 с.
4. Дебаты: Учебно-методический комплекс. – Москва: Бонфи», 2001 – 296 с.

Любов Крамаренко
(Суми, Украина)

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА-КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ

Актуальність дослідження. Педагогічний працівник ХХІ століття – це людина, яка вільно володіє сучасними інформаційними технологіями, постійно підвищує і вдосконалює свій професійний рівень. Отримання нових знань і навичок, практично корисних і застосовуваних у роботі в епоху інформаційного суспільства значно розширює можливості самореалізації і сприяє кар'єрному росту. Наслідком процесу інформатизації суспільства та освіти є поява дистанційного навчання, як найбільш перспективної, гуманістичної, інтегральної форми освіти, орієнтованої на індивідуалізацію навчання.

Актуальність і доцільність впровадження дистанційного навчання в освітню діяльність інститутів післядипломної освіти обумовлюється тим, що дистанційне навчання спроможне виконувати роль каталізатора процесу реформування освітньої діяльності в інституті щодо надання їй рис, характеристик і показників систем відкритої освіти (доступність, реальна неперервність, особистісна орієнтованість, демократичність, варіативність тощо). Дистанційне навчання активізує застосування у навчальному процесі інформаційних, комп'ютерних, телекомунікаційних технологій, підвищує творчу складову навчання, ініціює формування в Інтернеті вітчизняного Web - середовища післядипломної педагогічної освіти [2, с. 10].

У вітчизняних працях науковців проблемі дистанційної освіти присвячено роботи В.Ю. Бикова, Н.О. Думанського, В.М. Кухаренка, В.В.Олійника, О.Г. Глазунової, К.М. Обухової, О.О. Самойленка, Н.Г. Сиротенко, Г.С. Молодих, Н.Є. Твердохлебової та ін. Теоретико-методологічні проблеми формування

та моделювання навчальних середовищ засобами технологій дистанційного навчання досліджуються в працях науковців: В.Ю. Бикова, Ю.М. Богачкова, В.М. Кухаренка, В.В. Олійника, О.Г. Глазунової, Л.Л. Ляхоцької, О.П. Пінчук, О.М. Самойленка.

Метою статті є розкриття ролі і місця дистанційної освіти в професійному зростанні педагогічних працівників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає постійну самоосвіту, участь у програмах підвищення кваліфікації та будь-які інші форми професійного зростання. Заклади освіти, в яких працюють педагогічні працівники, сприяють їхньому професійному розвитку та підвищенню кваліфікації. Вид, форму та суб'єкта підвищення кваліфікації обирає педагогічний працівник. Підвищення кваліфікації є необхідною умовою атестації педагогічного працівника та враховується під час обрання за конкурсом на посаду науково - педагогічного працівника [1].

В п.1ст. 59 Закону України «Про освіту» вказується, що професійний розвиток педагогічних і науково-педагогічних працівників передбачає в тому числі окрім участі у програмах підвищення кваліфікації, «будь-які інші види і форми професійного зростання». У п.2 статті 59 Закону України «Про освіту» вказується, що «підвищення кваліфікації може здійснюватися за різними видами (навчання за освітньою програмою, стажування, участь у сертифікаційних програмах, тренінгах, семінарах, семінарах-практикумах, семінарах-нарадах, семінарах-тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо) та у різних формах (інституційна, дуальна, дистанційна, на робочому місці (на виробництві) тощо) [1].

На сучасному етапі в Сумському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти все більшою популярністю користується дистанційна форма підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Дистанційна форма здобуття освіти - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [1]. Насамперед, дистанційна форма підвищення кваліфікації – це відкрита система навчання, що передбачає активне спілкування між викладачем і слухачем курсів підвищення кваліфікації за допомогою сучасних технологій та мультимедіа. Така форма навчання дає свободу вибору місця, часу та темпу навчання. Система дистанційної освіти має ряд переваг і значно розширює коло потенційних слухачів курсів дистанційного навчання.

Перевагами навчання, що проводиться з використанням технологій електронного навчання у закладах післядипломної педагогічної освіти є [3]:

1. Персоніфікація. Слухач навчання, що проводиться з використанням технологій електронного навчання, може самостійно: визначити швидкість вивчення навчального матеріалу; час, коли він хоче проходити навчання; які саме розділи навчального матеріалу і в якій послідовності йому вивчити.

2. Можливість проходження навчання без відриву від виробництва.

3. Можливість комбінування навчального контенту для формування різноманітних навчальних програм, адаптованих під конкретного учня.

4. Можливість отримати набагато більше інформації, потрібної для оцінювання знань, навичок і умінь, отриманих в результаті проведеного навчання. Зокрема, час витрачається на питання, кількість спроб, питання або завдання, які викликали найбільші труднощі і т.д. Наявність такої інформації дає змогу набагато гнучкіше управляти проведеним навчанням.

5. Вартість. Незважаючи на потребу високих початкових інвестицій, навчання, яке проводиться з використанням технологій електронного навчання, виявляється значно дешевшим порівняно з традиційним очним навчанням.

6. Використання широкого діапазону різноманітних засобів навчання. Всі ці кошти можуть бути використані у традиційному очному навчанні, але частіше за все цього не відбувається, а електронне навчання вимагає обов'язкового їх використання. В результаті цього навчання, яке проводиться з використанням технологій електронного навчання, виявляється найчастіше більш ефективним порівняно з традиційним очним навчанням.

7. Можливість його використання для проведення навчання осіб, які мають обмежені можливості.

8. Надання доступу до якісного навчання особам, які не мають можливості навчатись у традиційній очній формі за тих чи інших причин [3, с. 25-26].

Суттєвою складністю у процесі реалізації дистанційного навчання є віртуалізація, відсутність особистісного спілкування. Це змушує педагога перенести свою увагу в процес оновлення матеріалу та вдалий вибір методів і форм - електронні форми підручників, відео-лекції, інтернет-конференції, презентації, консультації в режимі он-лайн і т.д. Важливим фактором є також засвоєння нових методик і форм контролю якості засвоєння знань – вебінари, використання режимів форуму, чату, блогу, технологій Skype, а також постійного доступу до консультацій з викладачем при збереженні традиційних форм – тестових завдань, практичних та контрольних робіт, виконання творчих завдань.

Вчитель, який сам пройшов курси підвищення кваліфікації за дистанційною формою навчання, прекрасно розуміє і свою нову роль в сучасному суспільстві, адже нові освітні завдання вимагають трансформації ролі вчителя від «джерела та передавача знань» до нових ролей [2, 3]:

– контент-менеджер предметних знань – відбирає наукову та актуальну навчальну інформацію для учнів на основі вільного володіння змістом предмету; формує освітній контент; адаптує зміст навчання до постійних змін програмних та технічних засобів;

– організатор пізнавальної активності учнів – сприяє формуванню особистісних мотивів учнів до навчання, до пізнання, до самовдосконалення і самовираження; підтримує інтерес до навчання; сприяє самореалізації учнів в інформаційному просторі;

– конструктор навчання – аналізує цілі навчання, відбирає зміст навчання відповідно до вікових особливостей учнів; проектує результати навчання; вибудовує основні змістові лінії вивчення навчального матеріалу; добирає методи, форми та засоби відповідно до цілей і змісту навчання; удосконалює навчальну програму та методику (або розробляє власну); враховує вже наявний досвід учнів і знання, які вони можуть отримати із зовнішніх джерел; формує освітнє середовище для учнів;

– керівник спільної проектної діяльності – розробляє та реалізує навчальні проекти з метою формування предметної та ключових компетентностей учнів; залучає їх до спільної проектної діяльності; формує в них уміння роботи в команді та відповідальності за результат, навички дослідницької діяльності; здійснює підтримку та науково-методичний супровід освітніх ініціатив учнів;

– фасилітатор – створює умови для розвитку учнів, заохочує їх до рефлексії та творчості; спільно з учнями розробляє персональні освітні траєкторії; формує вміння самостійно визначати освітні цілі; формує загальні вміння роботи з інформацією;

– ініціатор змін – ініціює запровадження сучасних інформаційних технологій в освітній процес та управлінську діяльність навчального закладу; пропонує нові методи та форми організації навчального процесу;

– споживач професійної інформації – орієнтується в тенденціях розвитку інформаційних технологій; самостійно опановує нові програмні та технічні засоби з метою використання в професійній та повсякденній діяльності;

– тьютор – орієнтується в можливостях та технологіях дистанційного навчання; володіє ефективними методами та формами організації навчального процесу з використанням технологій дистанційного навчання, організації ефективної взаємодії учнів за допомогою технологій дистанційного навчання. Усі ці ролі взаємозв'язані, і зміна однієї з них обумовлює зміни інших [2, с. 12].

Таким чином, наліз підготовки вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти та вивчення сучасного стану порушеної проблеми дозволили зробити висновки про те, післядипломна педагогічна освіта спрямована на забезпечення поглиблення, розширення і оновлення професійних компетенцій фахівців. Навчальний процес у системі післядипломної освіти повинен бути мобільним і динамічним, доцільним є використання інноваційних форм проходження курсової підготовки (дистанційне навчання), що дозволить врахувати індивідуальні й фізіологічні особливості та навчально-пізнавальні можливості слухачів.

Література:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/2231/>
2. Клясен Н. Л. Діяльність закладів післядипломної педагогічної освіти в умовах модернізації освітньої галузі в Україні / Н. Л. Клясен // Післядипломна освіта в Україні. – 2014. – Вип. 2, С. 10–13.
3. Організація освітнього процесу в закладах післядипломної педагогічної освіти з використанням електронних технологій навчання: методичні рекомендації / за заг. ред. Л. Л. Ляхоцької; ДВНЗ «Ун-т менедж. освіти». – К., 2017. – 198 с.

Ганна Пода
(Глухів, Україна)

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМАНДНОГО ПІДХОДУ ДО РОБОТИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СЛУЖБИ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. На початку XXI століття в Україні триває період трансформації суспільного життя, що супроводжується радикальними перетвореннями у галузі освіти та соціально-педагогічній діяльності. Соціальний педагог – нова, затребувана життям, завданнями сучасного етапу суспільного розвитку і виховання підростаючого покоління професія, яка сьогодні ще знаходиться в стадії становлення, утвердження в ряду суміжних професій, апробації своїх можливостей. Однак уже зараз можна сказати з усією визначеністю, що об'єктом соціально-педагогічної діяльності є людина в системі її соціальних взаємозв'язків, а основним змістом – соціальне виховання, що розуміється як цілеспрямоване соціальне формування особистості, сприяння позитивної соціалізації індивідуума на всіх етапах його життєвого шляху, а також надання йому допомоги і підтримки у важких, проблемних ситуаціях.

Соціально-педагогічна діяльність не обмежується безпосередньою взаємодією зі школярами, найважливішим її завданням є опосередкування різноманітних і часто різноспрямованих впливів на дітей соціального середовища. Позитивні впливи повинні бути підтримані, посилені, схвалені; негативні – блоковані, нейтралізовані, витіснені позитивними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин.

Питання особливостей роботи соціальних педагогів висвітлені у роботах українських і зарубіжних учених (Н. Абашкіна, С. Архипова, О. Безпалько, В. Бочарова, Т. Василькова, Ю. Василькова, Л. Віннікова, О. Гура, І. Закатова, І. Зверева, А. Капська, Н. Кічук, Г. Майборода, Ю. Мацкевич, Л. Міщик, Р. Овчарова, С. Пашенко, Л. Пундик, С. Харченко та ін.).

В умовах сільської школи особливо важливо знайти джерела, які хоча б частково компенсували відставання від інформаційно-освітніх і культурних можливостей міста. У той же час, і село, і сільський навчальний заклад завжди матимуть свою специфіку. Її потрібно бачити, враховувати і вміло використовувати.

Специфічні особливості організації та умов життєдіяльності сільської школи – нечисленність шкільного колективу, особливий стиль взаємин педагогів, батьків та учнів, постійні і численні контакти школи з навколишнім соціумом, – створюють реальні передумови для особливої навчально-виховної системи, що дозволяє освітній установі ефективно взаємодіяти з сім'єю. Сучасні тенденції розвитку освіти вимагають професійно компетентного і всебічно розвинутого фахівця, здатного до професійного мислення, аналізу та оцінки соціально-педагогічних явищ, грамотного застосування інновацій. Тому актуальними вважаємо питання, що стосуються роботи соціально-педагогічної служби в умовах сільської школи.

Формулювання мети статті. У зв'язку з тим, що наукові дослідження в даній сфері фрагментарні, не відображають системного бачення цього питання, не розроблені його теоретичні та методичні основи, виникли суперечності, які стримують розвиток процесу життєустрою учнів сільських шкіл, реформування системи їх державного захисту і опіки: між потребою суспільства вирішувати проблеми захисту учнів сільських шкіл і відсутністю науково-обґрунтованих підходів до цього процесу; між потребою допомоги з боку фахівців при виникненні природних труднощів у вихованні та навчанні учнів сільських шкіл і їх непідготовленістю до соціально-педагогічного супроводу. Виявлені протиріччя, актуальність означеної проблеми, необхідність висвітлення як теоретичних, так і практичних аспектів роботи з учнями сільських шкіл, визначили мету нашої статті: розкрити основні засади практичної реалізації командного підходу до роботи соціально-педагогічної служби сільської школи.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Проведений аналіз стану соціально-педагогічної діяльності в сільських школах дає підставу вважати, що особливості її організації обумовлені специфікою сільської школи.

1. Поліфункціональність сільської школи. Слабо розвинена соціальна інфраструктура села, віддаленість від науково-методичних і культурно-освітніх центрів, в зв'язку з цим до певної міри ізольований характер життєдіяльності сільського соціуму визначають потребу в своєчасному реагуванні школи на постійно виникаючі соціальні проблеми дітей та жителів села і т. ін.

2. Багатоаспектний характер діяльності сільського вчителя. Недостатня укомплектованість сільських шкіл педагогічними кадрами, плінність кадрів в особі молодих фахівців.

3. Стихийна інтегративність. У сільській школі навчаються діти цілком здорові, інтелектуально розвинені, і діти, які мають відхилення в розумовому і фізичному розвитку, діти-інваліди та діти-сироти, а також діти з неблагополучних і малозабезпечених сімей [2; 4].

Це надало нам вихідні передумови, які визначили побудову концепції програми роботи соціально-педагогічної служби сільської школи на основі командного підходу.

Мета програми – покращення взаємодії батьків та дітей, поліпшення емоційного стану, зниження рівня тривожності, підвищення рівня задоволеності шкільним життям завдяки комплексній взаємодії всіх суб'єктів соціально-педагогічної служби.

Об'єкт програми – учні, педагоги, батьки. Причому останні дві категорії у процесі впровадження програми стають суб'єктами процесу.

Суб'єкт програми – соціальний педагог.

Змістом програми є:

- захист прав і інтересів особистості вихованців, забезпечення безпечних умов їх психологічного і фізичного розвитку та навчання, підтримка і сприяння у вирішенні соціально-педагогічних і медико-соціальних проблем;

- кваліфікована комплексна діагностика можливостей і особливостей розвитку дитини з метою якомога більш раннього виявлення дітей, що потребують особливої уваги фахівців для попередження виникнення проблем розвитку і навчання;

- сприяння дитині у вирішенні актуальних завдань розвитку, навчання, соціалізації: реалізація програм подолання труднощів у навчанні, порушень емоційно-вольової сфери, проблем взаємин з однолітками, вчителями, батьками;

- розвиток соціально-педагогічної та медико-соціальної компетентності всіх учасників освітнього процесу – учнів, педагогів, батьків;

- сприяння зміцненню взаєморозуміння і взаємодії між усіма суб'єктами освітнього процесу, сприяння педагогічному колективу в оптимізації соціально-психологічного клімату освітнього закладу;

- соціально - педагогічна допомога батькам (особам, що їх замінюють), педагогам, учням, які потребують особливої уваги фахівців;

- консультативно-просвітницька робота серед учнів, педагогічних працівників, батьків;

- профілактична робота та пропаганда здорового способу життя серед учнів, педагогів і батьків

Вихідною передумовою для аналізу системи організації соціально-педагогічної діяльності в сільській школі як одного з шляхів попередження дитячого неблагополуччя є визнання організаційної взаємодії педагогів різних спеціальностей, яке визначається за допомогою розподілу основних і допоміжних функцій в процесі їх спільної діяльності. Виникаючі при цьому організаційні відносини об'єктивно відображають процеси поділу і кооперації педагогічної праці [3].

Ми визначаємо соціально-педагогічну діяльність як особливий вид діяльності кожного педагогічного працівника школи, спрямований на забезпечення соціальної допомоги, підтримки і захисту учня, групи, класу, на створення умов, що дозволяють подолати кризові ситуації, сформувати середовище, яке відповідає цілям виховання. При наданні допомоги і підтримки передбачається узгодженість професійних дій фахівців школи. Це означає, що педагоги, виступаючи організованими суб'єктами школи як соціально-педагогічної системи, являють собою співтовариство фахівців, орієнтованих на реалізацію змісту соціально-педагогічної діяльності в умовах конкретно взятій школи.

У свою чергу, школу також розглядають як окрему соціально-педагогічну систему, в якій здійснюється цілеспрямоване виховання в його широкому сенсі. Представляючи школу як цілісну систему, виділяють такі її складові елементи, як колективи вчителів, учнів, батьків, соціально-педагогічні процеси, які здійснюються в школі, а також відповідні їм зміст, форми і методи професійної діяльності.

Очевидним є взаємозв'язок компонентного складу школи, що дає уявлення про структурну побудову системи організації соціально-педагогічної діяльності, функціонування якої в конкретних умовах, на кожному окремому етапі залежить від рівня взаємодії її учасників [1].

Теоретико-методологічне осмислення проблеми дослідження створило певні передумови для формування і розвитку системи організації соціально-педагогічної діяльності в сільській школі. Пропонована нами система включає в себе наступні основні компоненти: суб'єкти соціально-педагогічної діяльності, пріоритетні функції соціально-педагогічної діяльності в сільській школі, цілі, зміст, форми і методи соціально-педагогічної взаємодії, функціональні стадії соціально-педагогічного процесу (інформаційно-аналітична, мотиваційно-цільова, планово-прогностична, організаційно-виконавська, контрольно-діагностична, регулятивно-корекційна).

Організація соціально-педагогічної діяльності в сільській школі, що припускає узгодженість і співробітництво, в логіці розробленої нами системи передбачає взаємодію всіх педагогічних працівників.

Програма здійснюється в два етапи. Завдання першого етапу полягає в створенні умов і визначення засобів для формування системи. Завдання другого етапу – формування системи організації соціально-педагогічної діяльності в сільській школі. В межах програми проводиться анкетування учнів, педагогічних працівників, батьків; збір та аналіз інформації про можливості школи та інших соціально-педагогічних установ у вирішенні проблем дитячого неблагополуччя; навчання фахівців технології організації соціально-педагогічної діяльності.

Програма спрямована на компенсацію негативних наслідків соціальних процесів на селі, попередження неблагополуччя в сфері дитинства.

Командний підхід у розробленій програмі роботи соціально-педагогічної служби сільської ЗОШ визначається тим, що виділяються рівні супроводу.

Рівень класу. На даному рівні провідну роль відіграють вчителі та класний керівник, що забезпечують необхідну педагогічну підтримку дитині у вирішенні завдань навчання, виховання і розвитку. Основна мета їх діяльності – розвиток самостійності у вирішенні проблемних ситуацій, запобігання дезадаптації дитини, виникнення гострих проблемних ситуацій.

Рівень ЗОШ. На даному рівні робота ведеться педагогом-психологом, педагогом-організатором, соціальним педагогом, які виявляють проблеми у розвитку дітей і надають первинну допомогу в подоланні труднощів у навчанні, взаємодії з учителями, батьками, однолітками. На даному рівні також реалізуються профілактичні програми, що охоплюють значні групи учнів, здійснюється експертна, консультативна, просвітницька робота з адміністрацією та вчителями.

Сучасні підходи до побудови ефективних профілактичних програм стверджують необхідність не тільки давати учням інформацію про поведінкових ризики, небезпечні для здоров'я, але і формувати навички здорового життєвого стилю. Необхідною умовою ефективності навчання здоровому способу життя стає використання широкого діапазону інтерактивних видів діяльності (тренінги, рольові ігри, моделювання ситуацій і т. ін.). Специфічним предметом соціально – педагогічного супроводу дитини є відносини дитини з спільнотою однолітків [2].

Вирішення задач соціально-педагогічного супроводу дитини не може бути обмежене областю безпосередньої взаємодії соціального педагога з дитиною, але вимагає також організації роботи з педагогами та батьками як учасниками навчально-виховного процесу.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок з напрямку. Програма соціально-педагогічної роботи передбачає послідовність спеціальних профілактичних заходів, які здатні забезпечити необхідну психологічну підтримку дитині. Соціально-педагогічна робота є не просто сумою різноманітних методів корекційно-розвиваючої роботи з дітьми, а виступає як комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги дитині у вирішенні завдань розвитку, навчання, виховання, соціалізації. Командний підхід у розробленій програмі роботи соціально-педагогічної служби сільської ЗОШ визначається тим, що виділяються рівні супроводу – рівень класу та рівень школи. Програма соціально-педагогічної роботи передбачає послідовність спеціальних профілактичних заходів, які здатні забезпечити необхідну

психологічну підтримку дитині. Подальші перспективи полягають у впровадженні розробленої програми соціально-педагогічної роботи у педагогічний процес сільської школи.

Література:

1. Белкіна-Ковальчук О. Робота соціального педагога в сільській загальноосвітній школі / О. Белкіна-Ковальчук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцька, 2010. – Вип. 23. – С. 200–204.
2. Громадська Н. В. Специфіка роботи соціального педагога у сільській загальноосвітній школі / Н. В. Громадська, С. О. Кубицький // Вісник Національного університету оборони України. – 2014. – № 3 (40). – С. 65–70.
3. Капська А. Й. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи (модульний курс дистанційного навчання) / А. Й. Капська, О. В. Безпалько, Р. Х. Вайнола; Загальна редакція А.Й. Капської. – К., 2002. – 164 с
4. Пашенко С. Роль школи у створенні соціально-педагогічного комплексу на селі / С. Пашенко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини. – К.: Наук. світ, 2002. – Випуск 8. – С. 106–111.

Науковий керівник:

Доктор педагогічних наук, професор Міщик Людмила Іванівна.

Гульжаміла Султанова
(Сатпаев, Казахстан)

БАЛАЛАР БАҚШАСЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ЕҢБЕГІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Ересек топта балалардың коллективтік еңбегін ұйымдастыру үшін мол мүмкіндіктер пайда болады, бұлар: топ бөлмесін немесе участкесін жинау, бақшаны, гүлдерді өсіру, егін өнімін, ұрықтарын жинау, залды мерекеге арнап көркемдеу. Әдетте участкедегі коллективтік еңбек серуен кезінде, ал топ бөлмесінде - күннің екінші жартысында ұйымдастырылады.

Тәрбиеші балаларға ұсынылатын жұмыстың маңызын, оларды бірнеше топқа бөлу қажеттігін түсіндіріп, олардың әрқайсысына білгілі бір тапсырма береді. Коллективтік еңбектің мазмұнын белгілеген кезде, ол жұмыстың қай түрі балаларға таныс, қай түрі таныс емес екенін, оларды қалай бөлісу керек екенін ескереді, балаларға мына секілді етіп түсіндіреді: «Мына топ құрылыс материалын жуады. Өткен жолы ол текшелерді сұрткен болатын, сондықтан бүгін екінші топпен тапсырма алмасады. Солай еткеніміз әділ болады: балалардың бәрі ең қызық жерде де, басқа іске үйренетін жерде де жұмыс істейді».

Әрбір топтағы балалардың арасында жұмыс бөлісуге де назар аудару қажет. Сол мақсатпен тәрбиеші былай деп түсіндіреді: «Балалар, сендер қуыршақтарды қайта киіндіруге де, көйлектерін жууға да тиіссіңдер. Кім қуыршақтардың көйлегін шешіп, тазасын киіндіретінін, кім кір жуатынын келісіп алыңдар. Сонда сендердің жұмыс істеулеріне ыңғайлы болады, бір-біріне кедергі жасамайсыңдар әрі шаруаны да бітіресіңдер». Қажет болған ретте ол мектеп жасына дейінгі балалардың өзара келісіп алуына көмектеседі, бір-біріне жол беруге үйретеді, олардың арасында жанжал тууының алдын алады.

Жұмысты бөлістіріп болған соң, педагог балалардың жұмыс орнын ұйымдастыруына басшылық етеді: ойыншықтарды қою үшін текшенің қасына столды жақындатып қоймандар, анау столға клеенка төсеңдер, өйткені онда кір жуылады деп ақыл айтады, барлық жабдықтар бар ма және олар қолайлы орналасқан ба, осыны тексереді, балалардың сыртқы пішініне назар аударады (жеңдері түрілген бе, алжапқыштары байланған ба).

Коллективтік еңбек процесінде тәрбиеші балалар арасында қалыптасатын өзара қарым – қатынастың сипатына мықтап көңіл бөледі, қамқорлықтың, достықтың пайда болуына көмектеседі, қалыптаса бастаған жағдайды ескере отырып, қалай істеу керек екені жайлы айтады («Қарашы, Өшкенге столды жалғыз көтеру қандай ыңғайсыз, барып көмектесе қойшы», «Айгерім кірді өте жақсы жуады екен, бірақ оның жұмысы басқаларға қарағанда көбірек. Бар көмектесе ғой», «Айдосқа бұтаның астындағы қоқысты қалай сыпыру керек екенін айтып, көрсетіп жібер» және т.с.с.). Жұмыс аяқталған соң педагог коллективтік еңбектің артықшылығын атап көрсетеді. («Әркім аз-аздап ғана еңбектенеді, ал бәрің қосылып бүкіл участкені тазалап тастадыңдар»), бар ықыласымен еңбектенгендерді мақтайды.

Балалардың қоғамдық еңбекке үнемі қатысуы олардың коллективте тату еңбектеніп, өз инициативасымен жолдасына көмектесе білу қасиетін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Балалардың еңбек тапсырмаларын орындап, кезекші міндетін атқарып, коллективтік еңбекке қатыса алатын болуы үшін олар қажетті шеберліктерді меңгеруге тиіс. Мектепке дейінгі балаларды еңбектің барлық түрлері үшін қажетті алуан түрлі еңбек іскерлігіне үйрету сәби топтардан басталады [1].

Тәрбиеші нені істеу керек екенін көрсетіп береді, көрсету үстінде жұмыстың тәсілдерін және оны ұйымдастыру әдістерін түсіндіріп отырады.

Әрбір жаңа іскерлікке үйрету тікелей көрсетулен басталады: кітапты қалай желімдеу керек, өсімдікті қалай суару керек, құстың торын қалай тазалау керек, стол үстіне қасықтарды қалай қою керек және т.т.с.

Мектепке дейінгі ересектерді үйреткен кезде тәрбиеші олардың итерген тәжірибесіне, олардың тікелей көрсетпей-ақ сөзбен айтылған нұсқауды қабылдау қабілетіне сүйенеді. Ол дереу көмектесе қоюға асықпайды, баланы есінде сақтауға, не істеу керек екенін өздігінше табуға, неғұрлым батыл, белсенді болуға итермелейді.

Алғашқыда балалардың іждағаттылығын қолдап отыру, олардың өз олақтылығын сезінуіне жол бермеу, еңбекке дұрыс көзқарас туғызу маңызды, еңбек іскерліктеріне үйретудің ойдағыдай жүруі үшін балалардың жұмысқа ынтасын қалыптастыру керек. Бұған айтылатын игі ұсыныс пен амқыл-кеңес көмектесуге әзір тұру, қиналған тартыншақ балаларды берілген істі қайтсе де орындай алатындығына сендіре білу жәрдемдеседі. Баланы олақтығы, шалағайлығы үшін жазғырмау керек. Оның еңбекке қатысудан бас тарту себебіне терең бойлап, әр жолы балалар әр алуан тапсырмаларды орындауға қатысқысы келетіндей тәсілдер тауып отыру қажет.

Педагог балалардың күш-жігер жұмсай білу, ұқыпты болу, тапсырманы ақырына дейін орындау қабілетін қалыптастырады. Оларды қай жұмысқа да дұрыс қарауға тәрбиелеу маңызды. Бұған тәрбиешінің әр істе қызғылықты бірдеңе таба білгіштігі көмектеседі. Істің маңыздылығын түсіндіру екенше атқарады (таза болу үшін ойыншықтарды жуу; топты көркемдеу үшін өсімдіктер өсіру; аналарға сыйға тарту үшін сувенирлер жасау және т.с.с.).

Балалардың жұсымын педагогтың бақылау мен бағалау олардың тапсырылған іс үшін жауапкершілік сезімін, оны жақсы орындасам деген ынтасын арттырады. Баланың іждағаттылығын, жұмысты алаңдамай істей білетіндігін, істі ақырына дейін жеткізсем деген ынтасын үнемі атап отыру керек. Мектеп жасына дейінгі балалардың жұмысына баға бере отырып, тәрбиеші оның еңбекке қатысқысы келген бар ықыласын мадақтап, жіберілген сағаттығына, шабандығына, нәтиженің нашар сапасына кешіріммен қарайды. Балалардың іскерлігі өскен сайын қойылатын талаптар арта түседі, сондықтан, мектепке дейінгі ересек баланың жұмысын бағалай отырып, тәрбиеші оның жақсы қарқынмен, епті, сенімді істей білетінін атап көрсетеді, инициативасын, тапқырлығын, ұйымдастыру дағдыларын қалдап отырады.

Оқыту процесінде балалар өздерінің ойындарында және сабақта пайдаланылып түрлі көптеген заттар жасайды. Мәселен, олар қораптар мен катушкалардан темір жол ойнау үшін кішкене вагондар жасайды; табиғи материалдардан математикалық ұғымдар қалыптастыру сабақтары үшін көрнекі құралдар немесе зоопарк ойнау үшін жануарлар тұлғаларын жасайды; ағашты арамен тіліп және құрастыра отырып көшеп өсіретін жәшіктер; құмнан құрылыстар салу үшін кішкене көпірлер мен басқыштар және т.б. жасай алады. Осының бәрі балаларды еңбек нәтижелеріне ұқыпты қарап, адам өмірінде оның қажеттілігі мен маңызын түсінетін етіп тәрбиелеуге көмектеседі.

Балалар бақшасындағы әрбір топ балалардың еңбегін ұйымдастыру үшін құрал – саймандармен және материалдармен қамтамасыз етіледі. Мәселен, шаруашылық еңбек үшін алжапқыштар, щеткалар, шылапышндар, подностар қажет; табиғатты еңбек үшін күректер, тырмалар, су құйғыштар керек; қол еңбегінде балалар ара, балға және басқа құрал-саймандар пайдаланады. Әр түрлі материалдар да: егетін және отырғызатын ұрықтар, құстар мен балықтар үшін кем, қарағай бүрлері мен емен жаңғақары, ағаш кесінділері т.т. қажет. Барлық құрал-саймандар жеткілікті мөлшерде, сапасы жақсы және балалардың жасына сай келетін, сырт пішінді сәнді болуға тиіс; суы құйғыш ашық түсті, табиғи материал сақталатын қораптың формасы әдемі, алжапқыштар сәнді болуы керек т.т. – осының бәрі балаларды қуанышқа бөленеді, еңбек мәдениетінің қалыптасуына көмектеседі, эстетикалық ляззат береді. Топ бөлмесі мен участкада құрал-саймандар пайдалануға ыңғайлы етіп орналастырылады. Мәселен, құрал-саймандарды еңбек түрлеріне қарай біріктірген жөн: табиғат мүйәсінде – су құйғыштар, тозандатқыштар, жануарлар жемі; қол еңбегіне бөлінген бұрышта – аралар, балғалар; шаруашылық-тұрмыстық еңбек жабдықтары – щеткалар мен қоқыс жинайтын қалақтарды жуынатын бөлмедегі арнаулы текшелерде, ал асхана бойынша кезекшілер жабдықтары буфетке жақындау жайғастыруға болады және т.с.с.

Еңбек әрқашан дене күшін жұмсаумен байланысты болады, ықыласты зейін қоюды талап етеді, сондықтан сол жастағы балалардың дене күшінің мүмкіндіктері мен психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып, еңбекті мөлшерлеп отыру қажет. Еңбекті мөлшерлеу деп оның ұзақтығы, көлемі, қиындығы, шаршататын салмақ күшін анықтау айтылады. 3-4 жастағы балалар 10-15 минут, 6-7 жастағы балалар 20-30 минут бойына жұмыс атқара алады. Еңбектің неғұрлым күш түсетін түрлері – қар күреу, жер қазу – мектеп жасына дейінгі балалардың хал-жайын айрықша мұқият бақылауды талап етеді. Оларды бақылай отырып тәрбиеші шаршаудың сыртқы белгілерінің пайда болуына: еңтігуіне, жиі-жиі тұрып қалуына, бетінің қызарғанына, терлеуіне назар аударады. Мұндай жағдайда баланы басқа іс-әрекетке ауыстырады. Шамадан тыс күш түсірмеу үшін әрбір 10-15 минут сайын іс-әрекетті алмастырып тұруды ұсынуға болады: бірі – жер қазса, екінші – оны тырмамен қопсытады немесе бірі қар күрессе, екіншісі оны шанаға салып, келешек құрылысқа арналған орынға алып барады [2].

Еңбек үшін гигиеналық жағдай туғызуға қамқорлық жасай отырып, тәрбиеші оның балалар денсаулығына теріс әсер ету мүмкіндігінің алдын алады. Мәселен, ықыласты зейін қоюд талап ететін жұмыс (түйме қадау, кітап желімдеу) жеткілікті жарық бар жерде орындалуға тиіс. Педагог балалардың ұзақ уақыт позада (бүгіліп, жүресінен т.с.с.) отырып жұмыс істемеуін қадағалайды. Үйдің ішін үнемі желдетіп, ауасын тазартып тұруды қамтамасыз ету керек. Ауада істелген еңбек өте-мөте пайдалы.

Балалар ықыласпен істеген еңбектің тәрбиелік мәні артады. Бұл көбінесе мектепке дейінгі мекеме мен семьядағы еңбек атмосферасына байланысты болады.

Осыған байланысты ересектер мен балалардың бірлескен еңбегімен ұйымдастырудың зор маңызы бар. Тәрбиешінің, күтушінің, өзіне жақын кісілердің бірінің қасында тұрып жұмыс істеген бала өзін керекті де пайдалы істе көмекшімін деп кезінеді. Егер ересек адам бірлескен еңбек процесінде істеліп жатқан жұмыстың маңызын түсіндіріп, іске өзінің оң қарайтынына білдіріп, өз шеберлікпен, тәуір қарқынмен жұмыс істесе, тіптен жақсы.

Балалар еңбегінің мазмұны топ үшін, бүкіл балалар бақшасы үшін маңызды болуға тиіс. Сонда оған көзқарас та неғұрлым жауапты болады.

Еңбек жүйелі сипатта болса және оған барлық балалар қатысса, тәрбие құралына айналады. Өрбір бала әр түрлі тапсырмаларды мейлінше жиі орындап тұруға, кезекші болуға, коллективтік еңбекке қатысуға тиіс. Сондықтан балалардың еңбек ы қызметін жоспарлап, бір жасқа дейін тиіс. Сондықтан балалардың еңбек қызметін жоспарлап, бір жасқа дейін және жастан жасқа өткен сайын тәрбиелік міндеттерді бірте-бірте қиындата беру, мектепке дейінгі балаларды еңбекке тәрбиелеу жөніндегі жұмысқа талдау жасап, баға беріп отыру қажет.

Әдебиеттер:

1. Жұмабекова Ф.Н. Мектепке дейінгі педагогика – Астана, 2007 ж.
2. Аралбекова Р.К. Мектепке дейінгі педагогика. Алматы, 2012 ж.-220 бет.

**Алтай Шалтабаев, Ануар Байболатов
(Талдықорған, Қазақстан)**

ОҚЫТУШЫ ПРОГРАММАЛАР ТИПТЕРІНЕ САРАПТАМА ЖҮРГІЗУ

Оқытушы бағдарлама – оқушының өзбетінше жұмысына арнап тағайындалған ерекше оқу құралы. Ол оқушылардың жұмысын жекелендіре отырып және өздерінің танымдық іс-әрекетін өздері басқаруына мүмкіндік бере отырып ең жоғарғы белсенділік танытуға мүмкіндік жасауы керек. Оқытушы программалар барлық оқу жүйесінің тек бір бөлігі болып табылады, сәйкесінше, өзіне тән ерекше функциясын орындай отырып және одан шығатын талаптарға жауап бере отырып барлық оқу материалымен ұштастыру керек. Программалар оқытушы деп аталады, себебі олады құру үйретуші сипатқа ие, яғни түсініктемесі, ережелері, тапсырманы орындау үлгілері және т.с.с. бар болуы керек. Олардың бағдарлама деп аталуы бағдарламалық оқытудың барлық бес принципін есепке ала отырып құрылуына байланысты:

- оқу жұмысының мақсатының бар болуы және осы мақсатқа жету алгоритмі;
- ақпараттың сәйкес мөлшерімен байланысқан оқу жұмыстарын қадамдарға бөлу, және бұл ақпарат өлшемдері қадамның орындалуын қамтамасыз етуі керек;
- әрбір қадамды өзін-өзі тексеру және мүмкін болатын жөндеу әрекеті арқылы аяқтау;
- автоматты құрылғыны пайдалану;
- оқытуды жекелендіру (қажетті және мүмкін болатын шекке дейін).

Бұл бөлімде біз орта мектептің жалпы білімдік пәндері бойынша оқытушы программаларды сипаттаймыз. Олардың саны өте көп, және де бұл программалардың әртүрлілігінің нақты жіктемесі әлі жоқ. Оқу әдебиеттеріне, интернет сайттарына талдау жасаған кезде келесі түрдегі жіктемелердің бар екендігін байқадық. Біріншісі оқытушы программалардың мақсаты мен міндеттеріне немесе автоматтандырылған оқыту жүйелерін пайдалану режимдеріне негізделеді: а) иллюстративті; ә) кеңесші; б) операциялық жүйе; в) тренажерлар; г) оқытушы бақылау. Екіншісі, әртүрлі жіктемелерге талдау жасау негізінде: а) жаттықтырушы; ә) жетекшілік;

б) проблемалық оқыту; в) имитациялық және моделдеуші; г) ойын. Ал оқытушы программалар формаларына электрондық оқулықтарды, автоматтандырылған оқыту жүйелерін және тестілеу программаларын жатқызады.

Мұнда қолданбалы тағайындалудағы АБҚ қарастырылады және олар шартты түрде:

– оқу материалын түсіндіруде “қағаздық” жұмысты шектеп, оны “экранмен” алмастыратын автоматтандырылған құралдарды немесе бақылаушы, көмек (кеңес) беруші жаттықтырушы міндетіндегі жүйелерді өңдеуге арналған аспапты жүйелер;

– оқытуға тағайындалған БҚ (жүйе) құрастыруға арналған авторлық бағдарламалық жүйелер;

– компьютерлік модельдеу жүйелері (еліктеуіш, демонстрация);

– оны оқып үйрену үшін пәндік ортаны, сонымен қатар педагогикалық технология элементтерін қосатын оқыту технологиясы элементтері енгізілген бағдарламалау орталары;

– мәліметтерді өңдеу жүйелерін пайдалану негізінде оқу ақпаратын жүйелеу бойынша амалдарды жүзеге асыратын аспапты БҚ;

Оқып үйренетін (зерттейтін) объектілерді модельдеуді немесе олардың қандай да бір пәндік ортада қатынасын жүзеге асуына мүмкіндік жасайтын – пәндік-бағыттаушы БҚ.

Мәтін, электрондық кесте, графиктік және музыкалық редакторларды дайындау жүйелерін пайдалану негізінде оқу қызметінің мәдениетін, ақпараттық мәдениетті қалыптастыруға тағайындалған БҚ.

Оқу эксперименті нәтижесін өңдеу процесін автоматтандыруға тағайындалған БҚ, соның ішінде нақтылы ағып өтетін процестер туралы ақпаратты қабылдау, жазу және визуализация жасайтын датчиктер үшін өлшеуіш және бақылаушы программалар.

Басқарушы БҚ - нақтылы объектілер әрекеттерін басқарады (мысалы, әртүрлі өндірістік құрылғылар немесе жұмыс механизмдерінің жұмыс жасауын еліктейтін роботтар әрекеті).

Бағдарламалау дағдыларын бастапқы оқып үйрену және алгоритмдік, бағдарламалаушы ойлау мәнерінің негізгі бөліктерін қалыптастыруға тағайындалған бағдарламалаушы оқу орталары.

Оқытушының кейбір қызметін атқаруды қамтамасыз ететін БҚ. Бұл БҚ әдетте компьютерде жұмыс жасауға қатысты командалар, жұмысты аяқтау, тексеруді орындау, қосымша мәліметтер алу, жұмыс барысын талдау туралы нұсқау береді.

Ақпаратты-әдістемелік қамтамасыз ету процесін автоматтандыруға және оқу орындарында, оқу орындары жүйесінде іс жүргізу жұмысын ендіруге тағайындалған БҚ.

Пайдаланушы жұмысының жабдықталғандығын қамтамасыз ететін сервистік БҚ.

Ойындық және жаттықтырушы-ойындық қызметтің әр алуан түрлерін қамтамасыз ететін құрал болып табылатын ойын БҚ.

Енді БҚ-ның әдістемелік қызметі бойынша типологиясына тоқталайық. Бағдарламалық құралдардың әр типінің әдістемелік қызметі, оны оқу процесінде пайдаланудың әдістемелік мақсатын (немесе мақсаттарын) бейнелейді.

БҚ-ның осындай типологиясын мақсатқа сәйкес жүргізу, негізгі болып табылатын бірнеше жағдайлардан туындап отыр:

- оқытушы, әдіскердің бар немесе ұсынылған БҚ-дан керектісін таңдауы;
- бір типтегі БҚ-ны салыстыра отырып, ең жақсысын таңдап алу;
- күрделілігі бойынша БҚ иерархиясын құру;
- әр алуан әдістемелік қызметтегі бар БҚ көпмүшелігінен пайдаланушы хабардар болу.

БҚ-дың әдістемелік қызметі бойынша топологиясын келтірейік.

Үйретуші (обучающие) БҚ-ның, әдістемелік қызметі - білім қосындысын хабарлау, оқу және (немесе) практикалық істің шеберлігі мен (немесе) дағдыларын қалыптастыру және кері байланыспен белгіленген, программалар құралдарымен жүзеге асатын меңгерудің қажетті деңгейін қамтамасыз ету.

БҚ (жүйелер)- тренажерлар, оқу қызметінің ептілігін, дағдыларын өңдеуге, өзін-өзі дайындауды жүзеге асыруға тағайындалады. Олар, әдетте қайталау немесе ертеректе өтілген материалды бекіту кезінде пайдаланылады.

Оқу материалын қандай деңгейде меңгергенін бақылауға (өзін-өзі бақылау) арналған – бақылаушы БҚ.

Ақпаратты-іздеуіш бағдарламалық жүйелер, ақпаратты-анықтамалаушы БҚ пайдаланушыға қажетті ақпаратты таңдауға және шығаруға мүмкіндік береді. Олардың әдістемелік қызметі- ақпаратты жүйелеу бойынша ептілік пен дағдыларын қалыптастыру.

Параметрлердің шектелген кейбір санының көмегімен оның негізгі құрылымы немесе функциональдық сипаттамасын оқып білу (зерттеу) үшін нақтылықтың анықталған аспектісін білдіретін еліктеуіш БҚ (жүйелер).

Модельдеуші БҚ объектілер, құбылыс, процестерді немесе ерекше жағдайларды зерттеу, оқып-білу мақсатында модельдер құруға тағайындалады.

Демонстрациялық БҚ – оқу материалын көрнекі етіп көрсетуді оқып- үйренетін құбылыс, процестер және объектілер арасындағы өзара байланысты көзбен көруді қамтамасыз етеді.

Жаттықтырушы-ойын БҚ – оқу жағдайларын “ойнатуға” арналған (мысалы, ептілікті қалыптастыру мақсатында қолайлы шешім қабылдау немесе әрекеттің қолайлы жағын өндіру).

Бос уақыттық БҚ кластан және мектептен тыс уақыт кезінде оқушының назарын аудару, әсерлестігін, ақыл-ойын дамыту мақсатында оқып үйрену қызметін ұйымдастыру үшін пайдалануға арналған.

Кейбір БҚ-ны адамдар өз ойларын жүзеге асыру үшін тиімді көмекші құрал ретінде пайдаланады. Басқаша айтқанда, адам алдын ала модель қандай түрде болатынын біледі, оған белгілер түрін беру үшін компьютерді пайдаланады. Мысалы, геометриялық модельдер құру үшін графикалық орталар қолданылады.

Басқа БҚ негізгі ақпаратты өңдеу, қабылдау және нәтижені талдау құралы ретінде қолданылады. Мұнда компьютер интеллектуалды көмекші ретінде қызмет арқарады.

Сонымен бірге құрамында алгоритмнің блок-схемасын, электрондық кестелер, диаграмма және т.б. қосу мүмкіндігі бар әртүрлі программалар бар.

Оқытушы программалардың келесі түрлері беріледі:

1. Тренажер – программалар;
2. Бақылаушы - программалар;
3. Тәлімгерлік программалар;
4. Көрнекіліктер программалары;
5. Ақпараттық-анықтамалық программалар

Тренажер – программалар оқушының білімін, білік-дағдысын бекітуге, пысықтауға арналған.

Бақылаушы - программалар бақылауға қажетті тұрақтылықты, көпнұсқалықты, бағаның мұғалімнің субъективтік көзқарасынан және тағы да басқа факторлардан тәуелсіздігін қамтамасыз етіп, білім беру үрдісінің сапасын жоғарлатып, оқытушының еңбек өнімділігін, нәтижелілігін жоғарлатады.

Тәлімгерлік программалар - оқушылардың жауабын өндейтін программалар.

Көрнекілік - программалары арқылы компьютерді көрнекілік құралы ретінде қолдана отырып оқытушыларды жаңа тақырыпқа керекті материалдармен таныстыруға болады.

Ақпараттық-анықтамалық программалар керекті ақпаратты алуға арналған. Оқушы компьютер арқылы кез келген ақпарат қорынан ақпарат жинай алады.

Әдетте жіктелеу үшін негіз болатын нәрсе программалармен жұмыс жасаудағы оқушының оқу іскерлігі ерекше қызмет атқарады.

Талдаулар көрсеткендей көптеген авторлар оқытушы программалардың төрт типін анықтайды (1-ші суретте көрсетілген):

1 - сурет. Оқытушы бағдарламаларының типтері көрінісі

1-ші типтегі программалар іскерлік пен дағдыларды бекіту, баянды етуге тағайындалған. Бұл жағдайда теориялық материал оқытылып, баяндалғаны жорамалданады. Бұл программалар кездейсоқ тізбекте оқушыларға сұрақтар мен есептер ұсынып, шығарылған есептердің дұрыс не дұрыс еместігінің саныны есептейді. Дұрыс жауап жағдайында оқушыға мадақтау ұсынуға, ал дұрыс емес жағдайда оқушы сыбыр түріндегі көмек алуына болады.

2-ші типтегі программалар оқушыларға оқу арналған теориялық материал ұсынады. Бұл программаларда есептер мен сұрақтар адам-машиналық сұхбатты ұйымдастыру үшін, оқыту барысын басқару үшін қызмет етеді. Егер оқушы берген жауаптар дұрыс емес болса, бағдарлама теориялық материалды қайталау үшін «кері қайтуына» болады.

Тәлімгерлік типтегі программалар 60-шы жылдардағы бағдарламалаулық оқытудың тікелей мұрагері болып табылады. Олай деп айтатынымыз жаңа компьютерлік немесе автоматтандырылған оқытудың негізгі теориялық көзі бағдарламалаулық оқыту деп есептеуге болады. Шет елдік мамандардың басылымдарында және де бүгінде «бағдарламалық оқыту» термині астарында жаңа компьютерлік технологиялар түсіндіріледі. Бағдарламалық оқыту концепциясының бірден бір негізін салушы американдық психолог Б.Ф. Скиннер болып табылады.

Бағдарламалық оқытудың негізгі элементі ұсыныстардың (есептердің) реттелген тізбегі түріндегі бағдарлама түсіндіріледі. Олар дидактикалық машинаның көмегімен немесе бағдарламалық оқулық арқылы беріледі. Бағдарламалық оқытыдың бірнеше түрі белгілі (2-ші суретте көрсетілген).

2-сурет. Бағдарламалық оқыту түрлері

1. *Сызықтық бағдарламалық оқыту.* Негізін салушы АҚШ, Гарвард университетінің психология профессоры Б.Ф. Скиннер. Алғаш рет 1954 жылы өз концепциясымен сөйлеген. Скиннер оны құру кезінде бихевиористкалық психологияға жүгінді. Сәйкесінше оқыту S – R принципіне негізделеді, яғни қандай да бір факторлардың (S-stimulus) пайда болуына және оларға реакция (R-reaction). Бұл концепция бойынша кез келген реакцияға қайталау мен баянды етуге бейімділік жақын. Оқушы үшін мадақтау әрбір сәтті қадамды бағдарламаның қоштауы болып табылады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Демидович Е.М. Основы алгоритмизации и программирования. Язык СИ: учебн. Пособие. – СПб.: БХВ-Петербург, 2008.
2. Вирт. Н. Алгоритмы и структуры данных. - Мир, 1989.
3. Колмыкова Е.А., Кумскова И.А. Информатика: учебной пособие для студ. сред. проф. образования. – 2-е изд., стер. – М.: Издательский центр «Академия», 2006.

Научный руководитель:

(Ph.D.) – технических наук Шалтабаев Алтай Аканович.

СЕКЦІЯ: ПРАВО

Ситора Негматова
(Тошкент, Узбекистон)

**ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИНГ ХУҚУҚЛАРИ ВА МАНФААТЛАРИ ҲИМОЯ ҚИЛИНИШИДА
ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ АСОСИЙ ВАЗИФАЛАРИ**

Бугунги иқтисодий фаолият жараёнлари ва унинг натижаларини акс эттирувчи кўрсаткичларда тадбиркорлик улушининг юқори бўлиши шубҳасиздир. Бу борада янги иш ўринлари яратиш имконияти, йирик бизнес кириб бора олмайдиган бозор сегментларини эгаллай олиш қобилияти, айниқса, хизмат кўрсатиш соҳасида ва унча катта бўлмаган маҳаллий ресурс базаларини ўзлаштиришда жуда қулай ташкилий шакл эканлиги кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантиришнинг аҳамияти беқиёслигини кўрсатади. Тадбиркорликни жадал ривожлантириш масаласи сифатли ва рақобатбардош маҳсулот ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш, маҳаллийлаштириш, хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш ва мамлакатнинг экспорт салоҳиятини ошириш билан чамбарчас боғланган.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 5 октябрдаги “Тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишини таъминлашга, хусусий мулкни ҳар томонлама ҳимоя қилишга ва ишбилармонлик муҳитини сифат жиҳатидан яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-4848-сонли фармонида тадбиркорлик фаолиятига қонунга хилоф равишда аралашганлик ва тўсқинлик қилганлик, уларнинг фаолиятини асоссиз тўхтатиб қўйганлик учун мансабдор шахсларнинг жавобгарлиги оширилган.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг мамлакатимизни 2016 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий яқунлари ва 2017 йилга мўлжалланган иқтисодий дастурнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамасининг кенгайтирилган мажлисидаги маърузасида хусусий мулк ва тадбиркорликни янада ривожлантириш ва уларнинг таъсирчан ҳимоясини таъминлашга алоҳида эътибор қаратилди.

Юқорида кўрсатиб ўтилган ва бошқа қонун ҳужжатларини ижросини қатъий таъминлаш, тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш мақсадида прокуратура органлари томонидан амалга оширилган ишлар натижасида кўплаб тадбиркорлар ва кичик бизнес субъектларининг ҳуқуқлари тикланди ва уларга кўмак берилди. Хусусан, тадбиркорларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш борасида прокуратура органлари томонидан тадбиркорлик фаолиятига тўсқинлик қилиш, тадбиркорлик субъектларининг қонуний ҳуқуқ ва манфаатларининг бузилиши, тадбиркорлик субъектларини ҳуқуқий ҳимоя қилиш каби йўналишларда прокурорлик назорати йўлга қўйилган.

Бу борада шуни ҳам айтиб ўтиш зарурки, Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ижтимоий-иқтисодий ислохотларни амалга ошириш, мамлакатни модернизация қилиш, инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг ишончли ҳимоясини таъминлашда прокуратура органларининг ролини кучайтириш тўғрисида”ги 2017 йил 18 апрелдаги ПФ-5019-сон Фармонида асосан¹, Бош прокуратурада ташкил этилган Иқтисодий қонунчилик ижроси устидан назорат бошқармаси ва унинг ичида Тадбиркорлик субъектларини ҳуқуқий ҳимоя қилиш бўлимининг асосий вазифаларидан бири тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқ ҳамда қонуний манфаатларини ҳимоя қилишдан иборат.

Бугунги кунда, прокуратура органларига тадбиркорлик субъектлари ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини муҳофаза қилиш вазифалари тубдан ўзгариб, янгиланиб бормоқда, бу борада қатор қонун ҳужжатлари қабул қилиниб, дастурий вазифаларни ўтамоқда. Жумладан, бу борада Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёевнинг 2016 йил 5 октябрдаги ПФ-4848-сонли “Тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишини таъминлашга, хусусий мулкни ҳар томонлама ҳимоя қилишга ва ишбилармонлик муҳитини сифат жиҳатидан яхшилашга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги Фармонини қайд этиш мумкин.

Мазкур қабул қилинган Фармони, энг аввало, хусусий мулкни ҳуқуқий ҳимоя қилишни янада кучайтиришга, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик учун қулай шарт-шароитлар яратишга ва ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга, республиканинг инвестициявий жозибадорлигини оширишга йўналтирилган ва ушбу соҳада давлат сиёсатининг сифат жиҳатидан янги даражага ўтишидан далолат беради.

Хусусан, Фармон «кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликка кенг эркинлик бериш, уларнинг фаолиятига аралашувни тубдан қисқартиш, ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олди олинишини таъминлаш, уларнинг профилактикаси самарадорлигини ошириш ва ҳуқуқбузарликларга йўл қўйилмаслик»ни энг муҳим устувор йўналиш ва давлат органларининг биринчи даражали вазифаси сифатида мустаҳкамлайди.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ижтимоий-иқтисодий ислохотларни амалга ошириш, мамлакатни модернизация қилиш, инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг ишончли ҳимоясини таъминлашда прокуратура органларининг ролини кучайтириш тўғрисида”ги 2017 йил 18 апрелдаги ПФ-5019-сонли Фармони // www.lex.uz.

Ушбу мақсадларда давлат органларига, энг аввало, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат қилувчи тузилмаларга:

ўз фаолиятида белгиланган талабларнинг ҳамда тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатлари устуворлиги тамойилининг сўзсиз амалга оширилишини таъминлаш, шу муносабат билан ўз вазифаларини ва ваколатларини танқидий қайта кўриб чиқиш;

тадбиркорлик фаолиятига қонунга хилоф равишда аралашганлик ва тўсқинлик қилганлик, уларнинг фаолиятини асоссиз тўхтатиб қўйганлик учун мансабдор шахсларнинг жавобгарлиги тўғрисидаги қонун ҳужжатлари нормалари талаблари қатъий бажарилишини, шунингдек, тадбиркорлик субъектларига етказилган зарарнинг бевосита айбдорлардан ундирилишини таъминлаш топширилди.

Ушбу норма давлат органларига айбдор ходимларга нисбатан нафақат интизомий, маъмурий ёки жиноий жавобгарликнинг энг қатъий чораларини қўллаш мажбуриятини юклагина қолмасдан, балки тадбиркорлик субъектларига етказилган зарарнинг бевосита ушбу ходимлардан ундирилишини таъминлашни ҳам юклайди.

Кўрсатиб ўтилган чора-тадбирларнинг амалга оширилиши ноқонуний текширишларни ташкил этишга ва уларни ўтказишга, айниқса, давлат органлари ходимларининг ноқонуний хатти-ҳаракатлари оқибатида тадбиркорлик субъектларининг фаолияти асоссиз тўхтатилишига ва зарар етказилишига йўл қўймасликка йўналтирилган.

Фармонда тадбиркорлик субъектлари фаолиятига асоссиз аралашидан ишончли ҳуқуқий кафолатларни таъминлашга йўналтирилган давлат назоратининг принципиал жиҳатдан янги бир қатор механизмлари белгиланмоқда.

Жумладан, 2017 йилнинг 1 январидан бошлаб қуйидаги илгари кўрилмаган чоралар жорий этилди:

тадбиркорлик субъектлари фаолиятини режадан ташқари текширишларнинг барча турлари бекор қилинди, бундан юридик шахснинг тугатилиши билан боғлиқ текширишлар, шунингдек, жисмоний ва юридик шахсларнинг қонун ҳужжатлари бузилиши ҳолатлари тўғрисидаги мурожаатлари асосида фақатгина Назорат қилувчи органлар фаолиятини мувофиқлаштирувчи Республика кенгашининг қарорига мувофиқ ўтказиладиган қисқа муддатли текширувлар мустасно;

шунингдек, тадбиркорлик субъектлари фаолиятини, шу жумладан, жиноят ишлари доирасидаги муқобил текширишларнинг барча турлари бекор қилинди.

Шундай қилиб, назорат қилувчи органлар эндиликда режадан ташқари текширишлар ўтказишни ташкил қилиш ҳуқуқига эга эмас. Бунда фуқароларнинг ҳуқуқлари ва манфаатларини ҳимоя қилишнинг ҳуқуқий механизмларини таъминлаш мақсадида фақат жисмоний ва юридик шахсларнинг қонун ҳужжатлари бузилиши ҳолатлари тўғрисидаги мурожаатлари асосида қисқа муддатли текширишлар ўтказишнинг чекланган имконияти сақланиб қолади. Бундай текшириш фақат Республика кенгашининг қарорига мувофиқ ўтказилиши мумкин ва текшириш муддати бир иш куни билан чекланган.

Шу билан бирга, Фармон маъмурий ва жиноят қонунчилигини либераллаштириш йўлини давом эттириб, молия-ҳўжалик фаолиятини амалга оширишда биринчи марта ҳуқуқбузарликлар содир этган тадбиркорлик субъектлари ва уларнинг ходимларини ҳамда тадбиркорлик фаолиятини давлат рўйхатидан ўтказмасдан амалга ошираётган шахсларни, улар томонидан етказилган зарарни қоплаган ва ҳуқуқбузилиши оқибатларини белгиланган муддатларда ихтиёрий бартараф этган тақдирда, жавобгарликнинг барча турларидан озод қилиш каби тубдан янги чораларни назарда тутди.

Бундан ташқари, тадбиркорлик субъектларига нисбатан тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш ҳуқуқидан маҳрум қилиш тарзидаги жиноий жазо қўллаш тақиқланган.

Прокуратуранинг тадбиркорлик субъектларини ҳуқуқларини ҳимоя қилиш фаолият йўналиши алоҳида тармоққа айлантирилганлиги ривожланишнинг ҳозирги босқичида прокуратуранинг ҳуқуқни ҳимоя қилиш салоҳияти ортганлиги тан олинганидан, инсон ҳамда фуқаро ҳуқуқ ва эркинликларини давлат томонидан кўриклаш механизмида прокуратура органларининг мавқеи анча кучайганлигидан далолат беради.

“Прокуратура тўғрисида”ги қонун назорат предметини белгилашда конституциявий, яъни Ўзбекистон Республикаси Асосий Қонунида белгиланган фуқароларнинг иқтисодий ҳуқуқ ва эркинликлари тушунчасидан келиб чиқади. Бу прокуратурага назоратни Ўзбекистон Республикасида эътироф этилган инсон ҳамда фуқаронинг асосий иқтисодий ва мулкчиликка оид ҳуқуқ ва эркинликларига риоя этган ҳолда амалга ошириш имконини беради. Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш соҳасида қонунчиликка риоя этилиши устидан прокурор назоратини самарали таъминлашнинг муҳим ва мажбурий шартларидан бири, унинг белгиланган қонун доирасида, яъни прокурор ваколатлари доирасида амалга оширилиши ҳисобланади. Прокурор назорати назария-сида ушбу доирани белгилаш бир нечта ўзаро боғлиқ омиллар орқали аниқланади: прокурор назорати объектлари доирасига нисбатан, прокурор амалга ошириши керак бўлган ижро назорати, ҳужжатлар руйхатига нисбатан, прокурор муносабат билдириш воситалари ва ҳужжатларига нисбатан.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1998 йил 19 ноябрдаги “Хўжалик юритувчи субъектларни текширишни ташкил қилишни тартибга солиш тўғрисида”ги ПФ–2114-сонли², 2005 йил 14 июндаги

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Хўжалик юритувчи субъектларни текширишни ташкил қилишни тартибга солиш тўғрисида”ги. 1998 йил 19 ноябрдаги ПФ–2114-сонли Фармони. // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1998 й., 10-11-сон, 209-модда; 2001 й., 6-сон, 122-модда; Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари

“Тадбиркорлик субъектларини ҳуқуқий ҳимоя қилиш тизимини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ–3619-сонли, 2011 йил 4 апрелдаги “Тадбиркорлик субъектларини текширишларни янада қисқартириш ва улар фаолиятини назорат қилишни ташкил этиш тизимини такомиллаштириш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ–4296-сонли Фармонларида прокуратура органларига тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқлари ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш борасида назоратни таъминлаш бўйича зарур чораларни кўриш вазифаси юклатилган.

Маълумки, мулкчилик муносабатлари ҳар қандай жамият иқтисодий негизининг асосида ётади. Худди шу сабабли ҳам Асосий қонунимизда мулк иқтисодий муносабатларни тартибга солишга қаратилган қатор конституциявий принциплар белгилаб қўйилган. Биринчи галда Ўзбекистон иқтисодиёти негизини хилма хил шакллардаги мулк ташкил этиши белгилаб қўйилган. Конституцияда шунингдек, барча мулк шаклларининг тенглиги ва ҳуқуқий жиҳатдан баб-баравар ҳимоя этилиши кафолатланиши тўғрисида конституциявий принцип ўз ифодасини топган. Ушбу принцип шунчаки декларатив характерга эга бўлмасдан, кейинчалик фуқаролик қонунларида янада ривожлантирилди ва муайянлаштирилди.

Барча мулк шаклларининг тенг ҳуқуқлиги ва ҳуқуқий жиҳатдан баб-баравар муҳофаза этилишини кафолати сифатида намоён бўлади.

Прокурорларнинг назорат амалиёти қонун чиқариш ва ҳуқуқни қўллаш фаолиятининг конституциявий нормаларга тўла мослигини таъминлаш заруриятини назарда тутувчи ҳуқуқ ва эркинликларнинг бевосита амал қилиш принципи асосида қурилади. Ўзбекистон Республикасида барча фуқаролар бир хил ҳуқуқ ва эркинликларга эга бўлиб, жинси, ирқи, миллати, тили, дини, ижтимоий келиб чиқиши эътиқоди, шахсий ва ижтимоий мавқеидан қатъи назар, қонун олдида тенглиги конституциявий принципи (18-модда) прокуратура ва унинг назорат амалиёти учун ҳал қилувчи аҳамиятга эга.

Прокуратура ва бошқа назорат органларининг ваколатларини чегаралашда одатда қуйидаги мезонларга таянилади:

1) прокуратура ва назорат органлари томонидан ҳал қилиниши лозим бўлган масалалар;

2) прокуратура ва назорат органлари ваколатларининг моҳияти, ўз ваколатларини амалга оширишлари шакллари ва усуллари;

3) прокуратура ва назорат органларининг давлат органлари тузилмасида ва мамлакатда қонунийликни таъминлаш механизмида эгаллаган ўрни.

Хулоса ўрнида, прокурор назорати амалиёти шундан далолат берадики, прокуратура органлари томонидан қўйилган вазифаларнинг ҳал этилиши тадбиркорлар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, ушбу соҳадаги давлат сиёсатини амалга оширишга имкон беради, давлатдаги ҳуқуқий ва ижтимоий-иқтисодий барқарорликка, қонунчиликнинг аҳволини яхшилашга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

I. Раҳбарий адабиётлар

1. Ш. Мирзиеев. “Қонун устуворлиги – инсон манфаатларини таъминлашнинг муҳим омилидир” Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг расмий веб-сайти: <http://prokuratura.uz/uz/>

II. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2007 й., 15-сон, 152-модда; 2008 й., 52-сон, 510-модда; 2011 й., 16-сон, 159-модда; 2014 й., 16-сон, 176-модда. 2017 й. 7-сон, 76-модда.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Прокуратура тўғрисида”ги Қонуни. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2004 й., 51-сон, 514-модда; 2008 й., 39-сон, 390-модда; 2008 й., 52-сон, 509-модда; 2011 й., 16-сон, 160-модда; 2012 й., 38-сон, 433-модда. 2017й
3. “Ўзбекистон Республикасининг айрим қонун ҳужжатларига хусусий мулкни, тадбиркорлик субъектларини ишончли ҳимоя қилишни янада кучайтиришга, уларни жадал ривожлантириш йўлидаги тўсиқларни бартараф этишга қаратилган ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида”ги 2015 йил 20 августдаги Қонуни. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2015 й., 33-сон, 439-модда.
4. Ўзбекистон Республикасининг “Тадбиркорлик фаолияти эркинли-гининг кафолатлари тўғрисида”ги 2000 йил 25 майдаги Қонуни. // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2012 й., 18-сон, 201-модда; 2013 й., 18-сон, 233-модда, 41-сон, 543-модда; 2014 й., 49-сон, 579-модда, 50-сон, 588-модда; 2015 й., 33-сон, 439-модда, 52-сон, 645-модда.
5. Ўзбекистон Республикасининг “Хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятини давлат томонидан назорат қилиш тўғрисида”ги 1998 йил 24 декабрдаги Қонуни // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2014 й., 20-сон, 222-модда.
6. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ижтимоий-иқтисодий ислохотларни амалга ошириш, мамлакатни модернизация қилиш, инсон ҳуқуқ ва эркинликларининг ишончли ҳимоясини таъминлашда прокуратура органларининг ролини кучайтириш тўғрисида”ги 2017 йил 18 апрелдаги ПФ–5019-сонли Фармони // www.lex.uz

III. Бош прокурор ҳужжатлари

1. Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг 2011 йил 15 февралдаги “Тадбиркорлик субъектларининг ҳуқуқий ҳдмоясини янада кучайтириш ҳақида”ги Қўшма кўрсатмаси.
2. Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг 2011 йил 9 ноябрдаги “Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари, жамият ва давлат манфаатларини ҳимоя қилиш юзасидан прокурор фаолияти самарадорлигини янада ошириш тўғрисида”ги 94-сонли буйруғи.
3. Ўзбекистон Республикаси Бош прокурорининг 2014 йил 4 августдаги 110-сонли буйруғи билан тасдиқланган “Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг “Қонунчилик ижроси устидан назорат Бош бошқармаси тўғрисида”ги Низом.

IV. Асосий адабиётлар

1. Азизов Х, Бакаев Ш, Назаров Ш. Ўзбекистон Республикасида тадбиркорлик субъектларини ҳимоя қилишнинг ҳуқуқий асослари монография. – Т.: Академия, 2014.
Пўлатов Б.Х. Прокурор назорати. Дарслик. Адолат, 275 бет. 2009 й.
2. Мадалиев О.М. Прокурор назорати. Ўқув қўлланма. // - Тошкент: ТДЮИ, 2004. - Б. 209-210;

Электрон таълим ресурслари:

1. <http://www.gov.uz>.
2. <http://www.jstor.org>.
3. <http://www.lex.uz>
4. www.yurida.uz.

СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ

**Лариса Ступачук
(Сатпаев, Казахстан)**

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НОВООБРАЗОВАНИЯ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Для оптимальной организации педагогического процесса в ясли-саду, необходимы знания основных тенденции в развитии психических процессов в дошкольном возрасте. Все психические процессы - это особые формы предметных действий. Исследования А. В. Запорожца, Д. Б. Эльконина, П. Я. Гальперина позволили представить психическое развитие как процесс отделения ориентировочной части действия от самого действия и обогащения ориентировочной части действия.

А. Р. Лурия изучал роль речи в регуляции поведения: посредством слов создается «умственный» путь, по которому ребенку надо идти. На основе речи может быть заранее построен образ действия, а затем он может быть реализован. То, как речь оказывает влияние на осуществление предметного действия, сигнализирует о том, «оторвалась» ли ориентировочная часть от исполнительной или нет [1].

А. В. Запорожец, изучая развитие движений у детей, показал, что в самом простом движении у ребенка есть фаза подготовки и фаза реализации. Возникновение фазы подготовки в предметном действии повышает его эффективность. От того, как организована ориентация ребенка, зависит тот или совсем иной результат (это можно видеть на примере восприятия сказки: от изменения композиции сказки можно добиваться различного понимания ее ребенком) [2].

В исследовании Н.Н. Подъякова прослежено возникновение ориентировочных действий у детей. Ребенку была предложена задача, с помощью пульта переместить человечка в лабиринте из одного места поля в другое. Ребенок начинал практически решать эту задачу, у него были правильные и неправильные исполнительные действия. По мере повторения задачи действия теряли свой первоначальный характер и превращались в пробовательные [3]. В этом исследовании было показано, что исполнительные действия превращаются в действия, опробывающие те или иные предметы и ситуацию в целом. Только в тех случаях, когда пробовательное действие приводит к результату, ребенок осуществляет исполнительное действие. Действие на глазах экспериментатора распадалось на ориентировочную и исполнительную части. Так было выяснено, что ориентировочные, пробовательные действия вырастают из исполнительных актов [3]. Сама ориентация может осуществляться на разных уровнях: материальном (или практически - действенном), сенсорно-зрительном и умственном. В обобщенном виде можно сказать:

- 1) возникает разделение действия на ориентировочную и исполнительную части;
- 2) в дошкольном возрасте ориентировочная часть действия отделяется от исполнительной;
- 3) сама ориентировочная часть возникает из материальной, практической, исполнительной части и носит в дошкольном возрасте мануальный или сенсорный характер;
- 4) ориентировочная деятельность в дошкольном возрасте чрезвычайно интенсивно развивается.

Поэтому, когда мы говорим о развитии восприятия в дошкольном возрасте, мы имеем в виду развитие способов и средств ориентации. В дошкольном возрасте, как показали исследования Л. А. Венгера, происходит усвоение сенсорных эталонов (цвета, формы, величины) и соотнесение соответствующих предметов с этими эталонами [1]. Как показали исследования Д. Б. Эльконина, в этом возрасте происходит усвоение эталонов фонем родного языка: «Дети начинают их слышать в категориальном ключе». Эталоны - это достижение человеческой культуры, это «сетка», через которую мы смотрим на мир. Благодаря усвоению эталонов, процесс восприятия действительности начинает приобретать опосредованный характер. Использование эталонов делает возможным переход от субъективной оценки воспринятого к его объективной характеристике.

Усвоение общественно выработанных эталонов, или мер меняет характер детского мышления, в развитии мышления к концу дошкольного возраста намечается переход от эгоцентризма (центрации) к децентрации. Это подводит ребенка к объективному, элементарно научному восприятию действительности.

В центре сознания в дошкольном возрасте, по Л. С. Выготскому, стоит память. В этом возрасте возникает намеренное запоминание в целях последующего воспроизведения материала. В основе ориентации в этот период лежат обобщенные представления. Ни они, ни сохранение сенсорных эталонов и т.п. невозможны без развития памяти.

И особенно важно - там, где процессы ориентации в окружающей действительности начинают определяться общественно выработанными способами ее анализа, мы имеем дело с личностью. Именно такое общественное по своему содержанию отношение к окружающей действительности формируется в дошкольном возрасте, значит, именно там и тогда начинается личность, подчеркивал Д. Б. Эльконин.

Основные психологические новообразования дошкольного возраста:

1. Возникновение первого схематичного абриса цельного детского мировоззрения. Ребенок не может жить в беспорядке. Все, что видит, ребенок пытается привести в порядок, увидеть закономерные отношения, в которые укладывается такой непостоянный окружающий мир. Ж. Пиаже показал, что у ребенка в дошкольном возрасте складывается артифаклистское мировоззрение: все, что окружает ре-

бенка, в том числе и явления природы - результат деятельности людей. Такое мировоззрение увязывается со всей структурой дошкольного возраста, в центре которого находится человек.

Строя картину мира, ребенок выдумывает, изобретает теоретическую концепцию. Он строит схемы глобального характера, мировоззренческие схемы. Д. Б. Эльконин замечает здесь парадокс между низким уровнем интеллектуальных возможностей и высоким уровнем познавательных потребностей. Когда ребенок приходит в школу, он вынужден от глобальных, мировых проблем перейти к элементарным вещам, тогда обнаруживается несоответствие между познавательными потребностями и тем, чему учат ребенка [1].

2. Возникновение первичных этических инстанций: «Что такое хорошо и что такое плохо». Эти этические инстанции растут рядом с эстетическими. «Красивое не может быть плохим».

3. Возникновение соподчинения мотивов. В этом возрасте уже можно наблюдать преобладание обдуманых действий над импульсивными. Преодоление непосредственных желаний определяются не только ожиданием награды или наказания со стороны взрослого, но и высказанным обещанием самого ребенка (принцип «данного слова»). Благодаря этому формируются такие качества личности, как настойчивость и умение преодолевать трудности; возникает также чувство долга по отношению к другим людям [1].

4. Возникновение произвольного поведения. Произвольное поведение - это поведение, опосредованное определенным представлением. Д. Б. Эльконин отмечал, что в дошкольном возрасте ориентирующее поведение образ сначала существует в конкретной наглядной форме, но затем он становится все более и более обобщенным, выступающим в форме правила, или нормы. На основе формирования произвольного поведения у ребенка, по Д. Б. Эльконину, появляется стремление управлять собой и своими поступками [2].

5. Возникновение личного сознания - возникновение сознания своего ограниченного места в системе отношений со взрослыми. Стремление к осуществлению общественно значимой и общественно оцениваемой деятельности. Если спросить ребенка трех лет: «Ты какой?» Он ответит: «Я большой». Если спросить ребенка семи лет: «Ты какой?», он ответит: «Я маленький».

У дошкольника возникает осознание возможностей своих действий, он начинает понимать, что не все может (начало самооценки). Говоря о самосознании, часто имеют в виду осознание своих личных качеств (хороший, добрый, злой и т.п.). В данном случае речь идет об осознании своего места в системе общественных отношений. 3 года - внешнее «Я сам», 6 лет - личное самосознание. И здесь внешнее превращается во внутреннее [2].

На шестом году жизни продолжается созревание организма ребенка. Вес увеличивается примерно на 200 грамм в месяц, рост - на 0,5 сантиметров. Происходит изменение пропорций тела.

Двигательная сфера ребенка хорошо сформирована. Он умеет ходить равномерным шагом, легко и ритмично бегать. Эти и другие движения способствуют развитию нервной системы, совершенствуют координацию, а также развивают смелость, ловкость, быстроту, выносливость. В этом возрасте возрастает также и скорость образования условных рефлексов, при организации процесса обучения и воспитания шестилеток необходимо учитывать, «что мы имеем дело с растущим детским организмом, с растущим детским мозгом, созревание которого еще не закончилось, функциональные особенности которого еще не сложились и работа которого еще ограничена».

Взаимоотношения детей - шестилеток с взрослыми и сверстниками усложняется. В исследованиях М.И. Лисиной и ее сотрудников было установлено, что из различных видов общения ребенка со взрослыми деловых, познавательных, личностных в 6 лет преобладает личностное общение. Анализ мотивов общения у шестилеток показывает, что их потребность в беседах на личные темы с взрослыми значительно больше, чем в возрасте 7-ми лет [4]. Развитие мотивов общения обеспечивает им относительно глубокое и богатое знание об окружающих взрослых. Кроме того, общаясь с взрослыми, дети лучше узнают самих себя, так как они стремятся получить оценку себя и своей деятельности.

Литературы:

1. Обухова Л.Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. М., 1995 - 360 с.
2. Запорожец А.В. Психическое развитие ребенка // Изб. Психологические труды в 2-х томах. – М., 1986
3. Поддъяков Н.Н. Мышление дошкольника.- М., 1977.
4. Развитие ребенка. Х.Би. – 9 изд.-СПб.: Питер, 2004. - 768 с.

Научный руководитель:

к.п.н., Абитаева Р.Ш.

БАСТАУЫШ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ДАРЫНДЫЛЫҒЫН ЗЕРТТЕУ

«Дарындылық» ұғымына берілетін анықтамаларға сүйенсек, «дарындылық» деген адамның (баланың) оны өз қатарындағы адамға (балаға) қарағанда жоғары ақыл-ой қызметімен ерекшелендіретін қасиеті.

Таланттылық арнайы іс-әрекетте жоғары нәтижеге жеткізсе, дарындылық ақыл - ой қызметінің ең жоғарғы дәрежесімен сипатталады.

Әрбір талантты балада дарындылық бар да, ал әрбір дарынды бала талантты болмауы мүмкін. Талантты, дарынды балаларды арнайы оқу орындарында оқытқанда ғана олар қоғамға пайдасын тигізе алады. Оқыту барысында оқушылар шығармашылығын қалыптастыру және дамыту мәселесі шығармашылық процесстің қандай кезеңдерден тұратындығын, яғни неден басталып, немен аяқталатынын білуді талап етеді.

А.Н. Лук шығармашылық деңгейді 5 кезеңге бөледі:

- айқын және дұрыс қойылған мақсат;
- күшті жұмылдыру, қосымша мәліметтер іздеу;
- проблемадан уақытша кету;
- интуицияның оянуы- инсайт;
- нәтиженің дұрыстығын тексеру [1].

Жоғарыда келтірілген және басқа да шығармашылық педагогикасына арналған зерттеулер мен еңбектерді талдай отырып бастауыш сынып оқушыларына тән шығармашылық деңгейдің кезеңдерін шартты түрде төмендегіше топтастыруға болады:

- жаңалықпен бетпе-бет келу;
- шығармашылық белгісіздік, екіұштылық;
- шешімнің жарық көруі;
- шығармашылық акт;
- шешімнің дұрыстығын дәлелдеу.

Шығармашылық деңгейдің әр кезеңінде бала бойында әртүрлі сапалық қасиеттер қалыптасып жатады. Мысалы: алғашқы кезеңдерде жаңалықты сезіну, қайшылықтарға деген күдік, шығармашылық елес орын алады. Белгісіздік кезеңіндегі «бас қатырулар» табандылық, танымдық, белсенділік, эрудицияны қалыптастырса, еңбектің нәтижесі баланы жоғары көңіл-күйге бөлеп, жаңа істерге жігерлендіреді. Мұның барлығы бастауыш мектеп оқушыларында болуға тиісті қасиеттер болып табылады.

Шығармашылық деңгей баланың ақыл-ойын, қабілеттерін дамытатын болса, келесі кезекте «дамыту» категориясының мазмұны мен мәніне тоқталған дұрыс [2].

«Даму» ұғымы философиялық сөздікте «ұғымгершілік өзгерістердің белгілі бір өлшем шегінен шығып, сапалық өзгерістерге айналуы», - деп түсіндіріледі. Диалектика заңы бойынша кез келген құбылыс өзінің жеткен дәрежесіне қанағаттанып тұрып қалмай, оларды жоққа шығару арқылы жаңа сапаға көшеді. Терістеу - белгілі бір зат пен құбылыстың қайшылықтарын ашу, олардың шешу жолдарын анықтау, жаңа сапаның болуына мүмкіндік туғызу.

«Даму» ұғымының психологиялық анықтамасы-жаңару процесі, яғни жаңаның өмірге келіп, ескінің жоғалуы деген мағынаны береді. Барлық табиғат құбылыстыры сияқты бала психикасы да үнемі диалектикалық жолмен дамып, өзгеріп, бір деңгейден екінші деңгейге өтіп отырады. Ғалымдардың зерттеулері баланың дамупроцесіне 3 түрлі күш пен 3 түрлі фактордың қатысатындығын дәлелдейді. Олар:

1. Биологиялық фактор

Бұл - ата-анадан ауысқан, туа біткен және өмір сүру барысында қабылданған дененің барлық мүшелерінің, оның барлық жүйесі құрылысының ерекшелігін білдіретін, бала организмнің орта мен қарым-қатынасының нәтижесі.

2. Әлеуметтік фактор

Бұл - бала өмір сүретін орта, алдымен адамдардың ортасы. Бұл, сондай-ақ, баламен қарым - қатынас жасайтын адамдардың сипаттары, мінез-құлық және ақыл-ой бейнелері, олардың мүдделері мен пікірлері, істері мен сөздері, талаптары мен дағдылары, ұмтылыстары, яғни, бала өсіп дамытын рухани орта.

3. Баланың өз белсенділігі

Бұл даму процесіне әсер ететін үшінші күш болып саналады. Оқитын пән қандай да жаңа, бағалы болмасын, мұғалімнің шеберлігі қанша жоғары болмасын, егер мұғалім баланың сөз белсенділігін туғыза алмаса, оған ұсынылған іс пен еңбекте баланың әрекетке қатынасуы күткен нәтиже бермейді.

Баланың ағза ретінде дамуы мен жеке адам ретінде қалыптасуы белсенділік арқылы жүзеге асады. Баланың даму процесі, оның қоғамның белсенді де пайдалы мүшесі, азамат ретінде қалыптасуы осы үш фактордың қатысуымен қамтамасыз етіледі. Ең бастысы осы факторлардың бірде-бірі, қандай да бір кемеліне келген болса да, басқа екеуінен ерекшеленіп жеке әсер ете алмайды. Барлық іс осы үш басты күштің өзара әрекет етуінде.

Оқыту мен дамыту арасында тығыз байланыс бар екенін психология ғылымы жеткілікті дәрежеде дәлелдеп берді деп айтуға болады. Бұл мәселені түбегейлі зерттеп, бала дамуындағы оқытудың ролін, алар орнын анықтаған көрнекті психолог Л.С. Выготский [2]. Ол оқытуды дамумен тең деп санамайды, керісінше, оқу мен даму екі бөлек процесс деген көзқарасты қатты сынға алады. Ол ең алғаш рет бала дамуының екі аймағы болатындығы жайлы теория ұсынды:

1. Бала дамуының жақын аймағы - баланың тек үлкендердің көмегі арқылы атқара алатын істері.
2. Бала дамуының қол жеткен аймағы - баланың үлкендердің көмегінсіз істей алатын істері.

Баланың дамуы бірінші аймақты игеру арқылы жүзеге асады. Жақын аймақты игергеннен кейін ғана дамудың қол жеткен аймағын дамытуға өріс ашылады. Бұдан әрі психиканың бүкіл саласының қалыптасуы, адамның белсенді қызметі өрістетуге мүмкін болады. Бұл процесте ол бір жағынан өзінің іскерлігі мен қабілетін нығайтып жетілдіреді, жаңа дағдыларды игереді, екінші жағынан материалдық және рухани байлықтар жасап, осы арқылы адамзат мәдениетіне өз үлесін қосады.

Баланың потенциалдық мүмкіндіктері неғұрлым жан-жақты үйлесімді, толығырақ дамыса, есейген кезде ол қызметті соғұрлым серпінді меңгеріп, жаңғырта алады. Демек шын мәніндегі педагогиканың міндеті - ертеңгі күнді меңзеу болып табылады.

И.Я. Лернер даму деген ұғымды педагогикалық дағдыларға негіздей отырып, адамның қиындығы әртүрлі деңгейдегі мәселелерді шеше білуге дайындығы деп түсіндіреді. Мұндай анықтама интеллектуалдық іс-әрекетті жоғары орынға шығарады. Мәселе қаншалықты күрделі болса, оны шешуге жұмсалатын ақыл-ой қызметі де соншалықты кең, ауқымды, демек дамудеңгейі де соншалықты жоғары болады.

Осы мәселе төңірегінде еңбектер жазған әртүрлі авторлар, оқушының даму белгілерін былай атап көрсетеді:

П.П. Блонский «ақыл - ой дамуының белгісі - ол индивидтің абстрактіден нақтыға және, керісінше нақтыдан абстрактіге қарай қозғалыс жасай алу қабілеті»-деп көрсетсе, Д.Н. Богоявленский және Н.А. Менчинская - бұған оқи алуды, яғни қысқа мерзімде жоғары үлгерімге жетуді, Н.Д. Левитов оқу материалын жылдам меңгеру, өз бетінше жаңа мысалдар құрастыру арқылы көмекшіні анықтай білу, оқиғаға, құбылысқа дұрыс баға бере білу дағдысын жатқызады [3].

- Л.В. Занков ақыл-ой қызметінің төмендегідей көрсеткіштері дамуды іске асырады деп санайды, олар:
- байқампаздық;
 - өз ойын жеткізе білу;
 - практикалық іс-әрекеттер атқара білу.

Ал В.В. Давыдов жинақтай, қорытындылай алу дағдысын ақыл - ой дамуының көрсеткіші деп есептейді [3].

Тұтас алғанда барлық авторлардың «даму» туралы ойлары оқыту барысында баланың психикасының жаңа сапалық деңгейге көтерілуі дегенге келіп саяды және оның басты шарты ретінде әрекет алынады.

Соңғы жылдары философияда, психологияда әрекетті адамды зерттеудің әдіснамасы деп қарастыруда. Әрекетте адам субъект ретінде танылып оның жасампаздығы, іскерлігі, қайраткерлігі қалыптасады. Адамның іс-әрекеті, оның бүкіл өмірі өзімен қатар жасап келе жатқан адамдармен тығыз байланыста өтеді. Олармен бірге өмірді ұғынып, күнделікті тіршілік мәселелерін шешеді, болашаққа жоспарлар құрады. Адам әрекеті сан алуан. Оның негізгілері: ойын, оқу, еңбек. Олар жас мөлшерлерінің әр кезеңінде түрліше көрінеді.

Бастауыш сынып оқушыларының қабілеттері екі түрлі әрекетте дамиды. Біріншіден, кез келген бала оқу әрекетінде адамзат баласының осы кезге дейінгі жинақталған тәжірибесін меңгерсе, екіншіден, кез келген оқушы шығармашылық әрекетінің айырмашылығы - ол баланың өзін-өзі қалыптастыруына, өз идеясын жүзеге асыруына бағытталған жаңа әдіс-тәсілдерді іздейді. Проблеманы өзінше, жаңаша шешуге талпыныс жасайды.

Екі әрекетте оқушылар екі түрлі мәселелер көзделген әртүрлі мақсаттар шешеді. Мысалы: оқу әрекетінде белгілі бір ережені меңгертетін дағдыны қалыптастыратын жаттығулар орындалса, шығармашылық әрекетте баланың іздену жұмысы басты нысанада болады. Сондықтан оқу әрекеті баланың жалпы қабілетін дамытса, шығармашылық әрекет нақты жағдай шешу барысында нәтижеге жеткізетін қабілеттерін дамытады.

- категориялаудың кеңдігі, заттарды пайдалануға оқыстылық, оларға мән бере білушілік;
- ойлаудың шапшаңдығы;
- ойлаудың саналығы, шешімнің дәстүрлі шешіммен салыстырғандағы тапқырлығы.

Шығармашылық қабілеттердің дамуын зерттеген психологтар мәселенің әр қырына, әр түрлі компоненттеріне тоқталады. Мысалы: жоғары шығармашылық елестете білу және еркін ойын әрекетіне байланысты; ата-анасының қызығушылықтары мен бейімділіктеріне байланысты; отбасындағы тәрбие ерекшеліктеріне балаға еркіндік беріп, жағдай жасауға, оны көтермелеп, мақтап отыруға байланысты теорияларына сүйене отырып, баланың ақыл-ойында логикалық интеллектуалдық құрылымдардың пайда болуы деп есептейді.

Баланың шығармашылық қабілеттерін зерттеу, диагностикалауға үлкен еңбек сіңірген американдық психолог Д. Гилфорд ойлаудың екі түрін бөліп қарайды:

- конвергенттік - бір бағыттағы жүйелі логикалық ойлау.

- дивергенттік-логікаданауытқы, баламаойлау.

Конвергенттік ойлау тек бір ғана шешім болатын, ал дивергенттік ойлау бірнеше варианттарда шешімдер қабылдауға болатын жағдайларда іске қосылады. Шығармашылық қабілеттердің дамуы соңғы дивергенттік ойлаумен тығыз байланыстырылған.

Француздың белгілі психологы Селестен Френе баланың шығармашылық қабілеттері дамуы үшін мектеп балаға лайықтануы керек деп есептейді. Баланың барлық табиғи мүмкіндіктері ашылу үшін тек ұстаз, оқулық, бағдарлама болуы жеткіліксіз, бала әртүрлі әрекетпен айналыса алатын орта болуы қажеттілігіне аса назар аударды. Сол себепті С. Френе жоғарыдағы жағдайлар ескерілген мектеп ашады. Ол мектеп балалар тек оқып, жазып, тыңдайтын сыныптар комплектісі бизнесінен шәкірт өмірі мен қызығушылығы байланыстырылған, баланы еркін, ерікті ете алатын, өзінің жеке өмірлік тәжірибесін байыта алатын мекемеге айналады.

Литература:

1. Психология одаренности: от теории к практике / Под ред. Д.В. Ушакова. - М.: ИП РАН, 2010. – 96 с.
2. Психология одаренности детей и подростков /Под. ред. Н.С. Лейтеса. - М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 416 с.
3. Зимняя И. Педагогическая психология.М., 1989 г.

Научный руководитель:
к.п.н., Абитаева Р.Ш.

СЕКЦІЯ: СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Валентина Бойко
(Біла Церква, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE-СЕРВІСІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Перед сучасною освітою постає завдання формування конкурентоспроможної та успішної особистості в електронному інформаційному середовищі. Стрімкий розвиток Інтернет-технологій створює необхідне підґрунтя до появи нових навчальних сервісів. Мережеві моделі навчання розвиваються стрімкими темпами саме завдяки мережевим технологіям.

Мережевим соціальним сервісам притаманна низка особливостей:

- використання відкритих та вільно розповсюджуваних електронних ресурсів;
- можливість самостійного створення та наповнення власної джерельної бази;
- спільне навчання;
- отримання нових знань, умінь та навичок.

Серед соціальних сервісів особливу увагу слід віднести Google-сервісам. Використання даних сервісів у навчальному процесі надає наступні переваги:

- для використання сервісів достатньо підключення до Інтернету, наявності браузера та будь-якої вільно розповсюджуваної операційної системи або мобільного пристрою;
- доступ до матеріалів можна отримати як з навчального закладу, так і з дому;
- спільна робота зі студентами в режимі Online;
- можливість інтерактивної перевірки виконання роботи;
- стеження за ходом роботи без потреби відволікати від неї студента.

Розглянемо деякі сервіси Google.

Google Groups. Для того, щоб активно користуватися сервісами Google, варто створити свій профіль на сайті <https://www.google.com.ua/>, приєднатися до групи за інтересами або створити свою групу. Групи Google дають можливість відкритого спілкування та співпраці для всіх її учасників. У налаштуваннях доступу до групи адміністратор (власник групи) визначає, хто має право переглядати матеріали, хто має право переглядати список учасників, хто має право приєднатися до групи і в який спосіб, хто може створювати і редагувати сторінки, хто може завантажувати файли, хто може відправляти повідомлення, хто може запитувати нових учасників.

Використання Google-груп дає викладачеві можливість швидкого викладення в групі домашніх завдань, електронних підручників, конспектів, завдань на практичні та лабораторні заняття; координувати навчальну діяльність студентів під час роботи над проектами; викладати результати навчальної діяльності студентів (творчих завдань, рефератів, індивідуальних навчально-дослідницьких завдань тощо) на власних сторінках у групі та організувати їх обговорення.

Google+. GooglePlus – багатомовна соціальна мережа та ідентифікаційна служба, котра належить і управляється компанією GoogleInc. Це друга за величиною соціальна мережа в світі, після випередження Twitter в січні 2013 року. Вона налічує близько 359 000 000 активних користувачів і в цілому близько 500 мільйонів зареєстрованих користувачів.

Замість звичного для користувачів інших соцмереж єдиного списку друзів, який можна ділити на групи, Google+ пропонує розподіляти контакти за *колами*: родичі, колеги, студенти, групи, підгрупи тощо. *Кіл* може бути стільки, скільки потрібно користувачеві. В подальшому викладач отримує можливість не тільки ділитись із колами студентів різноманітними матеріалами, а й надавати доступ до спільних публікацій, організації дистанційного навчання, організації групової роботи, формування стрічки новин з цікавою інформацією з теми, проблеми.

Gmail. Інтерфейс електронної поштової скриньки на Gmail надзвичайно простий, але функціональний, власне, як більшість Google-сервісів. Умовно сторінку можна поділити на дві частини: більшу частину екрана займає поле зі списком листів (автоматично це вхідні листи). Для зручності сервісні служби Gmail згрупували однотипні листи у п'ять вкладок «Основні», «Соцмережі», «Реклама», «Оновлення», «Форуми», які розміщено над списком листів. За бажанням ви можете вмикати або вимикати їх. Над вкладками розміщено панель інструментів, яка з'являється над списком листів, у верхній частині сторінки відразу після відкриття листа або після позначення листа «пташкою». Ліворуч від списку листів ви побачите панель, значно меншу за розміром, на якій розміщено опції «Gmail», «Написати», список міток та вбудований в Gmail чат Google Talk.

Над списком листів розміщується панель інструментів. Панель інструментів дозволяє виконувати різноманітні дії з листами: архівувати, створювати мітки та надавати їх листам, визначати пріоритетність листів, переміщувати та видаляти листи тощо. Результат всіх дій з листами відображається на лівій панелі.

Дуже зручно у середовищі Gmail користуватись мітками. Мітка – це позначення електронного листа, яке надається йому користувачем або поштовою службою у відповідності до заздалегідь встановлених налаштувань фільтрів.

Контактні групи для організації розсилок

Викладачам часто доводиться надсилати окремим категоріям користувачів запити, інформацію, матеріали, рекомендації тощо. Спростити ці дії дозволяє можливість сервісу створювати контактні групи. Після створення контактної групи (вибрати людей зі списку та на панелі інструментів вибрати існуючу групу або створити нову) при написанні листа групі користувачів достатньо в полі *Кому* вказати лише назву групи, і до вказано поля будуть унесені всі електронні адреси потрібних адресатів.

Використання вбудованого чату

За допомогою вбудованого чату викладач отримує змогу не тільки спілкуватися з одним користувачем, а й проводити дискусії одразу з декількома співрозмовниками одночасно. Важливою є функція сервісу щодо автоматичного збереження змісту з можливістю подальшого перегляду дискусій, що вже відбулися, та доставки повідомлень користувачеві, який не знаходиться онлайн. Тобто, навіть якщо викладач не присутній за комп'ютером, повідомлення від запитувача він отримає, як тільки ввійде до сервісу.

Така форма спілкування дозволяє організувати викладачу індивідуальні та групові консультації, супровід виконання практичних робіт на занятті, брати участь у спілкуванні з колегами, друзями, однодумцями.

Демонстрація власного екрану для віддаленого користувача

Іноді трапляються ситуації, коли недостатньо дати письмову відповідь запитувачу, необхідно продемонструвати в режимі реального часу, як виконати ту чи іншу операцію на комп'ютері. Для цього створено можливість з сервісу Gmail за допомогою спеціального розширення Screen Leap почати сесію демонстрації екрану для віддаленого користувача.

Screen Leap, популярний онлайн-сервіс, що дозволяє надати доступ до перегляду вашого екрана будь-якій людині в один клік, випустив розширення для браузерів (Chrome / Firefox / Safari), що дозволяє демонструвати екрани прямо з Gmail, використовуючи ваші Google контакти.

Screen Leap і його розширення абсолютно безкоштовні. Розширення для Chrome доступно зараз в Chrome Web Store. Розширення для Firefox і для Safari можна знайти на офіційному сайті (<http://www.screenleap.com>).

Для Chrome достатньо встановити розширення через Інтернет-магазин (на панелі інструментів браузера натиснути «Настройка и управление», «Инструменты», «Расширения», у полі пошуку вказати screenleap та, коли знайдеться, натиснути кнопку «Установить»).

Після встановлення до вікна чату із користувачем додається спеціальна кнопка «Share Screen» поруч із кнопкою «Додати користувачів до чату». Коли ви натиснете на цю кнопку, розширення попередньо Скомпонує лист з посиланням для підключення до сесії, щоб ви могли відразу відправити цей лист потрібному адресатові з вашого списку контактів. Якщо людина, з якою ви хочете поділитися екраном, уже є користувачем Gmail і ввійшла до сервісу, ви можете розшарити з ним екран, навівши мишкою на його контакт і натиснувши «Share Screen». Запрошення на сесію відбувається в даному випадку через Google Chat.

Google Calendar. Календар можна створювати як одному так і всім педагогічним колективом. Люди у зручний для себе час заповнюють свої клітинки і одразу видно всі події.

Розпочати роботу з сервісом можна зі стартової сторінки Google Calendar або скориставшись посиланням на стартовій сторінці Google після авторизації.

Створення події у Calendar. Створювати подію можна як у майбутньому, так і у минулому. Для цього необхідно перейти до відповідної дати. Переміщатися у часі можна за допомогою календаря на лівій бічній панелі або за допомогою стрілочок «<» та «>» над основною сіткою календаря. Коли дата буде обрана, достатньо клацнути лівою кнопкою миші у комірці дати. Тепер у спливаючому вікні у рядочку «Що» достатньо ввести назву події, яку хочете зберегти у календарі, і натиснути «Створити подію», щоб вона була збережена у ваших планах.

Але якщо запланована подія передбачає додаткову інформацію, варто обрати опцію «Змінити подію» і заповнити відповідні поля на сторінці, яка відкриється. На сторінці можна деталізувати інформацію про подію: обрати тривалість (весь день) конкретний час, періодичність.

Також у службі Calendar можна створювати окремі календарі, надавати доступ до них окремим користувачам і створювати спільні події, що автоматично будуть видимі для людей, на якого відкритий спільний календар.

GoogleDrive. Google Диск – єдиний простір для зберігання файлів і роботи з ними. Він дозволяє працювати над документами одночасно з іншими користувачами – наприклад, готувати спільний проект з колегою, планувати будь-які події або вести облік витрат з партнерами. Досить зручно в сервісі Google Диск створювати документи, презентації, таблиці, а для оцінювання та контролю самостійної роботи студентів найкращим варіантом буде використання форм. Зайшовши на свою сторінку в сервісі <https://drive.google.com/?tab=wo&authuser=0#my-drive> в закладці «Створити» вибравши додаток «Форма», наповнивши відповідним матеріалом (наприклад, тестовим), отримаємо форму для он-лайн перевірки знань студентів. Зручність використання даної форми полягає в тому, що викладач може переглянути відповіді студентів поіменно із зазначенням дати і часу, коли дана форма опрацьовувалася.

Google Drive — це віртуальний офісний пакет програм, який складається з текстового редактора, електронних таблиць, засобів для створення презентацій, форм та графічних малюнків та дозволяє

створювати, зберігати та спільно з іншими користувачами редагувати документи.

Google Sites. Google Sites – надзвичайно простий інструмент для створення веб-сайту.

Перевагами використання Google Sites є:

- *Інтуїтивно зрозумілий редактор.* Всі дії прості, інтуїтивні, не потребують додаткового опрацювання, а зручний сучасний інтерфейс надає можливість створення індивідуальних, неповторних, функціональних сторінок, обмеженням до контенту яких є тільки уява самого користувача.

- *Потужний пошук від Google на сайтах,* який дозволяє швидко знаходити потрібну інформацію на всіх внутрішніх сайтах.

- *Швидке додавання вмісту за допомогою гаджетів,* що допомагає розширити можливості сайту, додавши календарі, карти, відео, електронні таблиці, презентації тощо. Реалізована функція для всіх користувачів щодо переходу на основну сторінку й перегляду останніх оновлень та матеріалів.

- *Керування доступом до даних* надає можливість розробникові сайту вирішити, які користувачі та групи можуть переглядати чи редагувати сайт. Доступ можна надати лише вибраним користувачам, усім в організації або всім користувачам Інтернету.

На створеному сайті викладач має змогу інформувати студентів, викладати методичні матеріали до занять, проводити оцінювання та ін.

Сервіси Google є доступними та простими у користуванні, але, не зважаючи на це, вони відкривають величезні можливості для реалізації творчих ідей та активізації самостійної роботи студентів. Так, наприклад, на занятті з певної дисципліни студенти діляться на групи, отримують завдання створити презентацію на задану тематику за допомогою Google Презентації, далі вони повинні редагувати тексти за допомогою Google Документи, провести опитування груп у Google Форма, а викладач має змогу поставити термін виконання того чи іншого завдання у Google Календарі.

Отже, використання Інтернет-сервісів, зокрема сервісів Google у навчальному процесі підвищує та стимулює інтерес до навчання, активізує творчу діяльність студентів, створює сприятливі умови для розвитку та формування умінь та навичок, покращує засвоєння та відтворення здобутої інформації.

Література:

1. Носенко Т.І. Використання соціального сервісу Google групи в навчально-педагогічній діяльності/ Т.І. Носенко// Інформаційні технології в освіті.- №6.- 2010.- С. 97-100
2. Продукты Google [Електронний ресурс]// – Режим дост.: <http://www.google.com.ua/intl/ru/about/products/> – Заголовок з екрана.
3. Слободяник О.В. Використання Google сервісів для контролю самостійної роботи учнів // Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2014.– Вип. 6- Ч.2. – 142с.– С. 28-34
4. Триус Ю.В., Герасименко І.В. Комбіноване навчання як інноваційна освітня технологія у вищій школі // Теорія та методика електронного навчання: збірник наукових праць. Випуск III. – Кривий Ріг: Видавничий відділ НметАУ, 2012. – С. 299-308.

Ольга Загоруйко
(Біла Церква, Україна)

ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Жодна організація, установа, фірма, компанія, жодне підприємство не можуть обійтися без документів і отже, без документообігу.

Документ є основним засобом подання інформації, на основі якої функціонує будь-яке підприємство. Він є одним із основних способів взаємодії підрозділів усередині організації, засобом передачі управлінських рішень. Взаємодія організації із зовнішнім середовищем здійснюється в основному через обмін документами. Найбільш важливі питання оформляються за допомогою офіційних документів. Від того як саме організована робота з документами на підприємстві залежить якість роботи апарату управління, організація і культура праці управлінських працівників. Від того, наскільки професійно ведеться документация, залежить успіх управлінської діяльності в цілому.

Як показують сучасні дослідження, 85 % робочого часу співробітників організації витрачається на підготовку, супроводження, заповнення, копіювання і передачу документів. За даними ISO (International Standards Organization), управління і робота з документами стає одним із головних чинників конкурентоспроможності будь-якого підприємства. Правильно організований документообіг знижує час, необхідний для пошуку, підвищує точність і своєчасність інформації, усуває її надмірність, зменшує її надлишковість. Збільшення об'ємів інформації, а отже і документів, потребує автоматизації існуючих систем документообігу та переходу на електронний документообіг – високотехнологічний і прогресивний підхід, що суттєво підвищує ефективність роботи з документами, підвищує ефективність управління.

У статті 9 Закону України “Про електронні документи та електронний документообіг” подано таке визначення **електронного документообігу** (обіг електронних документів) – це “сукупність процесів створення, оброблення, відправлення, передавання, одержання, зберігання, використання та знищення

електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів”.

Основним об'єктом електронного документообігу є **електронний документ** – “документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа”. Основними цілями впровадження електронного документообігу в організації є підвищення ефективності управління діяльністю; прискорення руху документів в організації; зменшення трудомісткості опрацювання документів.

Зокрема, автоматизація документообігу дає змогу:

- ✓ знизити ймовірність помилок в процесі роботи працівників шляхом введення функцій стандартної перевірки документів;
- ✓ скоротити витрати часу на пошук необхідної інформації працівниками підприємства;
- ✓ підвищити виконавську дисципліну - це здійснюється за рахунок безпосереднього контролю за діями користувачів системи електронного документообігу;
- ✓ здійснювати аналіз бізнес-процесів на підприємстві для прийняття оптимальних управлінських рішень;
- ✓ погоджувати виконання документа в режимі он-лайн;
- ✓ створити ефективну систему повідомлень та нагадувань для попередження всіх посадових осіб про наближення строку виконання доручення;
- ✓ здійснювати миттєвий пошук документів та доручень (за їх змістом та будь-якою комбінацією реквізитів);
- ✓ за допомогою кінцевих звітів та журналів одержувати картину праці як окремих працівників, так і підприємства в цілому;
- ✓ забезпечити належну інформаційну безпеку на підприємстві засобами криптозахисту.

Потреба в ефективному управлінні електронними документами і призвела до створення у 80-их роках минулого століття систем електронного документообігу (СЕД).

Система електронного документообігу (Electronic Document Management Systems – EDMS) – організаційно-технічна система, що забезпечує процес створення, управління доступом і розповсюдження електронних документів в комп'ютерних мережах, а також контроль над потоками документів в організації. Часто СЕД називають також **системами автоматизації документообігу** або **EDM-системами**.

Головне призначення СЕД – це автоматизувати весь комплекс робіт із електронними документами: введення в систему, їх реєстрацію, розподіл і розсилання, оперативне збереження, пошук і перегляд, відтворення, контроль виконання, розмежування доступу до них. Впровадження СЕД сприяє підвищенню культури діловодства, забезпеченню суттєвої економії коштів та тиражування та пересилання значної кількості документів. Крім цього, застосування СЕД дозволяє прискорити терміни опрацювання документів, удосконалити механізм організації та виконання документів, автоматизувати виконання однотипних операцій, спростити використання інформації документів за рахунок розширення можливостей їхнього пошуку.

Зважаючи на такі широкі можливості СЕД, та все ж існують значні проблеми повноцінного впровадження систем електронного документообігу на підприємствах України. Зупинимось на найбільш значущих.

Отже, перша причина того, що електронний документообіг ще не введено є **відсутність фінансування даного напрямку та відсутність необхідного технічного оснащення робочих місць**. Цілком зрозуміло, що для впровадження електронних систем всі робочі місця працівників, які працюють з документами, необхідно забезпечити програмно-апаратними засобами. Така техніка повинна бути адекватною за продуктивністю впроваджуваній електронній системі. Разом з тим повинні бути присутні засоби зв'язку адекватної пропускної здатності між всіма робочими місцями.

Другою причиною є **відсутність спеціалістів з даного профілю**. Для створення систем документообігу необхідний кадровий склад, який володіє відповідними інформаційно-технічними, правовими та іншими знаннями, вміннями та навичками. Важливо пам'ятати, що для впровадження СЕД недостатньо просто купити систему, важливо чітко знати особливості документообігу підприємства. Недостатність знань в ДЗУ і відповідно, неможливість грамотно і раціонально спроектувати роботу з документами, недостатність інформації про систему, яку впроваджують, відсутність досвіду при впровадженні подібних систем створюють труднощі для впровадження СЕД.

Ще одна з важливих проблем впровадження – **консерватизм персоналу та небажання повної прозорості своєї діяльності**. Персонал переважно негативно ставиться до таких нововведень. Причини тому різні, від небажання освоювати нові технології до побоювання прозорості власної діяльності. Іноді керівники не мають бажання безпосередньо працювати з комп'ютером, переглядати й редагувати документи, а воліють мати справу з живими людьми, а не з документами, у зміст яких необхідно вчитуватись. Під час реалізації системи електронного документообігу необхідно проводити дослідження не тільки внутрішніх факторів, таких як швидкість пошуку та обробки, а й зовнішніх – як люди вживатимуться із системою. На сучасному ринку є багато комерційних систем електронного документообігу (СЕД), але мало з них орієнтуються на зручність користування ними, в основному головний акцент робиться на функціонал. А отже для такого впровадження необхідно буде змінювати кадрову політику підприємства.

Ще однією важливою проблемою, що сповільнює впровадження СЕД є **законодавча нерегульованість електронного документообігу** в Україні.

Існуючий стан впровадження електронного документообігу з використанням електронного цифрового підпису в установах не відповідає вимогам до систем такого типу, гармонізованих з відповідними нормативно-технічними документами країн ЄС.

Наприклад, Закон України **«Про електронний цифровий підпис»** не відповідає європейським вимогам. Відсутність чіткого визначення понятійно-категоріального апарату щодо властивостей та можливостей електронного підпису («посиленний електронний підпис», «кваліфікований цифровий підпис» тощо), як основного реквізиту електронного документа, ускладнює процес якісного впровадження СЕД. Разом з тим, на думку Т. Омельченко, навіть дії у напрямку відповідності міжнародним стандартам не забезпечить швидкого ефекту впровадження нових відносин у сфері електронного документообігу через відставання розробки підзаконних нормативно-правових актів. Не доопрацювання законодавчої нормативної бази у питанні надання електронному документу, як об'єкту електронного документообігу юридичної сили. Електронний документ має юридичну силу лише за наявності обов'язкових реквізитів, наявність яких є підставою для обліку такого документа. Проте переліку таких реквізитів, окрім електронного підпису у базових нормативних актах не наведено. Практика паралельної маршрутизації паперового та електронного документообігу досить часто спричиняє порушення основних принципів документообігу, зокрема принцип однократності у реєструванні документів. Досить часто електронні документи, що мають правові наслідки, супроводжують паперовими копіями з «реальним підписом». Та варто розуміти, що метою СЕД є не викоринення паперових документів, а створення ефективного середовища керування і функціонування підприємства (установи). Тому важливо роздруковувати виключно кінцеві продукти роботи – повністю підготовленні паперові документи. Незважаючи на доволі велику кількість нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері застосування інформаційних технологій, значна частина з них потребує доповнень і внесення змін, оскільки тією чи іншою мірою не вирішують усіх проблем, що виникають, та не узгоджуються між собою

Серед проблем впровадження електронного документообігу можна визначити такі як - ймовірність **несанкціонованого доступу до конфіденційної інформації та втрати великих масивів цінної інформації** внаслідок технічних неполадок обладнання, вірусів, що руйнують систему або некваліфікованих дій користувача. Тут дійсно важко врахувати все і закрити всі шляхи, навіть провідні ІТ організації час від часу потерпають від нападів хакерів. Дані атаки в основному потребують багато зусиль і виконуються або на замовлення конкурентів, або для отримання дійсно важливої інформації, з якої потім можна тримати вигоду. Забезпечивши всі документи ЕЦП, ми усуваємо можливість непомітної зміни чи підміни документу і сенсу в атаці стає ще менше. Але вбудь-якому випадку необхідно розробляти захищену систему, враховуючи всі сучасні досягнення у криптографії та захисті інформації, а по закінченні розробки провести повний аудит системи з метою виявлення слабких місць та потенційних вразливостей.

Також існує **проблема захисту та довгострокового зберігання електронних документів у архівах**, підтримка їх в актуальному стані та забезпечення доступу до них, відсутні методики експертизи справжності електронних документів та інше.

Як підсумок, щодо проблем поширення безпаперового документообігу, можна навести соціологічне опитування російської компанії ALEE Software. Основними причинами гальмування введення СЕД на думку користувачів – **це лінь взагалі щось змінювати, а тим паче, якщо це ще й потребує фінансування**.

Отже, системи електронного документообігу - це ефективний інструмент у діяльності кожного підприємства. Але перед розгортанням СЕД необхідно виважено оцінити готовність підприємства до впровадження нових інформаційних технологій.

Література:

1. Золотарьова, І.О. Автоматизація документообігу/ І. О. Золотарьова, Р. К. Бутова. — Харків: ХНЕУ, 2008. — С. 37–38.
2. Матвієнко О. Основи організації електронного документообігу: Навчальний посібник / О. Матвієнко, М. Цивін. - К.: Центр учбової літератури, 2008. – 112 с.
3. Тарнавський Ю.А. Системи електронного документообігу: Опорний конспект лекцій / Ю.А. Тарнавський. – К.: ІПК ДСЗУ, 2007. – 37 с.
4. Гречко, А. В. Основи електронного документообігу [Текст] / А. В. Гречко. — К.: Київський національний торговельно-економічний ун-т., 2006. — С. 120–150.

СЕКЦІЯ: ТЕХНІЧНІ НАУКИ**Андрій Кондаков
(Черкаси, Україна)****ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕЛЕКТРОЕРОЗІЙНОЇ ОБРОБКИ МАТЕРІАЛІВ**

Вступ. Застосування інноваційних розробок в технології обробки матеріалів дозволяє розширити використання високоякісних, матеріалів високої твердості в машинобудуванні. Під час їх обробки, стандартні способи виробництва поступово витісняються більш винятковими стратегіями, наприклад, обробка електроерозією, електрохімічна обробка, ультразвукова обробка та лазерна обробка.

Електроерозійна обробка включає в себе комплексне залучення численних фізичних явищ. Електричні іскри між катодом та анодом утворюється велика кількість тепла над невеликою ділянкою деталі [5]. Матеріал деталі видаляється завдяки виникненню розчинення і випаровування, викликане високою температурою при обваленні каналу плазми. Параметри цього процесу, та явищ, які його супроводжують, потребують подальшого дослідження. Розвиток теорії електроерозійної обробки дозволить запропонувати та обґрунтувати нові шляхи підвищення її ефективності. На нашу думку, досягти цього дозволить подальше дослідження умов виникнення залишкових напружень, які виникають у процесі електроерозії.

Мета статті. Метою статті є висвітлення особливостей сучасних технологій електроерозійної обробки та окреслення завдань перспективних досліджень з підвищення її ефективності.

Основна частина. Електроерозійна обробка володіє характерними особливостями в порівнянні з іншими технологіями обробки металів. Під час неї відбувається очищення матеріалу з металевої частини (як правило, затверділих і твердих поверхонь) електричними розрядами між інструментом та робочою частиною в околицях діелектричної рідини. Діелектрична рідина дозволяє змити розчинені частинки (здебільшого як злиті поверхні) з щілин. Ефективна подача цієї рідини надзвичайно важлива задля підтримування процесу промивання на належному рівні. Тільки в такому випадку буде забезпечено високу продуктивність та якість обробки поверхні. Це підтверджується багаторічним досвідом використання технології електроерозійної обробки від стану розробки до стану винятково зручної та вигідної процедури.

В той же час сучасні виробничі підприємства стикаються з труднощами при роботі з поліпшуваними матеріалами, таких як карбіди, кераміки, композити, нержавіючі сталі, суперсплави, термостійкі сталі тощо. Ці матеріали, як правило, використовуються для виготовлення деталей та прес-форм, також у комерційних підприємствах, що працюють у галузі авіації, аеронавтика, ядерній та атомній промисловостях, завдяки їх підвищеної міцності і вагового співвідношення, термостійкості та твердості.

Обробка електроерозією здійснюється за допомогою електричних розрядів, які створюються між інструментом та заготовкою, коли вони занурюються в діелектричну рідину та піддаються напрузі. Згодом прикладена напруга повинна бути достатньою для того, щоб зробити електричне поле для придушення діелектричної жорсткості рідини, яка використовується в даному процесі. Внаслідок цього електричного поля електрони та позитивні іони прискорюються, перетворюючи розрядний канал, який перетворюється на провідний. У той момент, коли виникає зіткнення розряду, створюється зіткнення як з частинками, так і з каналом плазми. Раптове падіння електричного опору минулого каналу дозволяє щільності струму досягти дуже високого значення приросту іонізації, а також створення потужного магнітного поля. Ці удари утворюють невелику частину об'єму металу, що розріджується або навіть випаровується.

Ерозія електричним розрядом включає в себе певні явища, такі як теплопровідність, плавлення, випаровування енергетичного розподілу, іонізація, утворення та колапс газових бульбашок у каналі розряду [6].

На рисунку 1 наведено устрій системи електроерозійної обробки [3].

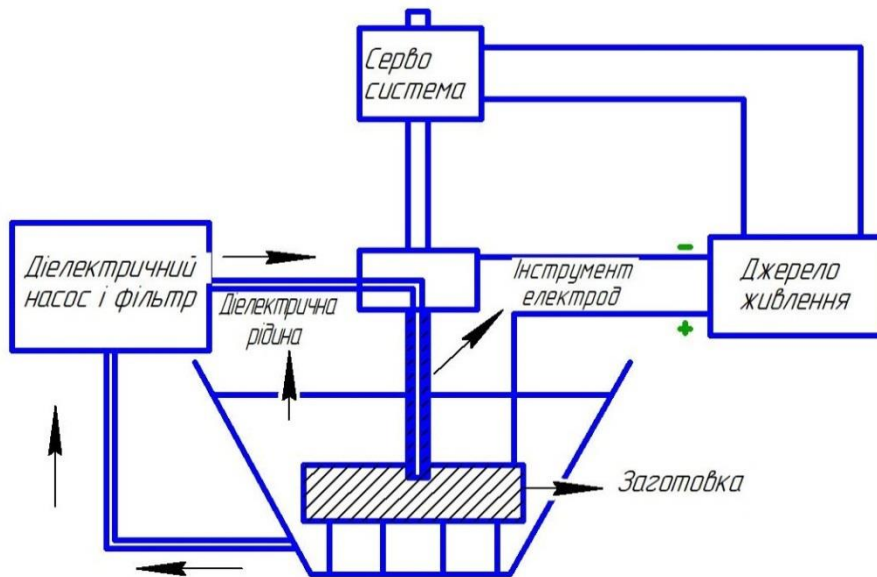

Рисунок 1. Базові елементи системи електроерозійної обробки

Якщо процес обробки розглядати з енергетичної точки зору, то кожний з імпульсів протягом процедури розряду – вихід енергії та вхідного струму розряду разом із тривалістю розряду та напругою для даного інструмента і заготовки, представляє собою кількість енергії для кожного імпульсу, яка використовується в області розриву заряду. Величина сукупної енергії залежить від кількості іскор в кожну секунду та від кількості енергії іскор. Електрична енергія, що подається в цій процедурі, перетворюється на теплову і подається навколо різних частин установки (заготовки, інструментального електрода та діелектричної рідини). Також вона додатково подається на всіх основних етапах (запалення, основний випуск, танення, випаровування та видалення) процесу електроерозії. Частка виробленого тепла, та ефективна енергія для видалення, як зазначають кілька експертів, спирається на такі теплові властивості, як щільність, температура плавлення, теплопровідність, питома теплоємність і межа текучості електрода, відстань між електродами, струмом розряду та вильотом у часі, провідністю діелектрика та промивним тиском.

Сьогодні різноманітні матеріали, які фактично обробляються, при однакових умовах обробки можуть призвести до відмінних механічних властивостей, а згодом менш точних теплових моделей. Частина енергії, яка переноситься на заготовку, є важливим параметром термічного моделювання. Вона, в значній мірі, необхідна для невимушеної доробки та нанесенні на стислий та відмінний фізичний обсяг, який може повністю відобразити властивості оброблюваної деталі. Це слід використовувати для попередження оброблюваності. Запропоновані різні теплові моделі для обробки електророзряду вказують на стохастичний характер, а складність різних випусків дає змогу теоретично вирішувати процедури.

Оброблений шар матеріалу, [2] додатково згадується як білий шар, оскільки його дуже важко протравлювати, через що він під оптичним мікроскопом виглядає білим. Під рекуперативним шаром область, що має вплив на високу температуру, структурована завдяки швидким циклам нагрівання та гасіння протягом всієї електроерозії. Природа матеріалу після електроерозійної обробки, як правило, оцінюється наскільки це відповідає її цілісності, що описується наявністю поверхневих тріщин, шорсткості поверхні та залишків стресу.

Існує два різних режими обробки електророзрядом: занурення та дротова.

Механічна обробка електричним розрядом, що проходить, повторює всю форму та структуру використовуваного інструмента (електрода) та в частині електроерозії, зварюється металевим дротом, щоб мати запрограмований вивід на заготовці [7]. Незалежно від сприятливих обставин, що складають процеси електроерозії, одним з найважливіших перешкод є тривалий час виробництва.

Безконтактна технологія обробки електроерозією - це щоденна диверсифікація за допомогою нових методів. З часу винайдення електроерозії пройшло майже 60 років, але удосконалення та дослідження цього процесу все ще ведуться [4]. Ставиться за мету посилити здатність процесу обробки, визначивши основні фізичні процеси, що беруть участь в процесі. Кількісна теорія механізму видалення матеріалу за допомогою електроерозії на даний час є широко сформульованою.

Більшість сучасних науковців схиляються до думки, що відображення розряду в електроерозійній обробці є по суті тепловою ерозією [1], де відбувається теплопередача. Таким чином, різні оптимізовані термо-математичні моделі зосереджені на порівнянні рівнянь теплопровідності через тверді речовини. Форма кратерів формується, глибина і шорсткість поверхні можуть бути оцінені з цих моделей.

Науковцями Черкаського державного технологічного університету на протязі кількох років проводяться широкомасштабні дослідження в області термічного моделювання для точного прогнозування параметрів механічної обробки, наприклад шорсткості поверхні. Однак поки не існує належної моделі, яка

здатна детально пояснити усю сукупність процесів, які відбуваються під час розряду в процесі обробки електроерозії.

Висновок: В цій статті були висвітлені особливості сучасних технологій електроерозійної обробки. Ця стаття була призначена для огляду сучасних технологій обробки матеріалів для подальших робіт з аналізу залишкових напружень, що виникають у процесі електроерозії.

Література:

1. Харммерд Сінгх, Експериментальне дослідження розподілу енергії в процесі EDM для використання в термічних моделях, Міжнародний журнал тепло- та мас-передавання, 2012 р.
2. Бібліографія Екмексі, залишкові напруги та білий шар при обробці електричним розрядом (EDM), Applied Surface Science, 2007 р.
3. Vüilent екмекс, Теоретичне та експериментальне дослідження залишкових напружень при обробці електричним розрядом, дисертація, подана в аспірантуру природничих і прикладних наук Близького Сходу, 2004 р.
4. Справочник по электрохимическим и электрофизическим методам обработки / Г. Л. Амитан, И. Е. Байеупов, Ю. М. Барон и др.; Под общ. ред.
5. Антосяк В. Г., Могорян Н. В. Электрофизические методы обработки материалов / Под ред. Н. К. Фатеева; Кишиневский политехнический институт им. Лазо — Кишинев: Штиинца, 1987 р. — 145 с.
6. Немилев Е. Ф. Электроэрозионная обработка материалов. — Л.: Машиностроение, 1983.
7. Маталин А.А. Технология механической обработки и проектирование технологических процессов./ А.А. Маталин. М.: Машиностроение, 1970. — 350 с.

Науковий керівник:

доктор технічних наук, професор **В. І. Осипенко.**

Світлана Матвійчук, Анастасія Горчакова
(Мукачево, Україна)

АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТРИКОТАЖУ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ ВЕРХНІХ ТРИКОТАЖНИХ ВИРОБІВ

Сучасна мода – це нескінченний експеримент з кольором, фактурою і фасоном. Як дизайнери, так і споживачі за ними сьогодні все більше звертають увагу на трикотажні швейні вироби. Модний трикотаж в жіночому гардеробі займає значне місце сьогодні не тільки в якості білизни, а і верхнього одягу та аксесуарах.

В'язаних аксесуарів також стає більше. Різні шарфи, в'язані накидки, пончо, шапки з помпонами, сумки, рукавички, манжети, шкарпетки, гаманці, пояси та інші в'язані доповнення до одягу та не тільки (чехли для кружок, меблів) стають все більше популярними (рисунок 1).

Рисунок 1 – Асортимент сучасних трикотажних виробів – аксесуарів

Трикотаж (франц. — *tricotage*, від *tricoter* — в'язати) — це в'язане полотно або готовий виріб, який отримують шляхом переплетення ниток з використанням петель. Його виготовляють як за допомогою в'язальних машин, так і вручну [1].

Модний трикотаж в жіночому гардеробі займає значне місце. Характерною особливістю є застосування трикотажних речей якості верхнього одягу (частіш без підкладки). В повсякденному житті вони стають незамінними базовими елементами гардероба, в тому числі і ділового, про що свідчить поява численних костюмів з трикотажу. Мода в трикотажних виробах не схильна до таких частих змін, як в одязі взагалі. Вона стабільніша і разом з тим гнучкіша. У одязі має важливе значення силует, форма, лінії (як конструктивні, так і декоративні), а в трикотажі вони не є головними чинниками. Авторами досліджується проблематика відмінностей проектування жіночого верхнього одягу з трикотажу у порівнянні з одягу з тканин.

У трикотажі неможливо отримати такого різноманіття форм, як у виробах з тканин, оскільки через специфічні властивості трикотажу (більша, порівняно з тканинами, рихлість, пластичність, товщина та ін.) неможливо досягти чітких силуетних і конструктивних ліній, які складають основу форми. Крім того, через значну розтяжність, здатність розпускатися і складність обробки країв, у трикотажних виробах не рекомендується використовувати численні деталі і шви [2].

Особливості композиційного вирішення трикотажного одягу пов'язані з властивостями трикотажних полотен і специфікою трикотажного виробництва. Модель і полотно, з якого її виготовляють, створюються практично одночасно: залежно від призначення виробу вибирається сировина, задаються малюнок переплетення, фактура, товщина і щільність полотна та інші параметри структури, що визначають художньо-композиційне вирішення майбутнього виробу.

Останнє віяння моди — екстремальне поєднання текстури і пишної, масивної товстої пряжі, використання складних в'язаних узорів у вигляді ромбів, кіс, смуг, представляють собою вироби великого розміру, що складаються з величезних петель, що додає якусь грубу простувату привабливість і відчуття ручної роботи (рисунок 2).

Рисунок 2 – Трикотажні вироби, що імітують ручну вязку та екстремальне поєднання текстур

При створенні художньо-композиційного вирішення трикотажного виробу найбільше значення має структура полотна. Від зовнішнього вигляду і властивостей ниток, будови петлі, характеру переплетення, щільності полотна, його обробки залежать не тільки важливі для формоутворення властивості — розтяжність, пружність, здатність драпіруватись, але і особливості зорового сприйняття форми. Рихлі, начісні або петлясті поверхні підсилюють ефект об'ємності, на вигляд збільшують масу (рисунок); гладкі — зменшують відчуття маси (рисунок 3- а,б). Унікальною особливістю трикотажу також є можливість створення ажурних переплетень, що створює ефект легкості та ніжності в образі (рисунок 3-в).

Таким чином, у полотнах одного сировинного складу положення нитки в петлі обумовлює збільшення або зменшення блиску, поглиблення кольору, чіткіше виявлення рельєфного малюнка, що впливає на сприйняття форми виробу.

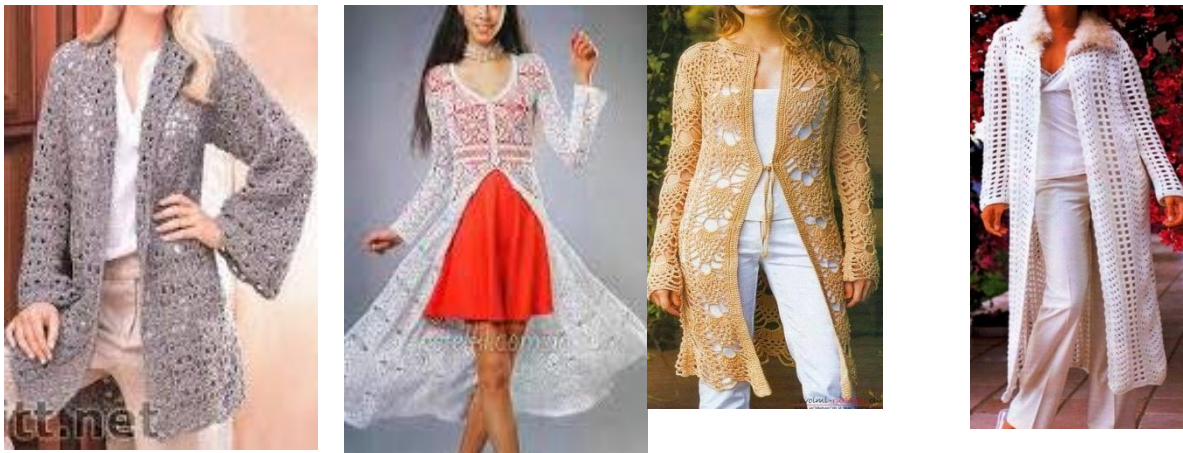
При створенні композиції трикотажного одягу важливими є також орнаментация і колорит трикотажу, від яких залежить масштабність виробу. Так, крупний, контрастний, динамічний візерунок збільшує масу форми, а спокійний, м'який або дрібний, навпаки зменшує її (рисунок 3).

а – ефект об'ємності, ручної в'язки та збільшення маси

б – ефект зменшення маси, сплюснення фігури та надання стриманості образу

в – ефект легкості, повітряності в образі

Рисунок 3 – Вплив структури трикотажного полотна на художньо-композиційне вирішення верхнього жіночого одягу

Найважливішим чинником, що визначає пластику трикотажних виробів, є пластичні властивості трикотажних полотен, які використовують для створення моделей. Якщо трикотажне полотно добре утримує форму, то пластику виражатимуть прямі, жорсткі, ламані лінії. Якщо ж модель створена з полотен, що володіють м'якою пластикою, то виріб буде характеризуватися криволінійними, плавними лініями (рисунок 4). На рисунку 4 представлено, як великий об'єм форми повністю нівелюється використанням м'яких трикотажних полотен.

а – формостійкий трикотаж

б – пластичний трикотаж

Рисунок 4 – Вплив формостійкості та пластичності трикотажу на характер форми трикотажного одягу

Таким чином, при роботі над художнім вирішенням трикотажного одягу необхідно майстерно володіти всіма засобами гармонізації композиції і вмінні грамотно їх застосовувати, враховуючи при цьому властивості трикотажних полотен.

Характер форми трикотажного одягу в цілому і його деталей є його найважливішою властивістю, з якої, власне і починається проектування.

При виробництві трикотажного одягу разом з традиційними способами формоутворення використовують і оригінальні, обумовлені властивостями пряжі, переплетенням та ін (рисунок 5).

Наприклад, чіткий перегин складки або деталі по лінії борта можна забезпечити виключенням голки з роботи при в'язанні на плоскофангових машинах. Цей прийом дозволяє добитися своєрідного ефекту, що полягає в тому, що по всій довжині непрацюючої голки трикотажне полотно ніби переламується. Точного перегину упоперек деталі можна досягнути пров'язуванням по лінії перегину одного петельного ряду меншої щільності або в'язання ниткою меншої товщини. Чергування лицьової і виворітної в'язки вздовж або поперек полотна створює враження подовжніх або поперечних трубчастих складок [2].

При виробництві суцільнов'язаних трикотажних виробів задану форму деталі отримують шляхом зміни числа петельних стовпчиків на деякій відстані від краю деталі або шляхом вив'язування неповних петельних рядів [2].

Формоутворення з використанням фізико-механічних властивостей трикотажних полотен застосовують при виготовленні трикотажних виробів, отриманих регулярним і напіврегулярним способами. Наприклад, в результаті чергування переплетень з повною і неповною резинкою добиваються стійкого прилягання (або зменшення) деталі на заданій ділянці. Петельний крок пресових, ажурних і подібних до них переплетень, зміна їх щільності дозволяють добитись ефекту розширення.

Рисунок 5 – Формоутворення трикотажних виробів за рахунок зміни властивостей трикотажних полотен на різних ділянках виробу та полотна

Більшість композиційних рішень трикотажних виробів виконують за принципом збагачення форми без порушення основних ліній (швів).

Формоутворення також можливе за рахунок зміни довжини нитки в петлях, їх товщини або введення еластичних ниток. Створення художньо-виразної форми – головне завдання художнього проектування

одягу із трикотажу. Характер форми, як об'ємно-просторової структури, знаходиться в прямій залежності від ступеня її об'ємності. Таким чином, при розробці конструктивно-декоративного рішення трикотажного одягу необхідно майстерно володіти всіма засобами гармонізації композиції, враховуючи при цьому властивості трикотажних полотен.

Авторами розглянуто та обґрунтовано в статті можливість застосування властивостей трикотажних полотен при створенні одягу.

Література:

1. Дуляницька Л.П. Виявлення та класифікація інновацій з історії виникнення та розвитку трикотажу / Л.П. Дуляницька. // Вісник Харківської державної академії дизайну та мистецтв. – 2015. – №4. – С. 169–180.
2. Горчакова А., Матвійчук С.С. Проектування нових форм одягу з трикотажних полотен / А. Горчакова, С.С. Матвійчук // Сучасні тенденції розвитку науки і освіти в умовах поглиблення євро інтеграційних процесів: зб. тез доповідей. Всеукраїнської науково-практичної конференції. – 17-18 травня 2017. – №33. – С. 370 – 371.
3. Конструювання виробів з різних матеріалів: методичні вказівки до виконання самостійної роботи для студентів усіх курсів спеціальності «Моделювання та конструювання промислових виробів» денної форми навчання [уклад. В.В. Панасюк.] – Луцьк: Луцький НТУ, 2016. – 70 с.

СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

**Алла Давидюк
(Київ, Україна)**

РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Інтернет створює унікальну можливість для тих, хто вивчає іноземну мову, дає можливість користуватися автентичними текстами, слухати і спілкуватися з носіями мови, тобто він створює природне середовище. Інтернет, крім усього іншого, мотивує учнів на вивчення іноземної мови, він дає їм доступ до величезної кількості інформації по будь-якій темі двадцять чотири години на добу. Крім того, Глобальна Мережа надає унікальну можливість для спілкування іноземною мовою. Здатність читати, писати, спілкуватися, досліджувати і публікувати написане - це форми грамотності, які необхідні в наш час. Використовуючи іноземну мову і сучасні комп'ютерні технології на уроках, вчитель допомагає учням удосконалювати знання, вміння і навички, необхідні молодим людям для навчальних і професійних цілей.

Всесвітня павутина забезпечує викладачів і учнів величезною кількістю цікавих сайтів що пропонують інноваційні плани уроків, квести, граматичні та лексичні вправи і тести, тексти і завдання для читання та аудіювання для тих, хто вивчає іноземну мову. Пошук в Мережі - прекрасна можливість для тренування навичок читання автентичних текстів. Тут ви можете знайти завдання з письма для всіх рівнів вивчення мови: від заповнення простої реєстраційної форми або написання вітальної листівки до великих проектів, де в якості кінцевого продукту виступає сайт, створений самими учнями. Інтернет дозволяє вдихнути нове життя в традиційний урок іноземної мови і зробити процес пізнання більш захоплюючим і живим. Учні краще сприймають і засвоюють нову інформацію за допомогою наочних демонстрацій, у них з'являється інтерес до автентичних матеріалів, яких багато в мережі Інтернет, так як діти розуміють реальність запропонованих їм завдань.

Навчальні можливості використання Інтернет - ресурсів величезні.

По-перше, володіння невичерпними інформаційними можливостями. Глобальна мережа створює умови для отримання будь-якої необхідної учням і вчителям інформації, починаючи від вимог до рівня володіння іноземною мовою випускниками шкіл і закінчуючи деталями реалій країни мову якої вивчають. Учні можуть отримати будь-який країнознавчий матеріал, познайомитися з публікаціями в пресі, дізнатися про життя молоді, отримати необхідну літературу і багато іншого. Їм доступна інформація по будь-якій проблемі, над якою вони працюють в даний момент, в тому числі в рамках підготовки того чи іншого проекту, які зараз практикуються в школах.

По-друге, Інтернет є найдосконалішим і швидким засобом обміну інформацією і кореспонденцією - через електронну пошту, яка донесе повідомлення в будь-яку точку планети за лічені секунди; через встановлення прямого діалогу з адресатом або шляхом колективного обговорення питань в так званих «чатах».

По-третє, Інтернет створює умови для колективної роботи студентів. Учні можуть брати участь у вікторинах, конкурсах, олімпіадах, відеоконференціях, вже згаданих обговореннях («чатах») і багатьох інших спільних заходах, що проводяться по мережі. Вони можуть спільно з однолітками з однієї або декількох країн брати участь в розробці тих чи інших проектів або вивчати і обговорювати деякі теми спільно з учнями інших навчальних закладів. Такий вид спільної роботи дуже корисний для учнів. Вони розширюють свій словниковий запас, беруть участь в «живому діалозі» і можуть порівняти свої знання в іноземній мові з іншими учнями.

По-четверте, Інтернет надає можливість отримати необхідні тренувальні матеріали з іноземної мови та роз'яснення щодо зроблених помилок, а також оцінити свій рівень володіння іноземною мовою через виконання найрізноманітніших тестів - лексичних, граматичних і багатьох інших. В тому числі, учні можуть пройти тестування за програмою стандартного іспиту з англійської мови для іноземців TOEFL.

По-п'яте, Інтернет є одним з актуальних засобів розвитку творчих здібностей учнів. На безкоштовних сайтах учні можуть розмістити свої самостійно виконані роботи - доповіді, повідомлення, есе та ін., які будуть предметом публічного обговорення та можуть отримати відгуки з різних країн світу.

По-шосте, Інтернет є хорошим стимулом для оволодіння іноземною мовою в цілому і сприяє набуттю учнями навичок комунікабельності, умінь уявити («подати») себе і вести діалог за нормами міжнародного етикету. Цьому сприяють численні, привабливі за своїм оформленням, матеріали англійською мовою, пропозиції щодо участі в різноманітних міжнародних програмах і продовження навчання за кордоном; можливості прямого спілкування з носієм мови та інші цікаві перспективи, які відкривають іноземну мову в сучасному світі, в сьогоденні і майбутньому учнів.

Інтернет дає можливість:

- Формувати навички та вміння читання, використовуючи матеріали мережі різного рівня складності;
- Удосконалювати вміння аудіювання на основі автентичних звукових текстів Інтернету;
- Удосконалювати вміння монологічного і діалогічного висловлювання на основі обговорення матеріалів мережі;
- Удосконалювати вміння писемного мовлення;
- Поповнювати словниковий запас;

- Формувати стійку мотивацію іншомовної діяльності на основі матеріалів Інтернету.

Перевага впровадження Інтернет-технологій в процес навчання іноземної мови зараз вже не викликає сумнівів і не вимагає додаткових доказів.

За останнє десятиліття було написано чимало робіт, в яких дослідники розкривали позитивний вплив різних форм синхронної і асинхронної Інтернет-комунікації - електронної пошти, чату, форумів, веб-конференцій тощо - на формування іншомовної комунікативної компетенції учнів. Безпосередньо ресурси мережі Інтернет є безцінною і неосяжною базою для створення інформаційно-предметного середовища, освіти та самоосвіти людей, задоволення їх професійних і особистих інтересів і потреб.

Однак сама лише наявність доступу до Інтернет-ресурсів не є гарантом швидкого і якісної мовної освіти. У науковій літературі існує чимало описів того, як невірна, або, точніше сказати, методично неграмотно побудована робота учнів з Інтернет-ресурсами сприяла формуванню у них не тільки неправдивих стереотипів і узагальнень про культуру країни мови, що вивчається, але навіть расизму і ксенофобії. Саме тому на сучасному етапі вивчення іноземних мов, коли використовують новітні Інтернет-технології, виникає гостра необхідність в розробці нових методик вивчення іноземної мови на основі навчальних Інтернет-ресурсів та соціальних сервісів Веб 2.0, спрямованих на комплексне формування та розвиток.

Найбільш широко вживаним в навчально-методичній літературі є термін Інтернет-технології. Під ним в методиці вивчення іноземних мов слід розуміти сукупність форм, методів, способів, прийомів навчання іноземної мови з використанням ресурсів мережі Інтернет і соціальних сервісів. Іншими словами, Інтернет-технології - використання мережі Інтернет у вивченні іноземної мови.

Інформаційні ресурси мережі Інтернет містять текстовий, аудіо- та візуальний матеріал з різної тематики на різних мовах. Однак для того, щоб учні не загубилися в достатку інформації різного змісту і різної якості, а найбільш продуктивно використовували її для задоволення освітніх і професійних інтересів і потреб, з'явилася необхідність в розробці спеціальних навчальних Інтернет-ресурсів, спрямованих на навчання учнів працювати з ресурсами мережі Інтернет.

Все більше вчителів активно користуються можливостями Web 2.0, хоча багато хто з них починав свою професійну діяльність до появи інформаційних технологій і умовно називаються "digital immigrants", на відміну від своїх учнів - "digital natives", народжених в епоху інформатизації життєдіяльності людини.

Інформаційно-педагогічні технології на базі Web 2.0 - це інтегровані в процес навчання іноземних мов інтернет-додатки (програми в мережі), що забезпечують соціалізацію, групування, взаємодію, поєднання ресурсів і творчість дітей.

Запропоноване визначення означає, що інформаційно-педагогічні технології на базі Web 2.0 в освітньому курсі іноземної мови забезпечують в навчальному процесі соціалізацію - спілкування учнів у всесвітній мережі через державні та культурні кордони, групування - вступ в існуючі мережеві спільноти або утворення власних віртуальних спільнот учнів в навчальних цілях, взаємодію - створення учнями спільних продуктів діяльності в режимі реального часу, поєднання ресурсів - накопичення спільних інформаційних матеріалів в мережі для загального користування або обміну в навчальному та виховному процесі, творчість - спільна участь у творчих проектах, віртуальних виставках і презентаціях відповідно до навчально-виховних завдань.

Таким чином, сміливо можна сказати, що Інтернет - ресурси, мають величезний потенціал і можуть бути дуже корисними у вивченні іноземних мов. Існує безліч навчальних програм і сайтів якими ми можемо скористатися, і більшість навчальних програм - безкоштовні.

Сучасні педагогічні технології такі, як навчання у співпраці, проектна методика, використання нових інформаційних технологій та Інтернет - ресурсів допомагають нам реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні, забезпечують індивідуалізацію і диференціацію навчання з урахуванням здібностей учнів, їх вподобань, а також підвищують мотивацію вивчення іноземної мови. Уроки в комп'ютерному класі із застосуванням «мультимедіа» відрізняються різноманітністю, підвищеним інтересом студентів до вивчення іноземної мови, ефективністю. Кожен студент, навіть найслабший, проявляє свої вміння, азарт змагання змушує його домагатися кращих результатів. При роботі з комп'ютерними технологіями змінюється і роль педагога, основне завдання якого - підтримувати і направляти розвиток особистості учнів, їх творчий пошук. Відносини з учнями будуються на принципах співробітництва і спільної творчості.

Можливості використання Інтернет - ресурсів дуже різноманітні. Це і листування з жителями країн мов за допомогою електронної пошти, і участь в міжнародних Інтернет-конференціях, семінарах та інших мережевих проектах подібного роду, і створення та розміщення в мережі сайтів і презентацій, які можуть створюватися спільно викладачі і учні. Крім того, можливий обмін презентаціями між студентами і викладачами з різних країн.

Доступ до інформаційної мережі Інтернет стимулює прагнення до вільного володіння іноземною мовою. Інтернет як засіб отримання інформації є особливо актуальним для самостійної роботи студентів у позаурочній час, оскільки витратити на це аудиторні заняття навряд чи доцільно. У студентів при роботі в мережі Інтернет формуються вміння самостійно здобувати знання, навички роботи з великими обсягами інформації, навички аналізу інформації, вміння бачити і вирішувати виникаючі проблеми, тому застосування Інтернет - технологій на заняттях з іноземної мови є ефективним фактором для розвитку мотивації учнів.

Література:

1. Шукин А.Н. Современные интенсивные методы и технологии обучения иностранным языкам, 2010
2. Иностранные языки в школе, 5 номер, 2013.
3. Сысоев П.В., Евстигнеев М.Н. - Методика обучения иностранному языку с использованием мультимедийно – коммуникационных Интернет - технологий.
4. Колкова М.К. Методика обучения иностранным языкам в средней школе, 2012
5. Семенов В.Д., Борисов А.Н., Никулин А.В. Профессиональная эффективность учителя иностранных языков в условиях внедрения в ФГОС, 2012

Ганна Декусар
(Дніпро, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ

***Анотація.** В статті надана узагальнена характеристика актуальних проблем впровадження інноваційних методів викладання іноземної мови у національних ВНЗ. Особлива увага акцентована на проблемах, зумовлених суб'єктною складовою інноваційних методів.*

***Ключові слова:** інноваційні технології навчання, інноваційні методи навчання, проблеми викладання іноземної мови.*

Постановка проблеми. Пріоритетними напрямками розвитку вищої освіти в Україні в контексті інтеграції вітчизняної освітньої галузі до європейського та світового простору є постійне підвищення якості освіти, модернізація змісту та форм організації навчально-виховного процесу, впровадження в нього освітніх інновацій, створення умов для підготовки фахівця, придатного «для ефективного виконання завдань інноваційного характеру відповідного рівня професійної діяльності» [1].

Досягнення поставлених стратегічних цілей значною мірою забезпечується запровадженням в навчальний процес інноваційних методів навчання як одного з найважливіших компонентів навчального процесу. За влучним висловом В. Морозова, «навчання прогресує настільки, наскільки дозволяють йому рухатись уперед застосовані методи» [7].

Впровадження у процес навчання інноваційних методів, зокрема у викладанні іноземної мови, зумовлює значну кількість проблемних питань, що потребують наукового дослідження та практичного вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що питання впровадження інноваційних підходів у вищій школі активно досліджуються закордонними та вітчизняними вченими: В. Андрущенко, М. Артюшиною, Ю. Бистровою, І. Дичківською, В. Кременем, А. Кузьмінським, В. Луговим, В. Морозовим, Г. Романовою, П. Саухом, Т. Туркот, О. Фатхутдіновою, Д. Чернілевським та іншими. Інноваційні зміни у вивченні та викладанні іноземної мови студентам вищих навчальних закладів розглядаються у працях українських науковців А. Біліченко, Л. Вікторової, Г. Корсуна, Ю. Полікарпової, О. Пономарьової, Ю. Руднік, Л. Шевчук та інших. Окремі аспекти застосування інноваційних методів навчання іноземним мовам досліджувались А. Біліченко (особливості використання окремих інноваційних методів навчання при вивченні іноземної мови), А. Верзіною (можливості використання інноваційних методів оволодіння іноземною мовою для спеціальних цілей), О. Заболотною (особливості впровадження інноваційних технологій викладання іноземних мов в умовах інтернаціоналізації освітнього простору), Г. Корсуном (можливості підвищення якості викладання англійської мови, спираючись на досвід країн Європейського Союзу) та іншими.

Майже в усіх наукових публікаціях вітчизняних авторів, присвячених результатам теоретичних досліджень та досвіду впровадження інноваційних методів навчання іноземним мовам, вказується на проблеми, що виникають при поєднанні міжнародного досвіду викладання іноземних мов і практикою організації мовної освіти в Україні. Проте і на сьогодні проблемні питання запровадження інноваційних методів викладання іноземних мов у вищих навчальних закладах залишаються недостатньо дослідженими.

Мета статті – дати узагальнену характеристику актуальних проблем впровадження інноваційних методів викладання іноземної мови у національних ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Переважна частина дослідників вбачає інноваційні зміни в навчальному процесі вищої школи насамперед у таких площинах як особистісно-діяльнісна, інформаційно-комунікаційна і комунікативно-діяльнісна.

До середини 90-х років минулого століття особистісно-діяльнісний підхід до викладання у ВНЗ, в тому числі іноземних мов, розглядався переважно як суб'єктно-орієнтоване управління викладачем навчальної діяльності студента при вирішенні ним спеціально підібраних педагогом навчальних завдань, спрямованих на розвиток студента як особистості. В останні десятиліття особистісно-діяльнісний підхід став розглядатись і з позицій студента, адже специфіка навчальної діяльності полягає в спрямуванні на розвиток і саморозвиток суб'єкта цієї діяльності.

Комунікативний підхід до викладання іноземних мов, який формувався в Україні з 70-років минулого століття, спочатку також орієнтував педагогів та студентів на певні завдання чи види діяльності, зосереджуючи увагу на методах викладання, що насамперед забезпечувало комунікативну компетентність студентів. Це змістило акцент і в компонентах структури навчання іноземним мовам – з граматичних структур на комунікативні функції, а в подальшому – на визначення комунікаційних потреб та видів навчальної діяльності для забезпечення цього підходу. Набули значно ширшого впровадження і застосування методи рольових і ділових ігор, «круглих столів», «навчальних портфелів», методи проектної діяльності, кооперативної роботи в групах тощо.

З розвитком інформаційних засобів і технологій, особливо на базі Інтернету (Wiki, Web-Quests, підкасти, електронні дошки, мережеві журнали (блоги), TED відео-конференції, спеціальні мобільні додатки тощо) особливу увагу науковців і практиків привернули нові можливості застосування інформаційно-комунікаційного підходу у викладанні іноземних мов. Як зазначає О. Заболотна, «зважаючи на доступність синхронної і асинхронної інтеракції з особами і групами з усього світу, в учителів відпадає потреба стимулювати «вигадані» види діяльності (рольові ігри, ділові ігри, імітації тощо). Натомість, їхня основна роль полягає в організації реального спілкування. Інформаційні технології приносять в аудиторію учасників комунікації, чи правильніше буде сказати, розширюють навчальну аудиторію до розмірів світу» [4].

Однак, попри гостру потребу студентів у якійсній освіті, ініціативу і вагомий зусилля фахівців у її інноватизації та значне розширення можливостей для цього, запровадження інноваційних методів викладання іноземної мови у національних ВНЗ уповільнюється низкою проблем, що носять об'єктивний і суб'єктивний характер.

Спробуємо окреслити головні з них.

Насамперед, це проблема розбіжностей в тлумаченні дослідниками самого терміну «інноваційні методи навчання». Одні вчені вважають, що інноваційними можна назвати лише методи, що кардинально змінюють способи реалізації навчального процесу, інші під інноваційними розуміють і незначні нововведення в методах навчання, що на практиці проявляється у реалізації суб'єктивної складової застосовуваних методів.

Саме у суб'єктивній складовій методу як способу практичного засвоєння (пізнання) дійсності, що зумовлена особистісними рисами та індивідуально-психологічними особливостями педагога і студентів, рівнем майстерності викладача, конкретними організаційними, матеріально-технічними та іншими обставинами, лежать витоки важливої низки проблем. На необхідність врахування цих аспектів в застосуванні тих чи інших методів навчання, в тому числі інноваційних, вказують Л.П. Борисенко, І.М. Дичківська, А.І. Пригожин, Н.Є. Мойсеюк, І.П. Підласий, [2, 3, 5, 6] та інші. Врахування цієї обставини важливе в усіх аспектах впровадження і використання інноваційних методів – починаючи від віднесення того чи іншого методу до інноваційного, прийняття рішення щодо його застосування, закінчуючи оцінкою його ефективності. Те, що нове для одного викладача, може бути не новим для іншого [4]. О.І. Пригожин, акцентуючи увагу на суб'єктивній складовій інноваційних методів навчання, справедливо вказує на можливість виникнення „антиінноваційних бар'єрів": „Це у нас вже є / було"; „Це у нас не вийде"; „Це не вирішує головних проблем"; „Це вимагає доопрацювання"; „Тут не все рівноцінне / раціональне / ефективно"; „Є й інші пропозиції" [5].

Такі установки є характерними, насамперед, для викладачів. Проте, і переважна більшість студентів національних ВНЗ не готові до сприйняття інновацій. Так, результати опитування викладачів та студентів КНЕУ щодо їхньої готовності до застосування інноваційних технологій навчання показали, що 87% викладачів і 77% студентів відчують високу потребу у застосуванні таких технологій в навчальному процесі. При цьому, за результатами самооцінки респондентів, майже половина з опитованих (46% викладачів і 52% студентів) мають обережне та негативне ставлення до інновацій і лише 27% викладачів та і 15% студентів мають високу готовність до навчання в умовах інноваційних навчальних технологій [2, с. 82]. На наш погляд, така ситуація є характерною для переважної частини національних ВНЗ.

Отже, можна припустити, що висока потреба учасників процесу навчання у вищій школі у використанні інноваційних технологій зумовлена, в основному, їхнім розумінням вимог часу, проте недостатній рівень їхньої готовності до інновацій може стати суттєвою перешкодою на шляху оптимізації обох взаємопов'язаних складових процесу навчання – викладання і навчання.

Зазначимо лише два, на наш погляд, найважливіші аспекти цієї проблеми – недостатню психологічну підготовленість викладачів і студентів до відповідних змін їхніх ролей та відсутність ґрунтовної методичної, інформаційної, технічної підготовки головних учасників навчального процесу до використання інноваційних методів навчання. Наприклад, набуття студентами автономії в процесі навчання, як цього вимагає застосування інноваційних методів, передбачає наявність таких важливих умов: перехід контролю над процесом навчання від викладача до студента; створення партнерських стосунків зі студентами, що будуються на основі дискусійного обговорення питань, пов'язаних з навчанням; здійснення самоспостереження, самоконтролю і рефлексії з боку викладача щодо стратегій викладання і способу взаємодії зі студентами [8]. При цьому головна роль викладача в процесі розвитку автономії студентів має полягати у виконанні ним функцій фасілітатора, консультанта – допомога студентам на всіх етапах навчальної діяльності, створення сприятливої атмосфери, підтримка мотивації

до навчання, сприяння формуванню рефлексивних умінь студентів та розвитку їх потенційних можливостей, надання порад щодо подолання труднощів; спрямовування зусиль студентів на вибір ефективних дій та шляхів вирішення поставлених завдань тощо.

Викладачі і студенти в процесі навчання іноземній мові, з одного боку, відчувають потребу у посиленні активізації діяльності студента, інтерактивності навчання, суттєвої зміни ролей викладача і студента, з іншого боку – потребу у відповідній підготовці до виконання нових ролей, нової навчальної поведінки, користування сучасними інструментами здобуття інформації, знань, формування вмінь та навичок. Поінформованість широкого загалу студентів і викладачів про можливості інноваційних методів для вивчення іноземних мов ще не гарантує високої ефективності їх застосування кожним окремим учасником навчального процесу. Тому нагальною потребою для запровадження цих методів є відповідна методична, технічна, психологічна підготовка усіх, та насамперед, головних учасників навчального процесу, до їх використання.

Намагання вирішити вказані проблеми вже реалізується в практиці ВНЗ, зокрема – у створенні спеціальних навчально-методичних центрів інноваційних методик (наприклад, у Національному університеті «Києво-Могилянська академія»), написанні та виданні навчально-методичних матеріалів як для викладачів, так і для студентів (наприклад, із самоуправління та самоменеджменту навчання – групою вчених Донецького державного університету Ю.М. Комар, О.С. Поважний, С.Ю. Комар, В.В. Дороф'єнко). Проте такі заходи в національних ВНЗ, на жаль, ще не набули масового характеру.

Зазначимо, що значна частина проблем, які уповільнюють впровадження інноваційних методів викладання іноземної мови в національних ВНЗ, викликана загальносистемними факторами вищої школи (невідповідність рівня оплати праці викладачів рівню інтенсивності праці та інтелектуального напруження, відсутність адекватної матеріально-технічної бази тощо), частина лежить в загально-педагогічній площині (як наприклад, наявність у сучасних студентів фрагментарного (кліпового) мислення, зниження мотивації до самостійного навчання), інша частина – в методичній (співвідношенні традиційних і інноваційних методів викладання, сумісність елементів різних технологій тощо). Так, нераціональне поєднання викладачем традиційних і інноваційних методів викладання може невиправдано змістити акценти у процесі викладання іноземної мови на комунікативні функції, погіршуючи писемне мовлення студентів.

Розгляд актуальних проблем впровадження інноваційних методів викладання іноземної мови у ВНЗ, безперечно, не обмежується рамками даної статті і є предметом наступних наукових досліджень.

Однак, на наше глибоке переконання, для прискорення запровадження інноваційних методів у викладанні іноземної мови необхідні позитивні зміни в структурних компонентах інноваційної діяльності (мотиваційному, креативному, технологічному, рефлексивному) насамперед викладача і студента.

Висновки. Переважна більшість проблем, пов'язаних із впровадженням інноваційних методів у викладанні іноземної мови у ВНЗ, носить загальний характер. Проте, наявна і ціла низка специфічних проблем. Перспективи подальших досліджень в цьому напрямку та практичного вирішення проблем вбачаємо насамперед в детальному аналізі зарубіжного досвіду, створенні спеціальних інноваційно-освітніх центрів для викладачів, інтеграції учбової програми, яка забезпечить тісний зв'язок іноземної мови з іншими навчальними предметами, пошуку інноваційних підходів до мотивації студентів, створенні адекватної матеріально-технічної бази, нормативному врегулюванні використання електронних навчально-методичних ресурсів в освітньому цифровому просторі.

Література:

1. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року №1556 – VII //Відомості Верховної Ради України, від 19.09.2014р. /№37-38/.
2. Борисенко Л.П. Оптимальне співвідношення інноваційних та традиційних технологій навчання в процесі психолого-педагогічної підготовки викладачів економіки. Наук. праці КНЕУ. Випуск 99. Том 112, 2009. – С.79-83.
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посібник. – К.: Академвидав., 2004. – 233 с.
4. Заболотна О. Інноваційні технології викладання іноземних мов в умовах інтернаціоналізації освітнього простору: Порівняльно-педагогічні студії, 2014. – №4. – С. 117-122.
5. Пригожин А. И. Нововведения: стимулы и препятствия (социальные проблемы инноватики) / А. И. Пригожин. – М.: Изд-во полит. литер., 1989. – 271 с.
6. Мойсеюк Н. Е., Гидласый И. П. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учебное пособие для студ. пед. вузов / Под ред. Е.С. Полат. – М.: Академия, 2001. – 271 с.
7. Морозов В. Філософія впровадження інновацій у педагогічний процес // Вісник Інституту розвитку дитини. Сер.: Філософія, педагогіка, психологія, 2014. – Вип. 33. – С. 37-43.
8. *Autonomy and independence in language learning* / ed. Phil Benson, Peter Voller. – London Longman, 1997. – 270 p.
9. Jacobs G., Farrell Th. *Paradigm shift: Understanding and implementing change in second language education* / George Jacobs and Thomas Farrel //TESL-EJ. –2001. –№5(1).
10. Richards J. *Communicative Language Teaching Today*/ Jack C.Richards. –NY: Cambridge University Press, 2006.– 47 p.

ЖАНРОВА МОДЕЛЬ СТРАШНОЇ КАЗКИ

Детермінантом структурної і поетикальної організації твору його фундаментально-змістовим засобом є художній світ – це універсальна, гармонійна, завершена в своїй побудові, віртуальна літературна образна система з власними законами, логікою, символами, духовно-естетичними ідеалами, що є своєрідним освоєнням світу [7]. Художній світ визначає особливості художнього хронотопу, домінує в організації сюжетного, формуванні системи образів тощо [5].

Художній світ страшної казки має свої особливості. Для неї характерне поєднання рис традиційної казки й десакаралізованого етіологічного міфу, що відображає специфіку дитячого сприйняття, схожого на міфологічне. За К. Юнгом, джерела будь-якого мистецького явища варто шукати в позасвідомій міфології, образи якої є загальним надбанням людства, а художній твір набуває значення «символізму, незбагненого для сучасної людини, бо його витoki приховані в оповитій маревом давнині» [9, с. 209].

Найпоширенішою формою дитячої міфології є дитячі страшилки – універсальні зразки дитячої субкультури, утаємничений дитячий жанр, що з різними змінами й інтерпретаціями передається від покоління до покоління й стає засобом світовідкриття й допомагає в боротьбі зі страхом.

Страх – внутрішній стан, спричинений загрозою реального чи уявного лиха. На думку О. Гречиної [1] і М. Осориної [6], «у страшилці зливаються традиції чарівної казки з актуальними проблемами реального життя людини, що виявляється у строгій структурі історій, водночас у послідовному й детальному опису реалій навколишнього світу з метою створення максимально правдоподібного художнього простору й представлення подій у найбільш моторошному вигляді.

Для страшилок характерне наділення звичайних предметів незвичайними властивостями, що також запозичене із казок. Зазвичай під час першого знайомства з героєм виокремлені зовнішні атрибути джерела страху – предмета чи істоти: колір, форма, акцентовано їхні відмінності від звичайних відповідників. Порушуючи заборону, герой страшної казки стирає грань між реальним і фантастичним і протистоїть джерелу жаху.

Простежено безпосередню спорідненість страшної казки і з готичним романом (чорним романом, літературою жахів, «шаленим текстом», френетиком), для якого розроблення мотивів і тем, пов'язаних з містичними надприродними явищами. З оперттям на дослідження Т. Красавченко, вважаємо, що готична література «виводить на поверхню глибинні темні страхи й бажання людини, вражає несподіваними, нетривіальними поворотами сюжету, зображенням жахів й чудес, хиткістю меж між життям і смертю, реальним і фантастичним» [3, с. 185]. Готичні елементи також сягають корінням найдавніших пластів усних жанрів (казка, міф). Значущим складником готичної поетики є її спорідненість із міфом, конструювання картини світу за міфологічним типом, визначеною стійкою моделлю. Міф становить певний різновид свідомості й розуміння дійсності, що об'єктивується в характерному способі організації картини світу, ідеології, тематиці й образності. У готичі міф набуває особливої форми свідомості, у якому пізнання й осягнення фактів заміщуються вигадками, символами, легендами і вірою в них. Тяжіння до міфу увиразнюється в прагненні передати стихійність, всеосяжність і колективність світосприйняття.

До архетипних атрибутів готичного жанру належать: а) триєдина формула психологізованого сюжету: таємничість, напруга очікування, жах); б) образ активного лиходія і його пасивних жертв; в) локус несамомотивності та ін. [4].

До найяскравіших взірців літературної готики належать «Замок Отранто» Х. Волпола (1764), «Монах» М. Г. Льюїса (1796), «Франкенштейн» М. Шеллі (1818) та ін. Ключовими компонентами вибудовування художнього світу в літературі жахів і таємниць є поняттєві категорії «фантастичного», «містичного» та «таємничого». Фантастичне пов'язане з вірою в надприродне, ірраціональним сприйняттям дійсності, створенням атмосфери нагнітання страху перед непізнаним. Виокремлення Г. Гофманом фантастичного ґрунтується «на основі контрасту, який виникає між уявленнями читача про «реальну» й «сюрреальну» репрезентацію реальності у тексті» «завдяки тій напрузі, створеній і підтриманій у тексті між «реальним» і тим, що здається «ірреальним» [12, с. 173]. За Р. Кайуа, сутність фантастичного полягає в порушенні загальноприйнятого порядку, уторгнення в межі повсякденного буття чогось неприпустимого, що суперечить його непорушним законам, а не тотальна підміна реальності світом, у якому немає нічого, крім чудес [2].

Містичне зумовлене установкою на переживання жаху під час зіткнення зі світом зла. Містичне реалізується здебільшого в описі загадкових темних місць, зокрема готичних замків. Розкриття категорії таємничого визначає напруженість розвитку драматичного готичного сюжету, де страх стає його рушійною силою. «Страшне», те, що викликає відчуття жаху, у літературі, на думку Н. Геймана, завжди має супроводжуватися просто «чудесним» [11].

У готичній літературі відчуття страху викликає певна нематеріальна субстанція давнини (дія прокляття, привид) та страхітливий персонажі фольклорних традицій (перевертні, відьми тощо). Замість традиційного замку, локусом несамомотивності можуть використовуватися просторові мікродеталі – колодязь, двері, які виконують функцію порталу між світами й у творі набувають значення символів. Зазвичай розгортання сюжету відбувається в реальному світі, куди вривається моторошне незвичайне. Автори

використовують у творі техніку напруженої інтриги; емоційна атмосфера оповіді не тільки обрамляє цю інтригу, але й посилює її. Цікавим свідченням функціонування в сучасній казці готичних традицій є актуалізація в художній практиці лейтмотивів двійництва. Варіантом двійництва в готичному романі стають перевертні, відповідники яких – герої з реального світу. Морок у природі асоціюється з великою і темною ареною зла, битва стихій викликає у ньому внутрішню боротьбу та підйом духу. Чутливі неординарні натури відчували тяжіння до картин руйнування, розпаду, смерті, любові, до нічних місячних пейзажів. Природа завжди залишалася не до кінця звіданою для людини, тому й часом породжувала відчуття страху. Таке сприйняття природи людиною часто акцентували автори готичних романів, порівнюючи стан людини зі станом природи.

Місячне світло та повний місяць пов'язані з надприродними силами. Тьмяне, у порівнянні з сонячним світлом, місячне сяйво викликає страшні образи у свідомості людей.

Сучасних авторів літературної казки в літературі жахів і таємниць приваблює вторинна умовна дійсність, для якої характерні часопросторових та екзистенційні трансфузії, їхню увагу збуджує живильна для художніх пошуків експериментальна трансформація сутностей, взаємодія різних субстанцій і набуття ними нової (вищої) якості. Водночас відбувається естетична ревальвація стильової традиції готики, унаслідок чого в межах естетичної парадигми казки утворюється жанрова гібридна форма. Для оновленого жанру характерне нашарування сюрреалістичних елементів (зокрема надання сну функції традиційного медіатора між природним і надприродним світами), що дає змогу по-новому представити реальність. Формується жанр страшної казки (Tale of Horror), де визначення казки не зовсім тотожне традиційному тлумаченню в словниках (порівняно коротка розповідь про вигадані події, вигаданих осіб, іноді за участю фантастичних сил [8, т. 4, с. 71]), радше фантастична оповідь, повість, як її визначає Е. Біркед [10].

Отже, жанровими атрибутами страшної казки є:

1. Локус несамовитості – жанротворчий простір (таємничі споруди чи моторошні місця), вторинна реальність, вигаданий світ.
2. Типаж. Різкий поділ системи персонажів на лиходіїв, борців із лиходіями і жертв (пасивних і з певними проявами активності).
3. Надприродні сили, що беруть участь у фантастичному, містичному, ірреальному, таємничому дійстві.
4. Таємниці і жахи. Джерелом страху є заплутані лабіринти, а також лиходії.
5. Сюжет. Психологічно напружений з несподіваними ефектами. Зазвичай, у кінці твору відбувається повернення до ідеального стану речей.

Отже, страшна казка – це синкретичний жанр, це результат діалогу мистецьких та історичних явищ.

Література:

1. Гречина О. Н. Современная фольклорная проза детей / О. Н. Гренина, М. В. Осорина. – Л.: Наука, 1981. – 106 с.
2. Кайя Роже. Миф и человек. Человек и сакральное [Электронный ресурс] / Роже Кайя. – Режим доступа: <http://www.fedy-diary.ru/html/042011/24042011-06a.html>
3. Красавченко Т. Н. Готический роман // Литературная энциклопедия терминов и понятий / Т. Н. Красавченко. – М.: Энциклопедия, 2001. – С. 185.
4. Ладыгин М. Б. Английский готический роман и проблемы предромантизма / М. Б. Ладыгин. – М.: Прогресс, 1978. – 296 с.
5. Лихачев Д. Внутренний мир художественного произведения/ Д. Лихачев // Вопросы литературы. – №8, 1968. – С. 74–87.
6. Осорина М. В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых / М. В. Осорина. – СПб.: Питер, 1999. – 288 с.
7. Пахаренко В. І. Художній світ письменника: особистісний, текстуальний та культурний контексти / В. І. Пахаренко, Л. М. Малигіна // Science and Education a New Dimension: Philology, I(3), Issue: 13, – 2013. – р. 113-117.
8. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970–1980.
9. Юнг К. Душа и миф. Шесть архетипов [Электронный ресурс] / К. Юнг. – Режим доступа: <http://www.e-reading.club/book.php?book=1022019>
10. Birkhead E. The Tale of Terror. A Study of the Gothic Romance / E. Birkhead. – N.Y.: Russel&Russel, 1963. – 246 p.
11. Gaiman N. Guest of Honor Speech [Электронный ресурс] –Режим доступа: <http://www.mythsoc.org/mythcon/mythcon-35/speech/>
12. Hoffmann G. The Fantastic in fiction: Its "Reality" Status, its Historical development and its Transformation in Postmodern Narration // Grabes H., H. J. Diller, Bungert H. Yearbook of research in English and American literature. – Berlin, 1982. – P.273 – 275.

Науковий керівник:

старший викладач Юлдашева Людмила Петрівна.

КОЛЬОРОНАЗВИ ЯК ПРОДУКТИВНИЙ ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОВОТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКА

Індивідуальна художня мова поета є тим «зовнішнім» знаком текстуальності, котрий мінімізує дистанцію між ліричним суб'єктом, автором і читачем, оскільки виступає подією «транстекстової комунікації» (М. Бахтін). Свого часу В. Виноградов наполягав на тому, що «проблема» автора в художньому творі «невідривна від усякого мовного виявлення» [1, с. 107]. За Б. Корманом, у будь-якому тексті, яким би об'єктивним, «безособовим» він не видавався, «завжди більш чи менш явно присутній той, кому належить мова. Суб'єкту форму вибирає автор, і сам цей вибір суб'єктної форми зумовлений ідейною позицією і художнім задумом письменника» [9, с. 20]. Мова поета кодифікує аспекти його авторського «Я», визначає питому сферу індивідуального стилю. А. Ткаченко з цього приводу зазначає: «Стиль, надто ж індивідуальний, – це, справді, насамперед «одежа слова», тіло тексту, за яким глибше осягаємо душу (ідею) та розум (концепцію, ідеал)» [18, с. 11].

М. Вінграновський належить до кола митців найвищої проби, яких «поцілувала мова» (Г.-Г. Гадамер). Його вирізняє з-поміж суголосних йому поетів «винятковий слух на слово» (М. Слабошпицький). Він володів «даром такого органічного відчуття слова, як ніхто з сучасників, він уміє розрізнити найтонші його модуляції, так висловити, що звукова енергія слова розгортається і заворожуюче звучить у душі читача навіть тоді, коли звук не завжди урівноважується смислом» [17]. Р. Дідула у спогадах про митця писав, що «слово постійно ходило за ним, а він ходив за словом» [7, с. 123].

Активізація текстуального начала в поезії М. Вінграновського надає ліричному суб'єктові підкресленої виразності, активізує авторський ракурс наративу. Йому притаманне «особливе ставлення до мови: замість механічного повторення вже сказаного, написаного, прочитаного він використовує цю чужу мову з власною мистецькою ідеологічною метою» [12, с. 348]. Як справедливо зазначає Т. Салига, художньо-образна палітра віршів поета «узвичайнює народно-лексичний словник, відкриває його нові ресурси семантичної поліфонії, її глибинної внутрішньої краси» [13, с. 50]. Його лірика переконує, що «народження поезії – акт, обов'язково пов'язаний із мовотворчістю. Існування поета – це передовсім існування в мові» [8, с. 316]. Л. Гливінська з цього приводу зауважує, що «словесна творчість поета – магічно-віртуозна й шляхетна – є засобом маніфестації особливого світобачення автора – людини, яка цінувала й любила життя в усіх його проявах» [5, с. 34].

М. Вінграновський насамперед лірик. Ліричний же вірш, за Г.-Г. Гадамером, «найоднозначніше доводить невіддільність твору словесного мистецтва та оригінального явища мови» [4, с. 80]. «Межі мови означають межі мого світу», – писав Л. Вітгенштейн [2, с. 80]. Відомі слова Б. Пастернака «образ світу в слові явлений» переконують у тому, що «різні світи у всесвіті поезії – це різні художні мови, наділені різною моделюючою здатністю» [11, с. 98].

Національно-мовні особливості й творча індивідуальність М. Вінграновського «виявляються найяскравіше на рівні означального компонента (допоміжного суб'єкта) метафоричної конструкції, а саме в його лексичному значенні й культурній конотації, а також в критеріях оцінки, які задають національно-культурні стереотипи» [10, с. 36]. Яскравим засобом творення неповторно привабливих образів є поетична колористика митця. Він апелює до зорової пам'яті читача, у такий спосіб увиразнюючи образ автора, створений читацькою уявою в процесі сприйняття зображеного («блакитно на душі»; «у синьому морі на синьому глеї» й под.).

Частотним означальним компонентом метафоричних конструкцій М. Вінграновського є епітет білий. Він асоціюється в українському світосприйнятті зі світлим началом буття, чистими джерелами життя, високою духовністю людини. Колір виконує переважно сугестивну функцію, передаючи читачеві позитивні емоції від сприйнятого, з одного боку, й увиразнюючи авторський ракурс бачення предметного світу – з іншого. В індивідуальному художньому слововжитку поета «колірних характеристик набувають природні явища, просторові поняття, предметні реалії» [5, с. 33]: «Вже небо не біжить тим синьо-білим бігом» [3, с. 227]; «Над білим полем біле небо» [3, с. 159]; «Зимовий сад під вороном білів» [3, с. 304]; «Дорога біла серед степна, / Де йшлося великим і малим» [3, с. 256]. У цих і подібних випадках традиційні метафоричні конструкції «виходять за межі фольклорної ситуації і проєктуються на особистий план ліричного героя» [16, с. 25]. Він виявляється насамперед у суб'єктивній тональності, тобто у вираженні ліричним суб'єктом оцінки зображуваного за допомогою засобів мовленнєвої експресії. Такі структурні частини метафоричних сполук М. Вінграновського, як авторські новотвори зі складовими кольороназв («в кульбабозолотім вінку», «вечірньоосірогусо», «сивоснива сосна»), багаті колоративи («димить стерня над синіми ярами»; «рхатить між кленами рожева далина»; «у чорної райдуги біле тіло»), візуалізуючи авторське світосприйняття, визначають загальну емоційну тональність тексту, оприявнюють емоційно-оцінні взаємини суб'єкта, об'єкта й адресата. Специфіка метафоричних структур, що формують емоційну тональність тексту, важлива для з'ясування особливостей ліричної самосвідомості автора, його емоційної реакції та світ, яка визначається особливостями його світосприйняття. Б. Корман підкреслює, що «поняття «автор», «ліричний герой» та «основна емоційна тональність» у тексті взаємопов'язані, сама ж емоційна тональність є не чим іншим, як засобом зображення основного суб'єкта мови: автора, ліричного

героя» [9, с. 68]. Метафоричні кольоропозначення в поезії митця кодують емоційно-психічні стани (враження, почуття) автора і через механізми уяви делегують реципієнтові.

Аналізуючи смислову структуру ліричного твору, Т. Сільман визначає існування таких смислових шарів: предметного, який служить поштовхом до виникнення переживання, та емоційного, що є реакцією на зовнішній поштовх [див. 15]. Вірші М. Вінграновського репрезентують «емоційний шар» лірики. Авторським способом «декорування» художньої тканини тексту є «багатобарвні» епітети, що визначають формотворчу основу метафоричних конструкцій. У постійні епітети поет вдихає нове життя, наповнює їх оригінальним змістом («золоте кермо заснулої хмарини», «золотаве слово України», «на срібнім березі Дніпра»). Їх естетична природа полягає в тому, що вони «прокладають якісь нові лінії зв'язків між нашою уявою і реальністю об'єктивного буття. Це зв'язки, якими саме життя входить у поезію. М. Вінграновський, так би мовити, доти витончує свій погляд, поки йому не вдається проникнути в тайники людської душі» [14, с. 25].

Метафоричні конструкції, зафіксовані в авторському тексті поета, переконують, що сутнісною складовою його концептосфери є антропоморфна метафора, яка «сягає своїм корінням міфологічних – антропоморфічних і анімістичних – уявлень про світ і місце людини в ньому» [6, с. 149]. Актуалізація митцем імпліцитної семи «людинототожність» зумовила частотність у його ліриці персоніфікації як засобу вербалізації психічних домінант ліричного суб'єкта. Вона увиразнює міфологічні основи його художнього мислення, оскільки безпосередньо пов'язана з глибинною етногенетичною пам'яттю народу, із традицією олюднювати світ. У ліриці поета в персоніфікованому вигляді постають різні прояви природного світу (ранок, осінь, світ, день, сонце, ніч, дорога, степ, зоря, сніг, ліс тощо). Вони акцентують увагу на багатьох морально-етичних, соціальних, національних проблемах, подекуди переміщуючись у космологічно-екзистенціальну площину, набуваючи, таким чином, універсального звучання:

Останній цвіт небес біля мого народу,
Останній синій цвіт між хмарами іде [3, с. 292].

М. Вінграновський звертається до природи не як до об'єкта людського життя, а як до рівноправного, а то й вищого суб'єкта буття. В його ліриці в різних іпостасях постають метафоричні епітети сивий та зелений, які, з одного боку, є символами природи («Ти, сивий лісе в сутіні прозорій, / І ви, гаї в зелених льолях літ...» [3, с. 170]), і їх можна вважати суто авторською метафорою, а з іншого – слугують для позначення віку – загальномовна лексична метафора. Звуки природи тут асоціюються зі звуками музики («Вашій мрії я серцем заграю / в бузинуву сопілку дитинства свого» [3, с. 57]), засвідчуючи особливе ставлення поета до зображуваного світу.

Ще однією особливістю художньої мови М. Вінграновського нам видається доволі вдале компонування кольороназв зі стилістичними фігурами (анафора, епіфора) і лексико-композиційними прийомами (евфонічний епаналепсис, словесні повтори). Повторення слів із алітераціями (асонансами) надає мові поета особливого колориту, генералізує важливу особливість його індивідуальної мистецької манери:

У синьому морі я висівав сни,
У синьому морі на синьому глеї
Я висівав сни із твоєї весни,
У синьому морі з весни із твоєї [3, с. 206].

Кольороназви, таким чином, значною мірою увиразнюють особливості індивідуальної мовотворчості поета, збагачують уявлення про ціннісні пріоритети і духовний світ його особистості.

Література:

1. Виноградов В. В. Проблема образа автора в художественной литературе / В. В. Виноградов // Виноградов В. В. О теории художественной речи: учебн. пособие для филол. спец. ун-тов и пед. ин-тов / В. В. Виноградов. – М.: Высшая школа, 1971. – С. 105–211.
2. Витгенштейн Л. И. Логико-философский трактат / Л. И. Витгенштейн. – М.: Наука, 1958 (2009). – 133 с.
3. Вінграновський М. С. Вибрані твори: у 3 т. / М. С. Вінграновський. – Тернопіль: Богдан, 2004. – Т. 1: Поезії. – 2004. – 400 с.
4. Гадамер Г.-Г. Герменевтика і поетика. Вибрані статті / Г.-Г. Гадамер. – К.: Юніверс, 2001. – 288 с.
5. Гливінська Л. К. «Слово моє, сила моя, славо...»: Мовно-поетичний світ Миколи Вінграновського / Л. К. Гливінська // Дивослово. – 2011. – № 3. – С. 32–34.
6. Гливінська Л. К. Поетичне слово Миколи Вінграновського: Лінгвостилістична інтерпретація: монографія / Л. К. Гливінська. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2006. – 227 с.
7. Дідула Р. Т. Він гранив слово, як ніхто: Спогади / Р. Т. Дідула // Кур'єр Кривбасу. – 2006. – № 200 (липень). – С. 119–132.
8. Дроздовський Д. І. Хвилі Часу / Д. І. Дроздовський // Костенко Л. В. Річка Геракліта / Л. В. Костенко. – К.: Либідь, 2011. – С. 280–321.
9. Корман Б. О. Изучение текста художественного произведения / Б. О. Корман. – М.: Просвещение, 1972. – 110 с.
10. Кравець Л. М. Міфологемна мотивація метафор української поезії ХХ ст. / Л. М. Кравець // Дивослово. – 2007. – № 5. – С. 32–37.

11. Лазебник Ю. С. Поэзия XX века: Слово, текст, мир / Ю. С. Лазебник, В. И. Ярмак. – К.: Наукова думка, 1992 – 144 с.
12. Мітосек З. Теорія літературних досліджень / З. Мітосек; [пер. з польс. Віктор Гуменюк, наук. ред. В. І. Іванюк]. – Сімферополь: Таврія, 2005. – 408 с.
13. Салига Т. Ю. Народоствердне слово поета: До вивчення творчості Миколи Вінграновського / Т. Ю. Салига // Урок української. – 2007. – № 1. – С. 49–51.
14. Салига Т. Ю. Поет – це слово. Це його життя / Т. Ю. Салига // Вінграновський М. С. Вибрані твори: у 3 т. / М. С. Вінграновський. – Тернопіль: Богдан, 2004. – Т. 1: Поезії. – 2004. – С. 5–54.
15. Сильман Т. И. Заметки о лирике / Т. И. Сильман. – Л.: Сов. писатель, 1977. – 224 с.]
16. Смілянська В. Л. Стиль поезії Шевченка (суб'єктна організація) / В. Л. Смілянська. – К.: Наукова думка, 1981. – 255 с.
17. Талалай Л. М. Його поезії легко набирають висоту... / Л. М. Талалай // Літературна Україна. – 1996. – 6 листопада.
18. Ткаченко А. О. Індивідуальний стиль: феноменологія/типологія; динаміка/статика (на матеріалі творчості українських поетів 60–90-х років XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец. 10.01.06 «Теорія літератури»; 10.01.01 «Українська література» / А. О. Ткаченко. – К., 1998. – 36 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

- Абитаева Р.Ш.** – к.п.н., зав. кафедрой Педагогики и психологии Жезказганского университета им. О.А. Байконурова, г. Талдыкорган, Республика Казахстан.
- Байболатов Ануар Муратулы** – Жетысуский государственный университет, г. Талдыкорган, Республика Казахстан.
- Байдешева Кулимхан Жаксылыковна** – воспитатель КГКП ясли-сад №33 «Күншуақ», г. Сатпаев, Казахстан.
- Горчакова Анастасія Михайлівна** – магістрант, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна.
- Громова Инна Викторовна** – старший преподаватель, учреждение образования Барановичский государственный университет, г. Барановичи, Беларусь.
- Декусар Ганна Геннадіївна** – старший викладач кафедри українознавства та іноземних мов, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна.
- Есенгельдинова Риза Жексембаевна** – ст. преподаватель, Евразийский Национальный университет имени Л.Н. Гумилева, г. Астана, Казахстан.
- Еспенбетова Айнагүл Мейрамбекқызы** – тарих ғылымдарының кандидаты, аға оқытушы, г. Ақтөбе, Қазақстан.
- Загоруйко Ольга Валеріївна** – викладач I категорії Технологіко-економічного коледжу БНАУ, м. Біла Церква, Україна.
- Кондаков Андрій Вадимович** – аспірант, Черкаський державний технологічний університет, м. Черкаси, Україна.
- Коробейникова Ярослава Степанівна** – доцент, к.геол.н., кафедра туризму Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, м. Івано-Франківськ.
- Костюкевич Елена Анатольевна** – преподаватель, учреждение образования Барановичский государственный университет, г. Барановичи, Беларусь.
- Крамаренко Любов Дмитрівна** – старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти, КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Суми, Україна.
- Матвійчук Світлана Салманівна** – кандидат технічних наук, Мукачівський державний університет, м. Мукачево, Україна.
- Негматова Ситора Шухратовна** – ТДЮУ ўқитувчиси, Тошкент, Ўзбекистон.
- Неплях Олександр Вікторович** – студент 5 курсу, Харківський національний медичний університет, м. Харків, Україна.
- Пода Ганна Анатоліївна** – Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, м. Глухів, Україна.
- Сактаганова Гульмира Советовна** – докторант, Евразийский Национальный университет имени Л.Н. Гумилева, г. Астана, Казахстан.
- Сіньковський Артем Петрович** – аспірант Черкаського державного технологічного університету, Черкаси, Україна.
- Ступачук Лариса Константиновна** – КГКП ясли-сад №33 Куншуақ, г. Сатпаев, Казахстан.
- Султанова Гульжамिला Жумабековна** – воспитатель КГКП ясли-сад №33 Куншуақ, г. Сатпаев, Казахстан.
- Фоміна Лілія Георгіївна** – доцент, кандидат філологічних наук, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, м. Ізмаїл, Україна.
- Шалтабаев Алтай Аканович** – Жетысуский государственный университет, г. Талдыкорган, Республика Казахстан.
- Шынасылова А.А.** – студентка Жезказганского университета им. О.А. Байконурова, г. Талдыкорган, Республика Казахстан.

НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩІЕ КОНФЕРЕНЦИИ

Уважаемые преподаватели, аспиранты, студенты!

Государственное высшее учебное заведение

«Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет имени Григория Сковороды»,

молодежная общественная организация «Независимая ассоциация молодежи»,

студенческое научное общество исторического факультета «Комитет исследования истории и современности»

Информируют Вас, что с 27 по 28 февраля 2018 г. проводится XLVII Международная научно-практическая интернет-конференция «Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в странах Европы и Азии».

Планируется работа по секциям:

I. БИОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Систематика и география высших растений.
2. Структурная ботаника и биохимия растений.
3. Микология и альгология.
4. Ресурсоведение и интродукция растений.
5. Молекулярная биология, микробиология.
6. Зоология.
7. Физиология человека и животных.
8. Биохимия и биофизика.
9. Генетика и цитология.
10. Биоинженерия и биоинформатика.

II. ГЕОГРАФИЯ И ГЕОЛОГИЯ

1. Регионоведение и региональная организация общества.
2. Наблюдение, анализ и прогноз метеорологических условий.
3. Гидрология и водные ресурсы.
4. Биогеография, биоресурсоведение, биоразнообразие.
5. Картография и геоинформатика.
6. Природопользование и экологический мониторинг.
7. Техника и технологии геологоразведочных работ.
8. Почвоведение.

III. ГОСУДАРСТВЕННОЕ УПРАВЛЕНИЕ

1. Повышение роли государственного служащего на современном этапе развития общества.
2. Современные технологии управления.
3. Взаимодействие различных ветвей власти.
4. Подготовка государственных служащих.

IV. ЭКОЛОГИЯ

1. Состояние биосферы и его влияние на здоровье людей.
2. Экологические и метеорологические проблемы больших городов и промышленных зон.
3. Радиационная безопасность и социально-экологические проблемы.
4. Промышленная экология и медицина труда.
5. Проблемы экологического воспитания молодежи.
6. Экологический мониторинг.

V. ЭКОНОМИКА

1. Банки и банковская система.
2. Внешнеэкономическая деятельность.
3. Финансовые отношения.
4. Инвестиционная деятельность и фондовые рынки.
5. Управление трудовыми ресурсами.
6. Маркетинг и менеджмент.
7. Учет и аудит.
8. Математические методы в экономике.
9. Экономика промышленности.
10. Экономика предприятия.
11. Логистика.
12. Экономика АПК.
13. Региональная экономика.
14. Экономическая теория.
15. Государственное регулирование экономикой.
16. Макроэкономика.

VI. ИСТОРИЯ

1. История Украины.
2. Всемирная история.
3. История науки и техники.
4. Этнография.
5. Устная история.
6. История стран СНГ.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Дифференциальные и интегральные уравнения.
2. Перспективы систем информатики.
3. Теория вероятностей и математическая статистика.
4. Прикладная математика.
5. Математическое моделирование.

VIII. ИСКУССТВО

1. Музыкальное искусство.
2. Искусство танца.
3. Театральное искусство.
4. Фото и киноискусство.
5. Искусство дизайна.

IX. ПЕДАГОГИКА

1. Дистанционное образование в высшей школе.
2. Проблемы подготовки специалистов.
3. Методические основы воспитательного процесса.
4. Стратегические направления реформирования системы образования.
5. Современные методы преподавания.
6. Социальная педагогика.

X. ПОЛИТОЛОГИЯ

1. Избирательные технологии.
2. Проблемы интеграции Украины в мировое сообщество.
3. Отношения Украины с НАТО.
4. Отношения Украины со странами СНГ.

XI. ПРАВО

1. История государства и права.
2. Административное и финансовое право.
3. Охрана авторских прав.
4. Трудовое право и право социального обеспечения.
5. Уголовное право и криминология.
6. Борьба с экономическими преступлениями.
7. Экологическое, земельное и аграрное право.
8. Конституционное право.
9. Гражданское право.
10. Хозяйственное право.
11. Криминалистика и судебная медицина.
12. Предпринимательское и банковское право.
13. Уголовно-процессуальное право.

XII. ПСИХОЛОГИЯ

1. Место психолога на производстве.
2. Формы работы психолога-практика.
3. Современные тенденции в методологии психологических исследований.
4. Психология терроризма.
5. Психолого-педагогические проблемы развития личности в современных условиях.
6. Клиническая психология.
7. Общая психология.
8. Педагогическая психология.
9. Психология развития.
10. Психология труда.
11. Психофизиология.
12. Социальная психология.

XIII. СОЦИОЛОГИЯ

1. Кадровый менеджмент.
2. Современные технологии социального опроса.

XIV. СОВРЕМЕННЫЕ ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ

1. Компьютерная инженерия.
2. Вычислительная техника и программирование.
3. Программное обеспечение.
4. Информационная безопасность.

XV. ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И ПРОФЕССИОНАЛЬНЫЙ СПОРТ

1. Физическая культура и спорт: проблемы исследования, предложения.
2. Развитие физкультуры и спорта в современных условиях.

XVI. ФИЛОЛОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Методика преподавания языка и литературы.
2. Риторика и стилистика.
3. Теоретические и методологические проблемы исследования языка.
4. Синтаксис: структура, семантика, функция.
5. Методы и приемы контроля уровня владения иностранным языком.
6. Актуальные проблемы перевода.
7. Язык, речь, речевая коммуникация.
8. Украинский язык и литература.
9. Русский язык и литература.
10. Этно-, социо- и психолингвистика.

XVII. ФИЛОСОФИЯ

1. Философия литературы и искусства.
2. Социальная философия.
3. История философии.
4. Философия культуры.
5. Философия религии.
6. Философия науки.

XVIII. ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

1. Metallургия.
2. Горное.
3. Литейная Дело.
4. Машиноведение.
5. Электротехника
6. Теплотехника.
7. Гидротехника.
8. Радиотехника.
9. Строительство

XIX. СОЦИАЛЬНЫЕ КОММУНИКАЦИИ. МЕДИА.

1. Журналистика. Теория и история журналистики.
2. Книговедение, библиотекведение, библиографоведение.
3. Социальная информатика. Прикладные социально-коммуникационные технологии.

Оргкомитет конференції планує розміщати доповіді на Web-сторінці по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua>.

По результатам конференції буде сформований електронний збірник матеріалів, який можна буде завантажити в PDF-форматі на головній сторінці конференції по адресу: <http://conferences.neasmo.org.ua/>.

Робочі мови конференції – український, польський, російський, англійський, французький, білоруський, грузинський, армянський, азербайджанський, казахський, узбекський, таджицький, киргизський, молдавський, туркменський.

Останній термін подання матеріалів – 26 лютого 2018 р. (включительно).

Вартість участя в конференції і розміщення статті в електронному збірнику становить:

Організаційні збори - 10 USD США або 10 Євро (переклад в гривнях – 500 гривень). (в організаційні збори входить оплата за розміщення на сайті, верстка макета, редактування текстів).

Обсяг статті – не більше 7 сторінок. Завантажити збірник можна буде **через тиждень** на головній сторінці конференції.

Для учасників країн Європи і Азії (за виключенням України) засоби перераховуються наступним чином:

ВНИМАНИЕ!!! В Україні працюють тільки такі системи перекладу.

1. СПОСОБ ПЕРЕВОДА

Або поштовою перекладом на Ф.І.О.: Король Андрій Петрович, 08401, Україна, Київська обл, г. Переяслав-Хмельницький, ул. Сухомлинського, 32, к. 808.

2. СПОСОБ ПЕРЕВОДА Western Union на Тихая Инна Викторовна (TYKHA INNA VIKTORIVNA) (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

3. СПОСОБ ПЕРЕВОДА Moneygram на Тихая Инна Викторовна (TYKHA INNA VIKTORIVNA) (вказуйте код перекладу Ф.І.О того, хто перекладає організаційні збори)

ОБРАЗЕЦ ОФОРМЛЕНИЯ СТАТЕЙ

Научная степень и ФИО автора
по образцу Иван Петренко (Киев, Украина)

Секция, подсекция по образцу (Филологические науки
Методика преподавания языка и литературы.)

НАЗВАНИЕ СТАТЬИ (БОЛЬШИМИ БУКВАМИ)

Текст статьи

(Ссылки на литературу по тексту в квадратных скобках по образцу [1, с. 23])

Литература:

1. Евремов С. Михаил Коцюбинский / / Ефремов С. Избранное: Ст. науч. разведки. Монографии - К.: Наук. мысль, 2002. – 760 с.

Научный руководитель:

кандидат исторических наук Бобровник Юрий Викторович

Внимание!

После литературы (в правом углу указывается научный руководитель (для студентов и аспирантов)) подаются сведения об авторах (Ф.И.О. (полностью), телефон, E-mail, место работы или учебы, должность, ученое звание, ученая степень.

К участию в конференции принимаются статьи объемом до 7 страниц набранных в редакторе **WORD** в виде компьютерного файла с расширением *. doc. Шрифт Times New Roman 14. Междустрочный интервал 1,5. Поля со всех сторон 20 мм. Материалы на конференцию принимаются по электронной почте по адресу: neasmo@gmail.com (тема сообщения: 27.02-28.02.2018 г.) (в случае если Ваш почтовик выбрасывает ошибка не отправления отправляйте на адрес neasmo@ukr.net) или на CD-дисках (дискеты не принимаются) с добавлением печатных материалов + отсканированную копию или ксерокс квитанции об оплате оргвзноса. **В случае отправки научной статьи по электронной почте**, печатные материалы присылать не надо, а к статье, нужно прикрепить отсканированную копию квитанции об оплате оргвзноса.

Адрес оргкомитета:

08401, Украина, Киевская обл, г. Переяслав-Хмельницкий, ул. Сухомлинского, 32, к. 108.

Контактное лицо в Украине и за рубежом: Король Андрей Петрович

Контактные телефоны: +38 (097) 923 16 58:

E-mail: neasmo@gmail.com

ВНИМАНИЕ!

После того, как мы получили от Вас статью, Вы обязательно должны получить ответное сообщение: **«Вашу статью получили и приняли»**. Если такой ответ не поступил, через день после отправки, тогда обязательно позвоните в оргкомитет и сообщите о ситуации.

ВНИМАНИЕ! В случае если Вам нужен электронный сертификат, то в сведениях об авторе, укажите об этом. И мы Вам его вышлем по электронной почте в течение двух недель после завершения проведения конференции.

РАБОТЫ ОБЪЕМОМ более 7 страниц не принимаются!

Тексты, набранные межстрочным интервалом 1,0 **НЕ ПРИНИМАЮТСЯ!**

С результатами и форматом проведения подобных мероприятий можно ознакомиться по адресу <http://conferences.neasmo.org.ua/>

Участие в конференции – это отличная возможность осветить свои научные работы для студентов, аспирантов и преподавателей!

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ УЧАСНИКІВ З УКРАЇНИ

Шановні викладачі, аспіранти, студенти!

Державний вищий навчальний заклад

«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
молодіжна громадська організація «Незалежна асоціація молоді»,

студентське наукове товариство історичного факультету «Комітет дослідження історії та сучасності»

Інформують Вас, що з 27 по 28 лютого 2018 р. проводиться XLVII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція
«Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії».

Планується робота за секціями:

I. БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Систематика та географія вищих рослин.
2. Структурна ботаніка та біохімія рослин.
3. Мікологія та альгологія.
4. Ресурсоведення та інтродукція рослин.
5. Молекулярна біологія мікробіологія.
6. Зоологія.
7. Фізіологія людини та тварин.
8. Біохімія та біофізика.
9. Генетика та цитологія.
10. Біоінженерія та біоінформатика.

II. ГЕОГРАФІЯ ТА ГЕОЛОГІЯ

1. Регіоноведення і регіональна організація суспільства.
2. Спостереження, аналіз та прогноз метеорологічних умов.
3. Гідрологія та водні ресурси.
4. Біогеографія, біоресурсоведення, біорізноманітність.
5. Картографія та геоінформатика.
6. Природокористування та екологічний моніторинг.
7. Техніка та технологія геологорозвідувальних робіт.
8. Грунтознавство.
9. Економічна географія.

III. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

1. Підвищення ролі державного службовця на сучасному етапі розвитку суспільства.
2. Сучасні технології управління.
3. Взаємодія різних гілок влади.
4. Підготовка державних службовців.

IV. ЕКОЛОГІЯ

1. Стан біосфери та його вплив на здоров'я людей.
2. Екологічні та метеорологічні проблеми великих міст і промислових зон.
3. Радіаційна безпека та соціально-екологічні проблеми.
4. Промислова екологія і медицина праці.
5. Проблеми екологічного виховання молоді.
6. Екологічний моніторинг.

V. ЕКОНОМІКА

1. Банки та банківська система.
2. Зовнішньоекономічна діяльність.
3. Фінансові відносини.
4. Інвестиційна діяльність та фондові ринки.
5. Управління трудовими ресурсами.
6. Маркетинг та менеджмент.
7. Облік та аудит.
8. Математичні методи в економіці.
9. Економіка промисловості.
10. Економіка підприємства.
11. Логістика.
12. Економіка АПК.
13. Регіональна економіка.
14. Економічна теорія.
15. Державне регулювання економіки.
16. Макроекономіка.

VI. ІСТОРІЯ

1. Історія України.
2. Загальна історія.
3. Історія науки і техніки.
4. Етнографія.
5. Усна історія.

VII. МАТЕМАТИКА

1. Диференціальні та інтегральні рівняння.
2. Перспективи систем інформатики.
3. Теорія ймовірностей та математична статистика.
4. Прикладна математика.
5. Математичне моделювання.

VIII. МИСТЕЦТВО

1. Музичне мистецтво.
2. Мистецтво танцю.
3. Театральне мистецтво.
4. Фото і кіномистецтво.
5. Мистецтво дизайну.

IX. ПЕДАГОГІКА

1. Дистанційна освіта у вищій школі.
2. Проблеми підготовки фахівців.
3. Методичні основи виховного процесу.
4. Стратегічні напрями реформування системи освіти.
5. Сучасні методи викладання.
6. Соціальна педагогіка.

X. ПОЛІТОЛОГІЯ

1. Виборчі технології.
2. Проблеми інтеграції України у світове співтовариство.
3. Відносини України з НАТО.
4. Відносини України з країнами СНД.

XI. ПРАВО

1. Історія держави та права.
2. Адміністративне і фінансове право.
3. Охорона авторських прав.
4. Трудове право та право соціального забезпечення.
5. Карне право та кримінологія.
6. Боротьба з економічними злочинами.
7. Екологічне, земельне та аграрне право.
8. Конституційне право.
9. Цивільне право.
10. Господарське право.
11. Криміналістика та судова медицина.
12. Підприємницьке та банківське право.
13. Кримінально-процесуальне право.

XII. ПСИХОЛОГІЯ

1. Місце психолога на виробництві.
2. Форми роботи психолога-практика.
3. Сучасні тенденції в методології психологічних досліджень.
4. Психологія тероризму.
5. Психолого-виховні проблеми розвитку особистості в сучасних умовах.
6. Клінічна психологія.
7. Загальна психологія.
8. Педагогічна психологія.
9. Психологія розвитку.
10. Психологія праці.
11. Психофізіологія.
12. Соціальна психологія.

XIII. СОЦІОЛОГІЯ

1. Кадровий менеджмент.
2. Сучасні технології соціального опитування.

XIV. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

1. Комп'ютерна інженерія.
2. Обчислювальна техніка та програмування.
3. Програмне забезпечення.
4. Інформаційна безпека.

XV. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ТА ПРОФЕСІЙНИЙ СПОРТ

1. Фізична культура і спорт: проблеми дослідження, пропозиції.
2. Розвиток фізкультури і спорту в сучасних умовах.

XVI. ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

1. Методика викладання мови та літератури.
2. Риторика і стилістика.
3. Теоретичні та методологічні проблеми дослідження мови.
4. Синтаксис: структура, семантика, функція.
5. Методи та прийоми контролю рівня володіння іноземною мовою.
6. Актуальні проблеми перекладу.
7. Мова, мовлення, мовна комунікація.
8. Українська мова та література.
9. Російська мова і література.
10. Етно-, соціо- та психолінгвістика.

XVII. ФІЛОСОФІЯ

1. Філософія літератури та мистецтва.
2. Соціальна філософія.
3. Історія філософії.
4. Філософія культури.
5. Філософія релігії.
6. Філософія науки.

XVIII. ТЕХНІЧНІ НАУКИ

1. Металургія
2. Гірництво
3. Ливарна справа
4. Машинознавство
5. Електротехніка
6. Теплотехніка
7. Гідротехніка
8. Радіотехніка
9. Будівництво

XIX. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. МЕДІА.

1. Журналістика. Теорія та історія журналістики
2. Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство.
3. Соціальна інформатика. Прикладні соціально-комунікаційні технології

Оргкомітет конференції планує розмішувати доповіді на web-сторінці за адресою: <http://conferences.neasmo.org.ua/>

Робочі мови конференції: українська, польська, російська, англійська, французька, білоруська, грузинська, вірменська, азербайджанська, казахська, узбецька, таджицька, киргизька, молдавська, туркменська.

Останній термін подання статей – 26 лютого 2018 р. (включно).

Вартість участі в конференції та розміщення статті в електронному збірнику складає:

Оргвнесок – 90 грн. (в оргвнесок входить оплата за розміщення на сайті, верстака макету, редагування текстів). Об'єм статті – не більше 7 сторінок. Скачати збірник можна буде через тиждень після закінчення роботи конференції за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/> натиснувши на слово.

Увага! Реквізити змінено. Кошти перераховуються на:

Картку Приват банку 4149 4996 4061 9514 (одержувач – Тиха Інна Вікторівна) та відправити SMS підтвердження про оплату на моб. 097 923 16 58 у повідомленні вказати прізвище учасника конференції.

Або

МГО «Незалежна асоціація молоді» ЄДРПОУ ДРФО 26426765, Київська філія, МФО 321842, р/р 26002053144531
Призначення платежу: безповоротна благодійна допомога на виконання статутних завдань організації

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

ПІБ автора
Місто
за зразком Іван Петренко
(Київ, Україна)

Секція, підсекція за зразком **ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ**
(Методика викладання мови та літератури)

Назва статті (великими літерами)

Текст статті

(посилання на літературу по тексту у квадратичних дужках за зразком [1, с. 23])

Література:

1. Коцур В.П. Історія середніх віків: [у 2-х т.]. – Т.1. Раннє середньовіччя: курс лекцій. / В.П. Коцур, В.О. Балух. – Чернівці: Наші книги, 2009. – 496 с.
2. Пангелов Б.П. Організація і проведення туристсько-краєзнавчих подорожей: навч. посіб. / Б.П. Пангелов. – К.: Академвидав, 2010. – 248 с.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, Петренко Іван Петрович

Увага!

Після літератури (у правому куті вказується науковий керівник (для студентів та аспірантів)) подаються **відомості про авторів** (П.І.П. (повністю) телефон, Е-mail, місце роботи або навчання, посада, вчене звання, науковий ступінь).

До участі у конференції приймаються статті **обсягом від 5 до 7 сторінок** набраних у редакторі WORD у вигляді комп'ютерного файлу з розширенням *.doc. Шрифт Times New Roman 14. Міжрядковий інтервал 1,5. Поля з усіх сторін 20 мм. Матеріали на конференцію приймаються електронною поштою за адресою: neasmo@gmail.com (тема повідомлення: **27-28.02.2018 р.** (у разі якщо Ваш поштовик викидає помилку не відправлення відправляйте на адресу neasmo@ukr.net)) або на CD-дисках (**дискети не приймаються**) із додаванням друкованих матеріалів + відскановану копію або ксерокс квитанції про сплату оргвнеску. У разі відправки коштів оргвнеску на картку Приватбанку ксерокопію квитанції не надсилається (достатньо відправити **SMS** вказавши прізвище **автора доповіді**).

Увага! У разі відправки статті та квитанції про оплату оргвнеску електронною поштою, надсилати друковані матеріали Укрпоштою не потрібно!

Увага! Після того, як ми отримали від Вас статтю, Ви обов'язково маєте отримати повідомлення-відповідь: **«Вашу статтю отримано та зараховано»**. Якщо така відповідь не надійшла через день після надсилання, тоді обов'язково зателефонуйте оргкомітету і повідомте про ситуацію.

Увага! Уразі якщо Вам потрібний електронний сертифікат, то у відомостях про автора, вкажіть про це. І ми Вам його надішлемо електронною поштою на протязі двох тижнів після завершення проведення конференції.

Адреса оргкомітету:

08401, Київська обл. м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 32, гурт. 1, кім. 108.

Координатор – Тиха Інна Вікторівна, Король Андрій Петрович

Контактні телефони: (097) 923 16 58.

РОБОТИ ОБ'ЄМОМ менше 3 сторінок НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!

ТЕКСТИ, НАБРАНІ МІЖРЯДКОВИМ ІНТЕРВАЛОМ 1,0 НЕ ПРИЙМАЮТЬСЯ!!!

З результатами та форматом проведення попередніх конференцій можна ознайомитися за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua/>

ЗМІСТ / СОДЕРЖАНИЕ**СЕКЦІЯ: БІОЛОГІЧНІ НАУКИ**

Тетяна Замазій, Олександр Неплях (Харків, Україна) ПОНЯТТЯ МЕТАБОЛІЗМУ ОРГАНІЗМУ ЛЮДИНИ.....	6
--	---

СЕКЦІЯ: ЕКОНОМІКА

Ярослава Коробейникова (Івано-Франківськ, Україна) СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ПОДІЄВОГО ТУРИЗМУ (НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛ.).....	9
Елена Костюкевич, Інна Громова (Барановичи, Республіка Беларусь) ОПТИМІЗАЦІЯ СТРАТЕГІИ УПРАВЛЕННЯ ЗАПАСАМИ КАК ЗАДАЧА МАКСИМІЗАЦІИ РЕНТАБЕЛЬНОСТИ СИСТЕМИ.....	10
Анатолій Мазур, Ярослав Гонтарук (Вінниця, Україна) АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	12
Гульмира Сактаганова, Риза Есенгельдинова (Астана, Казахстан) СУЩНОСТЬ И КЛАССИФИКАЦИЯ ИННОВАЦИЙ В МЕНЕДЖМЕНТЕ.....	14
Артем Сіньковський (Черкаси, Україна) СТРАТЕГІЯ ТОРГІВЛІ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ Б. ВІЛЬЯМСА.....	18

СЕКЦІЯ: ПЕДАГОГІКА

Кулимхан Байдешева (Сатпаев, Казахстан) МЕКТЕПКЕ ДЕЙІН БАЛАЛАРДЫҢ САНДЫҚ ТҮСІНІК ЕРЕКШЕЛІКТЕРІНІҢ СИПАТТАМАСЫ.....	21
Айнагүл Еспенбетова (Ақтөбе, Қазақстан) ОСӘЖ ЖӘНЕ СӘЖ САБАҚТАРЫНДА ДЕБАТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯНЫ ҚОЛДАНУ ЖӘНЕ ОНЫҢ ТИІМДІЛІГІ.....	23
Любов Крамаренко (Суми, Україна) ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА-КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛЯ.....	25
Ганна Пода (Глухів, Україна) ОСНОВНІ ЗАСАДИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМАНДНОГО ПІДХОДУ ДО РОБОТИ СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ СЛУЖБИ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ.....	27
Гульжаміла Султанова (Сатпаев, Казахстан) БАЛАЛАР БАҚШАСЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ЕҢБЕГІН ҰЙЫМДАСТЫРУ ЖОЛДАРЫ.....	30
Алтай Шалтабаев, Ануар Байболатов (Талдықорган, Казахстан) ОҚЫТУШЫ ПРОГРАММАЛАР ТИПТЕРІНЕ САРАПТАМА ЖҮРГІЗУ.....	32

СЕКЦІЯ: ПРАВО

Ситора Негматова (Тошкент, Ўзбекистон) ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИНГ ХҲҰҚҰЛАРИ ВА МАНФААТЛАРИ ҲИМОЯ ҚИЛИНИШИДА ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ АСОСИЙ ВАЗИФАЛАРИ.....	35
---	----

СЕКЦІЯ: ПСИХОЛОГІЯ

Лариса Ступачук (Сатпаев, Казахстан) ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ НОВООБРАЗОВАНИЯ ДО-ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА.....	39
Шынасылова А.А. (Жезказган, Казахстан) БАСТАУЫШ МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ДАРЫНДЫЛЫҒЫН ЗЕРТТЕУ.....	41

СЕКЦІЯ: СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Валентина Бойко (Біла Церква, Україна) ВИКОРИСТАННЯ GOOGLE-СЕРВІСІВ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	44
Ольга Загоруйко (Біла Церква, Україна) ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБИГУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....	46

СЕКЦІЯ: ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Андрій Кондаков (Черкаси, Україна) ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЕЛЕКТРОЕРОЗІЙНОЇ ОБРОБКИ МАТЕРІАЛІВ.....	49
Світлана Матвійчук, Анастасія Горчакова (Мукачево, Україна) АНАЛІЗ ЗАСТОСУВАННЯ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТРИКОТАЖУ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ ВЕРХНІХ ТРИКОТАЖНИХ ВИРОБІВ.....	51

СЕКЦІЯ: ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Алла Давидюк (Київ, Україна) РОЛЬ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	56
Ганна Декусар (Дніпро, Україна) АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ.....	58
Яна Свідерська (Черкаси, Україна) ЖАНРОВА МОДЕЛЬ СТРАШНОЇ КАЗКИ.....	61
Лілія Фоміна (Ізмаїл, Україна) КОЛЬОРОНАЗВИ ЯК ПРОДУКТИВНИЙ ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ МОВОТВОРЧОСТІ ПИСЬМЕННИКА.....	63
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ / СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ.....	66
НАСТУПНІ КОНФЕРЕНЦІЇ / СЛЕДУЮЩИЕ КОНФЕРЕНЦИИ	
Информация для участников из зарубежных стран.....	67
Информация для учасників з України.....	70

Українською, польською, російською, англійською, французькою, білоруською, грузинською, вірменською, азербайджанською, казахською, узбецькою, таджицькою, киргизькою, молдавською, туркменською мовами

Матеріали XLVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції **«Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії»** // Збірник наукових праць. – Переяслав-Хмельницький, 2018 р. – 74 с.

Материалы XLVI Международной научно-практической интернет-конференции **«Проблемы и перспективы развития науки в начале третьего тысячелетия в странах Европы и Азии»** // Сборник научных трудов. – Переяслав-Хмельницький, 2018 г. – 74 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

В.П. Коцур,

доктор історичних наук, професор, дійсний член НАПН України,
ректор ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди».

Упорядники: І.В. Тиха, А.М. Вовкодав

Верстка та дизайн: І.В. Тиха, А.М. Вовкодав

Проведення XLVI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах Європи та Азії»
та видання збірника наукових матеріалів стало можливим завдяки організаційній підтримці
молодіжної громадської організації «Незалежна асоціація молоді»

Відповідальність за достовірність матеріалів несуть автори публікацій.

Матеріали конференції розміщені на сайті МГО «Незалежна асоціація молоді»
за адресою <http://conferences.neasmo.org.ua>

Адреса оргкомітету конференції:

08401, Київська обл. м. Переяслав-Хмельницький, вул. Сухомлинського, 32, кім. 108.

